

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 59 L

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i universitets- og høyskoleloven

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 59 L

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i universitets- og høyskoleloven

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	4.5	Innføring av krav om «barneomsorgsattest»	21
2	Innledning	7	4.5.1	Gjeldende rett	21
2.1	Bakgrunn for lovforslagene	7	4.5.2	Departementets vurdering	21
2.2	Høringsinstanser	7	4.6	Politiattestnemnda	23
3	Godkjenning og godskriving	10	4.6.1	Gjeldende rett	23
3.1	Klage på vedtak om generell godkjenning av utdanning	10	4.6.2	Høringsnotatet	23
3.1.1	Gjeldende rett	10	4.6.3	Høringsinstansenes syn	23
3.1.2	Høringsnotatet	10	4.6.4	Departementets vurdering	24
3.1.3	Høringsinstansenes syn	10	4.7	Informasjonsutveksling om vedtak om fusk	25
3.1.4	Departementets vurdering	11	4.7.1	Gjeldende rett	25
3.2	Forbud mot dobbel uttelling ved godskriving	13	4.7.2	Høringsnotatet	26
3.2.1	Gjeldende rett	13	4.7.3	Høringsinstansenes syn	26
3.2.2	Departementets vurdering	13	4.7.4	Departementets vurdering	27
3.3	Hjemmel for godskrivingsforskriften	13	4.8	Tvungen avslutning av doktorgradsutdanning	28
3.3.1	Gjeldende rett	13	4.8.1	Gjeldende rett	28
3.3.2	Høringsnotatet	13	4.8.2	Høringsnotatet	29
3.3.3	Høringsinstansenes syn	13	4.8.3	Høringsinstansenes syn	30
3.3.4	Departementets vurdering	13	4.8.4	Departementets vurdering	32
4	Studentenes rettigheter og plikter	14	5	Klage	38
4.1	Rett til utsatt eksamen	14	5.1	Klageinstans etter offentliglova ...	38
4.1.1	Gjeldende rett	14	5.1.1	Gjeldende rett	38
4.1.2	Høringsnotatet	14	5.1.2	Høringsnotatet	38
4.1.3	Høringsinstansenes syn	14	5.1.3	Høringsinstansenes syn	38
4.1.4	Departementets vurdering	16	5.1.4	Departementets vurdering	39
4.2	Fusk ved «gjennomføring av eksamen»	17	5.2	Klage over formelle feil	39
4.2.1	Gjeldende rett	17	5.2.1	Gjeldende rett	39
4.2.2	Høringsnotatet	17	5.2.2	Høringsnotatet	39
4.2.3	Høringsinstansenes syn	17	5.2.3	Høringsinstansenes syn	40
4.2.4	Departementets vurdering	18	5.2.4	Departementets vurdering	40
4.3	Medvirkningsansvar ved fusk på eksamen	18	5.3	Gjennomføring av klagesensur	41
4.3.1	Gjeldende rett	18	5.3.1	Gjeldende rett	41
4.3.2	Høringsnotatet	18	5.3.2	Høringsnotatet	41
4.3.3	Høringsinstansenes syn	19	5.3.3	Høringsinstansenes syn	41
4.3.4	Departementets vurdering	19	5.3.4	Departementets vurdering	43
4.4	Dekning av kostnader til advokat i utestengingssaker	20	6	Ansettelsesforhold	45
4.4.1	Gjeldende rett	20	6.1	Innstegsstilling – ansettelse på innstegsvilkår	45
4.4.2	Høringsnotatet	20	6.1.1	Gjeldende rett	45
4.4.3	Høringsinstansenes syn	20	6.1.2	Høringsnotatet	45
4.4.4	Departementets vurdering	21	6.1.3	Høringsinstansenes syn	46
			6.1.4	Departementets vurdering	49
			6.2	Bistilling	50
			6.2.1	Gjeldende rett	50
			6.2.2	Høringsnotatet	50
			6.2.3	Høringsinstansenes syn	50
			6.2.4	Departementets vurdering	51

7	Statlige universiteter og høyskoler – styret	52	8.2.4	Departementets vurdering	54
7.1	Gjenvalg av styremedlem	52	8.3	Enkelte begrepsendringer	54
7.1.1	Gjeldende rett	52	8.3.1	Gjeldende rett	54
7.1.2	Høringsnotatet	52	8.3.2	Departementets vurdering	55
7.1.3	Høringsinstansenes syn	52	8.4	Forbud mot uriktig markedsføring	55
7.1.4	Departementets vurdering	52	8.4.1	Gjeldende rett	55
7.2	Avsetting av enkeltstyremedlem ..	52	8.4.2	Høringsnotatet	55
7.2.1	Gjeldende rett	52	8.4.3	Høringsinstansenes syn	55
7.2.2	Høringsnotatet	52	8.4.4	Departementets vurdering	56
7.2.3	Høringsinstansenes syn	53	8.5	Enkeltvedtak etter forvaltningsloven	56
7.2.4	Departementets vurdering	53	8.5.1	Gjeldende rett	56
8	Diverse endringer	54	8.5.2	Høringsnotatet	56
8.1	Fusjon mellom Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark	54	8.5.3	Høringsinstansenes syn	56
8.1.1	Høringsnotatet	54	8.5.4	Departementets vurdering	56
8.1.2	Høringsinstansenes syn	54	9	Økonomiske og administrative konsekvenser	57
8.1.3	Departementets vurdering	54	10	Merknader til bestemmelsene	58
8.2	NOKUTs styre	54		Forslag til lov om endringer i universitets- og høyskoleloven	66
8.2.1	Gjeldende rett	54			
8.2.2	Høringsnotatet	54			
8.2.3	Høringsinstansenes syn	54			

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 59 L

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i universitets- og høyskoleloven

*Tilråding fra Kunnskapsdepartementet 4. april 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Kunnskapsdepartementet legger med dette frem forslag til endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.

Universitets- og høyskoleloven er felles for statlige universiteter og høyskoler, samt private høyskoler som gir utdanningstilbud som er akkreditert etter loven, eller som har oppnådd institusjonsakkreditering som vitenskapelig høyskole eller høyskole.

Departementet foreslår i kapittel 3 enkelte endringer i lovens bestemmelser om godkjenning og godskriving. Det foreslås blant annet at for å sikre at vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning gir en korrekt angivelse av utdanningens nivå og omfang i henhold til lov, forskrift og gjeldende internasjonale konvensjoner, kan ikke NOKUTs klagenemnd overprøve NOKUTs vurdering av den avlagte utdanningens nivå og omfang. Klageinstansen vil fortsatt kunne vurdere om det foreligger saksbehandlingsfeil, rettsanvendelsesfeil og brudd på forvaltningsrettslige prinsipper.

Departementet foreslår i kapittel 4 å endre enkelte bestemmelser som berører studentenes rettigheter og plikter. Blant annet foreslås en pre-

sisering i bestemmelsen om en students rett til utsatt eksamen i forbindelse med fødsel. Forslaget er i overensstemmelse med arbeidsmiljølovens bestemmelser om permisjon ved fødsel og gjelder for både mor, far, medmor og adoptivforeldre.

Det foreslås endringer i bestemmelsen om fusk. Endringene omfatter gjennomføringen av eksamen, hvor det nå foreslås at fusk oppdaget ved bokkontrollen før eksamen også rammes. Det foreslås også at det lovfestes en adgang til å sanksjonere medvirkning til fusk.

Departementet foreslår å legge ned Politiattestnemnda. Forslaget er blant annet begrunnet i hensynet til effektivitet og et ønske om bedre samsvar mellom saksgang knyttet til politiattester med merknader og saker knyttet til fusk under eksamen, bortvisning og utestenging.

Det foreslås å opprette en database som skal inneholde informasjon om utestengingsvedtak (RUST-databasen). Hensikten med forslaget er å få til en effektiv og trygg formidling av vedtak om utestenging, og å hindre at studenter får opptak til, eller tar eksamen ved, andre institusjoner når det foreligger et sanksjonsvedtak.

Til slutt i kapittel 4 foreslår departementet en regulering av sanksjonen tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen. Dette vil være aktuelt ved vitenskapelig uredelighet eller hvis en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen. Formålet med forslaget er å lovfeste gjeldende praksis, og dermed sikre at denne typen vedtak er hjemlet i lov.

Kapittel 5 omhandler endringer i ulike bestemmelser om klage. Departementet foreslår blant annet at klagesaker etter offentleglova skal behandles av Felles klagenemnd, en klagenemnd opprettet av Kunnskapsdepartementet.

I dag kan institusjonene velge hvilken dokumentasjon som skal følge med ved ny sensurering etter klage over karaktervedtak. De kan enten velge en ordning hvor klagesensur er orientert om opprinnelig karakter, eller en ordning hvor klagesensur ikke er kjent med denne karakteren, såkalt «blind sensur». Departementet foreslår en felles ordning for klagesensur, hvor klage på karakterfastsetting gjennomføres som blind sensur.

Departementet foreslår i kapittel 6 endringer knyttet til ansettelse ved universiteter og høyskoler. Det første forslaget åpner for muligheten til å ansette på åremål i stillinger på innstegsvilkår. Denne prøveordningen er et tiltak som skal legge til rette for å rekruttere de beste talentene og gi

dem en mer forutsigbar karriere. Ved endt innstegsperiode vil den ansatte i innstegsstilling, gitt at kompetansekravene fastsatt ved ansettelsen er oppfylt, få krav på fast stilling ved institusjonen. Stortinget ga sin tilslutning til en prøveordning med innstegsstillinger i forbindelse med behandlingen av forskningsmeldingen, Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – Kunnskap gir muligheter*.

Det foreslås også å lovfeste at det kan ansettes på åremål i bistillinger. Departementet antar at en slik endring vil oppleves mer ryddig for de det gjelder.

I kapittel 7 foreslår departementet endringer i bestemmelsen om styret ved statlige universiteter og høyskoler. Det foreslås blant annet at Kongen i statsråd kan løse et styremedlem fra sitt verv i tilfeller der enten særlig tungtveiende grunner kan tale for dette eller særlige omstendigheter foreligger som svekker tilliten til styremedlemmet.

Til slutt har departementet foreslått endringer i loven som er av mer teknisk art. Det vises til kapittel 8.

I høringsnotatet fremmet departementet et forslag om å endre vedtaksmyndigheten for utestengingsvedtak. Etter en vurdering av høringsinstansenes innspill fant departementet imidlertid det ikke hensiktsmessig å gå videre med dette forslaget.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn for lovforslagene

Departementet har sett at det har vært behov for enkelte endringer og presiseringer i loven. I tillegg har Sivilombudsmannen behandlet saker hvor det ble avklart et behov for oppdatering av regelverket. Dette gjelder saksgang i klager over formelle feil ved eksamen, klageinstans ved klager etter offentlighetsloven og tvungen avslutning av doktorgradsutdanning.

Våren 2013 fremmet også departementet en forskningsmelding, *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* (Meld. St. 18 (2012–2013)), som Stortinget ga sin tilslutning til. I meldingen ble det foreslått en prøveordning med inntil 300 ansettelsesforhold i innstegsstillinger innenfor enkelte fag som har hatt utfordringer med rekruttering.

Dette er noe av bakgrunnen for lovforslagene.

2.2 Høringsinstanser

Lovforslaget fra Kunnskapsdepartementet om endringer i universitets- og høyskoleloven ble sendt på høring til:

Departementene

Universiteter og høyskoler (statlige og private)

ANSA (Association of Norwegian Students Abroad)

CRISTin

De nasjonale forskningsetiske komiteer

Den nasjonale nemnda for politiattest

Felles klagenemnd for saker etter universitets- og høyskoleloven

Forskningsparkene

Forum for fagskoler

Kristne Friskolers forbund

Lånekassen

Nasjonalt fagskoleråd

Nettverk for private høyskoler

NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen

Norges forskningsråd

Norgesuniversitetet

Norsk studentorganisasjon

Organisasjon for norske fagskolestudenter

Samordna opptak

Samskipnadsrådet

SIU – Senter for internasjonalisering av utdanning

Studentsamskipnadene

Utdanningsdirektoratet

Uninett AS

Universitets- og høyskolerådet

Datatilsynet

Forbrukerombudet

Forbrukerrådet

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

KIM – Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene

Likestillings- og diskrimineringsombudet

Norsk Presseforbund

Norsk senter for menneskerettigheter

Riksrevisjonen

Sametinget

Sivilombudsmannen

Sosialistisk opplysningsforbund

Statistisk sentralbyrå

Vox – nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk

Advokatforeningen

Akademikerforbundet

Akademikerne

Arkitektenes Fagforbund

Bibliotekarforbundet

Den Norske Jordmorforening

Den norske legeförening

Den norske tannlegeforening

Den norske veterinærforening

Det Norske Diakonforbund

Econa

Fellesorganisasjonen

Forskerforbundet

Landsorganisasjonen i Norge – LO

Lærernes Yrkesforbund

Musikernes fellesorganisasjon

Naturviterne

NITO – Norges ingeniør- og teknologiorganisasjon

Norges Juristforbund

Norges Farmaceutiske Forening
 Norsk Ergoterapeutforbund
 Norsk Fysioterapeutforbund
 Norsk Lektorlag
 Norsk Psykologforening
 Norsk Radiografforbund
 Norsk Skolelederforbund
 Norsk Sykepleierforbund
 Norsk Tjenestemannslag
 Parat
 Presteforeningen
 Samfunnsviterne
 Samfunnsøkonomene
 Skolenes landsforbund
 STAFO
 Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening
 Unio
 Utdanningsforbundet
 YS – Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

KS
 Næringslivets hovedorganisasjon
 Spekter
 Virke

Følgende høringsinstanser har kommet med merknader til høringsnotatet:

Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange DA
 Akademikerforbundet
 Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
 Datatilsynet
 De nasjonale forskningsetiske komiteene
 Den nasjonale nemnda for politiattest
 Den Norske Advokatforening
 Det teologiske Menighetsfakultet
 Diakonhjemmet Høgskole
 Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning
 Felles klagenemnd
 Fellesstyret for Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø- og biovitenskap
 Forskerforbundet
 Forskningsombudet og Studentombudet ved Universitetet i Oslo
 Forsvarets høgskole
 Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Høgskolen i Bergen
 Høgskolen i Buskerud
 Høgskolen i Gjøvik
 Høgskolen i Hedmark
 Høgskolen i Lillehammer

Høgskolen i Molde – Vitenskapelig høgskole i logistikk
 Høgskolen i Oslo og Akershus
 Høgskolen i Sør-Trøndelag
 Høgskolen i Telemark
 Høgskolen i Vestfold
 Høgskolen i Østfold
 Høgskolen i Ålesund
 Høgskolen i Sogn og Fjordane
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Klagenemnda for vedtak fattet av NOKUT
 Landsorganisasjonen i Norge – LO
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning
 NITO – Norges ingeniør- og teknologorganisasjon
 NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen Norges handelshøgskole
 Norsk Fysioterapeutforbund
 Norsk Journalistlag, Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening – fellesuttalelse
 Norsk radiografforbund
 Norsk studentorganisasjon
 Norsk Tjenestemannslag
 NTNU – Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
 Parat
 Samordna opptak
 Sivilombudsmannen
 Stipendiatororganisasjonene i Norge
 Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo
 Studentrådet ved Det teologiske Menighetsfakultet
 Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening
 UiODoc – interesseorganisasjonen for stipendiater ved Universitetet i Oslo
 Unio
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Nordland
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Stavanger
 Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
 Universitets- og høgskolerådet
 Utdanningsforbundet
 Westerdals Høgskole

Følgende instanser har ikke merknader til høringsnotatet:

Arbeidsdepartementet
 Domstolsadministrasjonen
 Fiskeri- og kystdepartementet
 Forsvarsdepartementet
 Landbruks- og matdepartementet

Miljødepartementet
Norges idrettshøgskole
Samferdselsdepartementet

Utenriksdepartementet
Statistisk sentralbyrå

3 Godkjenning og godskriving

3.1 Klage på vedtak om generell godkjenning av utdanning

3.1.1 Gjeldende rett

Generell godkjenning av utenlandsk utdanning er regulert i universitets- og høyskoleloven § 3-4. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) avgjør etter søknad fra enkeltpersoner hvorvidt utdanning fra utenlandsk høyere utdanningsinstitusjon, eller norsk institusjon som ikke går inn under loven, skal gis generell godkjenning slik at utdanningen i nivå og omfang godkjennes som likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning. Det blir også vurdert om den utenlandske utdanningen i omfang og nivå svarer til en bachelor-, master- eller doktorgrad, men det faglige innholdet i søkerens utdanning spesifiseres vanligvis ikke.

NOKUT er et faglig uavhengig organ under Kunnskapsdepartementet med et eget styre som øverste beslutningsorgan. NOKUTs arbeid skal bidra til at samfunnet har tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning og fagskoleutdanning, samt at NOKUT godkjenner utenlandsk høyere utdanning. Generell godkjenning er primært et hjelpemiddel for personer som ønsker å jobbe innenfor et yrke som ikke er lovregulert.

Departementet har oppnevnt en klagenemnd som avgjør klager over vedtak fattet av NOKUT, jf. forskrift 2. februar 2010 nr. 96 om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 7-1. Nemnda består av seks medlemmer med personlige varamedlemmer. Leder av nemnda og varamedlem for leder fyller de lovbestemte kravene for lagdommere. De resterende er representanter for universitets- og høyskolesektoren, hvorav to studentrepresentanter.

3.1.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at NOKUT gir generell godkjenning etter å ha vurdert oppbygningen og nivået av utdanningen i det landet den er avlagt i. Vurderingen av utenlandsk

høyere utdanning bygger på NOKUTs kunnskap om andre lands utdanningssystem, de ulike utenlandske lærestedene, samt GSU-listen. GSU-listen er en liste som viser hva som kreves for å oppnå generell studiekompetanse for personer med utenlandsk utdanning. Ut fra vitnemål og karakterutskrifter vurderer NOKUT videre hva en utenlandsk høyere utdanning tilsvarer i Norge, herunder om hele eller deler av utdanningen er likestilt med norsk høyere utdanning, samt hvilket omfang utdanningen har. Dette blir angitt i studieår og studiepoeng. Med utgangspunkt i de nevnte prinsippene og praksis, foretar NOKUT en vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Det følger av universitets- og høyskoleloven § 2-1 åttende ledd at NOKUTs vedtak overfor private utdanningsinstitusjoner i forskrift kan unntas fra reglene om klage i forvaltningsloven. Departementet har i forskrift om kvalitet i høyere utdanning § 1-9 fastsatt særskilte regler for NOKUTs klagenemnds kompetanse når det gjelder klage på vedtak om akkreditering, revidering av akkrediteringen innenfor høyere utdanning og fagskoleutdanning og evaluering av kvalitetssikringssystem. I denne typen vedtak kan NOKUTs faglige vurderinger ikke påklages. Det vil si at det bare er saksbehandlingsfeil, feil rettsanvendelse og brudd på god forvaltningsskikk som kan påklages. Begrunnelsen for dette er at vedtakene i første instans forutsetter en sakkyndig kompetanse som klagenemnda ikke besitter. Universitets- og høyskoleloven § 2-1 åttende ledd åpner ikke for å gjøre et tilsvarende unntak for vedtak om generell godkjenning av utenlandsk utdanning. Derfor foreslo departementet å lovfeste et slikt unntak i bestemmelsen om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning.

3.1.3 Høringsinstansenes syn

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Universitetet i Nordland, Norges handelshøyskole, Høgskolen i Bergen, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Molde – Vitenskapelig høgskole i logistikk, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Nasjo-

nalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), Norsk studentorganisasjon (NSO), Forskerforbundet, Unio og Norsk radiografforbund støtter forslaget.

Norges handelshøyskole viser til at det er rimelig å legge vekt på at en tredjepart skal få en korrekt angivelse av søkers utdanning. Høgskolen i Bergen mener at søkers rettsikkerhet ivaretas gjennom retten til å klage på formelle feil som kan føre til at vedtaket blir opphevet med ny saksbehandling som følge. NSO bemerker at det er et problem at en nemnd uten den faglige kompetansen skal kunne overprøve faglige vurderinger.

NOKUT forutsetter at rettsanvendelsesfeil også kan påklages selv om dette ikke er nevnt i høringsnotatet. NOKUT viser blant annet til at deres godkjenning er normgivende for sektoren og at ordningen må være i tilstrekkelig harmoni med andre lands godkjenningspraksis for ikke å skape problemer for norske institusjoners internasjonale samarbeid. De mener videre at NOKUTs faglige skjønn ikke bør kunne overprøves da det kan føre til utilsiktede konsekvenser hvis vedtak endres slik at det skapes en presedens i strid med internasjonalt anerkjente prinsipper.

Justis- og beredskapsdepartementet, Universitetet i Bergen og Universitets- og høyskolerådet har ikke angitt hvorvidt de støtter forslaget, men kun påpekt at det foreslåtte begrepet «faglig vurdering» er uheldig og kan misforstås.

Universitets- og høyskolerådet uttaler:

«Her har UHR merket seg bruken av begrepet «faglig», og er bekymret for at det kan virke forvirrende, i og med at NOKUT gir generell godkjenning, mens den faglige godkjenningen gis av institusjonene. Spørsmålet er om ordet faglig kan gå ut, slik at tekstforslaget blir: «NOKUTs vurdering av de *faktiske* forhold i forbindelse med vedtak kan ikke påklages».»

De som er imot forslaget er *Universitetet i Stavanger, Fellesstyret for Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø- og biovitenskap (Fellesstyret for NVH og UMB), Diakonhjemmet Høgskole, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste, Høgskolen i Oslo og Akershus, Utdanningsforbundet, Studentparlamentet ved UiO, NOKUTs klagenemnd og Samordna Opptak*.

Universitetet i Stavanger støtter ikke forslaget om at NOKUTs faglige vurdering i saker om generell godkjenning skal unntas klagerett. Universitetet i Stavanger og Samordna Opptak bemerker at argumentasjonen som føres når det gjelder NOK-

UTs klagenemnd også i stor grad vil gjelde Nasjonal klagenemnd. (Nasjonal klagenemnd behandler klager på opptak til høyere utdanning.)

Fellesstyret for NVH og UMB uttaler følgende:

«Avgjørelser om godkjenning av utenlandsk utdanning er ordinære enkeltvedtak. Vi viser til de bredt aksepterte og tungtveiende hensyn som ligger bak det forvaltningsrettslige prinsipp om rett til overprøving av enkeltvedtak.»

Høgskolen i Oslo og Akershus skriver at:

«Fjerning av klageretten på NOKUTs faglige vurderinger av utenlandsk utdanning, kan svekke rettsikkerheten til de personer dette berører.»

NOKUTs klagenemnd uttaler:

«Klagenemnda kan ikke se at det er redegjort for behovet for den foreslåtte endring i § 3-4. Det hadde vært naturlig å redegjøre for hvilke saker (antall og/eller type) man ser for seg vil bli berørt av lovendringen. Det fremgår ikke om det er avdekket et behov for endring av § 3-4 ved at det faglige skjønnet er overprøvd på en utilfredsstillende måte, eller om lovendringen bare skal gardere mot en slik situasjon.»

3.1.4 Departementets vurdering

Klageretten er en rett til å kreve at forvaltningsorganet vurderer en sak på nytt, samt en rett til å kreve at organet som behandlet saken i første instans, bringer saken inn for sitt overordnede forvaltningsorgan dersom vedtaket blir opprettholdt. NOKUTs vedtak om generell godkjenning er å anse som enkeltvedtak da de er bestemmende for søkers rettigheter. NOKUTs klagenemnd er NOKUTs overordnede forvaltningsorgan i saker om klage på generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning.

Hovedregelen i forvaltningsloven er at klageinstansen kan prøve alle sider av saken, jf. forvaltningsloven § 34 annet ledd. Men begrensninger i klageretten kan fastsettes når tungtveiende grunner taler for det. Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling har uttalt seg om hva som kan være «*tungtveiende grunner*» i relasjon til søknader de behandler om unntak etter forvaltningsloven § 28 femte ledd. Denne bestemmelsen kommer ikke til anvendelse i dette tilfellet da begrensninger i klageadgangen blir lovfestet og ikke for-

skriftsfestet. Lovavdelingens uttalelser gir likevel veiledning om hvilke tungtveiende grunner som bør foreligge ved begrensning av klageadgangen.

Lovavdelingen har lagt til grunn at et argument som kan tale for en begrensning av klageretten, er at klageinstansen ikke har den samme faglige forutsetningen for å utøve et skjønn som underinstansen. For å sikre tilliten til godkjenningssystemet er det avgjørende at ikke bare søkerne, men også søkeres fremtidige arbeidsgivere, har tillit til at vedtaket er fattet på et materielt riktig grunnlag.

NOKUT vurderer utdanninger i henhold til Lisboakonvensjonen og kriterier utarbeidet av ENIC-NARIC-nettverkene. Lisboakonvensjonen er en avtale som er inngått mellom land i UNESCO og Europarådet for å legge til rette for større akademisk mobilitet mellom landene. NARIC er EUs nettverk av nasjonale godkjenningsorganer. ENIC-nettverket ble opprettet av UNESCO og Europarådet for å følge opp Lisboakonvensjonen. Dette nettverket av nasjonale kontorer informerer om godkjenning av utenlandsk utdanning og utdanningssystemer. NOKUTs godkjenning er normgivende for sektoren, og ordningen må være i tilstrekkelig harmoni med andre lands godkjenningssystemer for ikke å skape problemer for norske institusjoners internasjonale samarbeid.

Departementet har fått opplyst fra NOKUT at det er to vilkår som legges til grunn når de vurderer legitimiteten av en utdanning og/eller kvalifikasjon: det må være en internasjonal anerkjent nasjonalstat og et internasjonalt anerkjent kvalitetssikringssystem. Begge disse vilkårene bygger på Lisboakonvensjonen. Som regel er det en nasjonalstat som har monopol på å definere sitt system for høyere utdanning med tilhørende kvalifikasjoner, og å godkjenne et kvalitetssikringssystem. I utgangspunktet legger NOKUT til grunn at begge disse vilkårene må være oppfylt. NOKUT viser til at de aldri fraviker premisset om et internasjonalt anerkjent system for kvalitetssikring, men at det hender at de fraviker premisset om en internasjonalt anerkjent nasjonalstat.

Klagenemnda har tidligere omgjort et vedtak hvor NOKUT avsto en søknad om generell godkjenning av utdanning fra den tyrkisk-okkuperte delen av Kypros, da Norge ikke anerkjenner Tyrkias overherredømme over den nordlige delen av Kypros. NOKUT viste til at utdanningen ikke kunne knyttes til en nasjonalstat og at utdanningen fra lærersteder på den tyrkisk-okkuperte delen av Kypros heller ikke har en godkjent akkreditering eller annen offentlig godkjenning.

Klagenemnda godkjente utdanningen og unnlot i vedtaket å knytte utdanningen til et land.

Klagenemnda gjorde også om et vedtak hvor NOKUT hadde godkjent en bachelorgradsutdanning (240 studiepoeng) fra Det palestinske området som likestilt med en akkreditert norsk bachelorgrad (180 studiepoeng), samt ytterligere 60 studiepoeng på bachelorgradnivå. Klagenemnda fattet et nytt vedtak om at de overskytende 60 studiepoengene skulle godkjennes som å tilsvare norsk mastergradnivå. Nemnda argumenterte for at all utdanning ut over 180 studiepoeng i et studieløp alltid skal anses å være på mastergradnivå. Dette er ikke i samsvar med gjeldende norsk eller internasjonal praksis. Departementet bemerker i denne anledning at staten Palestina har et internasjonalt anerkjent system for kvalitetssikring av høyere utdanning. Derfor godkjennes utdannelse fra dette området i motsetning til for eksempel utdanning fra den tyrkisk-okkuperte delen av Kypros.

Dette var noe av bakgrunnen for at departementet så nærmere på gjeldende lovbestemmelse og sendte forslaget om endring av klagenemndas vedtakskompetanse på høring.

Departementet er av den oppfatning at klagenemnda ikke har den nødvendige sakkyndige kompetansen om andre lands utdanningssystemer og de internasjonale prinsippene som ligger til grunn for godkjenning av utdanning til å overprøve NOKUTs vurdering av den avlagte utdanningens nivå og omfang. Den foreslåtte lovendringen innebærer at klagenemnda ikke kan overprøve NOKUTs vurdering av den avlagte utdanningens nivå og omfang, men hvis de finner at det foreligger saksbehandlingsfeil, rettsanvendelsesfeil eller brudd på forvaltningsrettslige prinsipper som forbud mot myndighetsmisbruk og forskjellsbehandling, kan de oppheve NOKUTs vedtak og be NOKUT om å behandle saken på nytt. Ulempen dette medfører for den enkelte søker, må veies opp mot den ulempen det vil medføre hvis klagenemnda kan fatte et vedtak som gir tredjepart en uriktig angivelse av søkers utdanning. Dersom søker ikke er fornøyd med NOKUTs vedtak, kan de eventuelt søke om faglig godkjenning ved en utdanningsinstitusjon. Ved faglig godkjenning vurderer utdanningsinstitusjonen den avlagte utdanningen mot det faglige innholdet i den utdanningen de gir, og de kan derfor trekke inn andre momenter i vurderingen enn det NOKUT kan gjøre når de gir en generell godkjenning.

Når det gjelder bruken av begrepet NOKUTs «faglige vurdering» i lovutkastet i høringsnotatet,

siktet departementet til den vurderingen av utdanningens nivå og omfang NOKUT foretar ved vedtak om generell godkjenning. Flere høringsinstanser har vist til at ordet «faglig» kan virke forvirrende når det er utdanningsinstitusjonene som gir det som etter loven kalles for «faglig godkjenning», jf. universitets- og høyskoleloven § 3-5. Departementet har derfor endret ordlyden i lovforslaget for ikke å skape usikkerhet om arbeidsfordelingen mellom NOKUT og institusjonene.

Det vises til lovforslaget § 3-4.

3.2 Forbud mot dobbel uttelling ved godskriving

3.2.1 Gjeldende rett

Institusjoner som tilbyr akkrediterte studier etter universitets- og høyskoleloven, skal godskrive eksamener fra andre universiteter og høyskoler med samme antall studiepoeng i den utstrekning de oppfyller de faglige kravene for en bestemt eksamen, grad eller utdanning ved institusjonen, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-5 første ledd. Videre skal institusjonen «påse at det ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold». Forbudet mot dobbel uttelling gjelder innenfor én og samme grad.

3.2.2 Departementets vurdering

Departementet registrerer at bestemmelsens formulering om dobbelt uttelling i flere tilfeller har blitt misforstått til å innebære et forbud mot dobbel uttelling mellom grader. Departementet foreslår derfor å endre lovteksten for å tydeliggjøre at forbudet mot dobbel uttelling kun gjelder innenfor én og samme grad. Endringen er av lovteknisk art og vil ikke medføre en endring i forhold til gjeldende rett. Departementet legger til grunn at endringen som er foreslått, kan vedtas uten alminnelig høring, da det dreier seg om en presisering av gjeldende rett, og det derfor anses som åpenbart unødvendig med en høring.

Det vises til lovforslaget § 3-5 første ledd.

3.3 Hjemmel for godskrivingsforskriften

3.3.1 Gjeldende rett

Før den siste lovendringen av universitets- og høyskoleloven i 2008 lød § 3-4 femte ledd slik: «Departementet kan gi forskrift om godskriving etter første ledd og om saksbehandling og klageadgang etter annet og tredje ledd». I gjeldende bestemmelse om godskriving og faglig godkjenning i § 3-5 lyder forskriftshjemmelen slik, jf. syvende ledd: «Departementet kan gi forskrift om saksbehandling og klageadgang etter denne bestemmelsen».

3.3.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet viste departementet til at «godskriving» ved en feil falt ut i forbindelse med en lovendring i 2008, da departementet foreslo endringer i bestemmelsene om generell og faglig godkjenning. Det er ingenting som tyder på at denne endringen var tilsiktet. I Ot.prp. nr. 83 (2007–2008) side 13 står det om forskriftshjemmelen: «Departementet mener at det er hensiktsmessig å utvide hjemmelen til å gi forskrift om saksbehandling og klageadgang til hele § 3-5».

Departementet foreslår derfor å sette inn igjen «godskriving» i bestemmelsen.

3.3.3 Høringsinstansenes syn

Høgskolen i Bergen støtter forslaget. Øvrige høringsinstanser har ingen merknader til forslaget.

3.3.4 Departementets vurdering

Endringen er av en lovteknisk art. Det vil ikke medføre en realitetsendring i forhold til etablert gjeldende rett.

Det vises til lovforslaget § 3-5 syvende ledd.

4 Studentenes rettigheter og plikter

4.1 Rett til utsatt eksamen

4.1.1 Gjeldende rett

Stortinget ba i anmodningsvedtak nr. 369 (2007–2008) regjeringen om å foreta en helhetlig gjennomgang av regelverket som er bestemmende for rettighetene til studenter som får barn. På bakgrunn av dette ble det foreslått enkelte endringer i universitets- og høyskoleloven, jf. Ot.prp. nr. 83 (2007–2008). Blant annet i § 4-5 første ledd hvor studenter som får barn i studietiden, og er i fødselspermisjon, fortsatt opprettholder sin studentstatus, samt departementets adgang til i forskrift å gi nærmere regler om studenters rett til utsatt eksamen i forbindelse med fødsel. Det ble vist til at studenter som har termin på eksamenstidspunktet, møter ulike ordninger når det gjelder om de kan få utsatt eksamen. I Innst.O nr. 4 (2008–2009) sa en samlet Kirke-, utdannings- og forskningskomité at den var «fornøyd med forslaget om å forskriftsfeste en rett til utsatt eksamen for gravide studenter i forbindelse med fødsel og at dette også bør gjelde for fedre».

4.1.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at det bør være en sentral regulering av retten til utsatt eksamen for studenter som får barn. Det mest hensiktsmessige er en overordnet bestemmelse som lovfester rettigheten og hvem den gjelder for. Gjennomføringen av denne retten skal reguleres i den enkelte utdanningsinstitusjons regelverk.

Departementet foreslo at en student skal ha rett til utsatt eksamen hvis eksamensdato er satt i perioden fra tre uker før fastsatt termin til tre uker etter fødsel. Retten til utsatt eksamen eller prøve skal gjelde for både mor og far til barnet. Det ble understreket at eksamensform, for eksempel muntlig, skriftlig eller hjemmeeksamen, var uten betydning for om en student har rett til utsatt eksamen.

Departementet foreslo at regler som gjelder far også skal gjelde medmor, samt at adoptivforeldre får de samme rettighetene.

Departementet antok at det ville bli meget kostnadskrevende for institusjonene å la mor få utsatt eksamen i opptil seks uker etter fødsel, slik ordningen er etter arbeidsmiljøloven § 12-4. Departementet mente at en kortere utsettelse av eksamen ville gjøre det mulig for utdanningsinstitusjonene å arrangere en felles utsatt eksamen for studenter som har fått barn og studenter som har utsatt eksamen på grunn av sykdom.

4.1.3 Høringsinstansenes syn

Det var mange høringsinstanser som uttalte seg om forslaget, og de fleste var positive til å lovfeste retten til utsatt eksamen i forbindelse med fødsel. Mange viste til at mors rett til utsatt eksamen må være i samsvar med bestemmelsen i arbeidsmiljøloven, altså seks uker etter fødsel og ikke tre uker som var forslaget i høringsnotatet.

Universitetet i Oslo, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Nordland, Fellesstyret for NVH og UMB, Norges handelshøyskole, Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Gjøvik, Høgskolen i Molde – Vitenskapelig høyskole i logistikk, Høgskolen i Buskerud, Høgskolen i Vestfold, Studentrådet ved Det teologiske Menighetsfakultet, Studentparlamentet ved UiO, Student/forskerombudet ved UiO, Norsk tjenestemannslag og Akademikerforbundet støtter forslaget.

Høgskolen i Oslo og Akershus viser til at:

«Ved å begrense retten til å gjelde tre uker før og etter eksamen, blir både hensynet til studenten og institusjonene ivaretatt.»

Universitetet i Agder og Høgskolen i Østfold støtter forslaget, men stiller spørsmål ved om krav på utsatt eksamen gjelder i forbindelse med ordinær eksamen eller også for allerede utsatt eksamen.

Universitetet i Agder foreslår at det i bestemmelsen bør stå: «En student som venter barn og er oppmeldt til ordinær eksamen...».

Helse- og omsorgsdepartementet viser til at det i høringsnotatet står at man kan avholde eksamen tidligere enn tre uker før termin. En eventuell

fremskutt eksamen vil kunne være til ulempe for den aktuelle studenten, da vedkommende vil få mindre tid til å forberede seg enn andre studenter.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Norsk studentorganisasjon, Norsk radiografforbund, Forskerforbundet og Unio støtter en lovfesting av retten til utsatt eksamen ved fødsel, men viser til at innholdet i rettigheten bør være i samsvar med rettighetene i arbeidsmiljøloven.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet synes det er positivt at rettigheten gjelder både mor og far, noe som er i tråd med ønsket om et likestilt foreldreskap, og at også adoptivforeldre omfattes. De viser til Ot.prp. nr. 83 (2007–2008) der Kunnskapsdepartementet uttalte at «departementet mener at det særlig bør vektlegges at studenter som får barn i studietiden skal ha så like rettigheter som mulig som arbeidstakere. Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven §§ 12-1 til 12-5 og § 12-7 gjelder så langt de passer...» Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet viser til arbeidsmiljøloven § 12-4 som fastsetter at etter fødselen skal mor ha permisjon de første seks ukene. De viser til at høringsforslaget innebærer en innstramming av gjeldende lovtekst.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) imøteser en lovbestemmelse som kan bidra til en mer forutsigbar og ensrettet praksis, men de uttaler:

«Ombudet finner på denne bakgrunn grunn til å påpeke at kjønnsperspektivet i departementets høringsbrev er fraværende. [...] Mødre og fedres ulike biologi og behov i forbindelse med en fødsel må synliggjøres i en vurdering av eksamensutsettelsens lengde. Grunnen til dette er at hensynene bak utsettelse er svært ulike for mødre og fedre i forbindelse med fødsel.»

De skriver videre:

«Ombudet er på denne bakgrunn kritisk til at departementet ikke har synliggjort mødre og fedres ulike behov i forbindelse med en fødsel verken i vurderingen av utsettelse før fødsel eller etter fødsel.

Etter ombudets syn vil det være best i tråd med likestillingsloven dersom kvinner som føder barn har rett til å få utsatt eksamen i minst seks uker etter en fødsel. Som departementet påpeker i sine vurderinger, har kvinner

som føder barn, rett og plikt til å være borte fra arbeidet i seks uker i forbindelse med fødsel, jf. arbeidsmiljøloven § 12-4. Hensynet bak bestemmelsen er kvinnens og barnets helse den første tiden etter fødsel og det særlige forholdet mellom mor og barn etter fødselen. Disse hensynene er også årsaken til at kvinner i denne perioden har et ekstra sterkt vern mot diskriminering. Ifølge likestillingsloven § 3 andre ledd skal diskriminering som skjer i de første seks ukene etter fødsel, anses som direkte diskriminering. I denne perioden er diskrimineringsvernet absolutt. Likestillingslovens bestemmelse er ikke begrenset til arbeidslivet. Forbudet mot diskriminering gjelder også utdanning, jf. likestillingsloven § 6.

Det vil etter ombudets syn ikke være i strid med likestillingsloven å gi menn kortere utsettelse enn seks uker. Det vil heller ikke være i strid å ikke gi menn samme rett til utsettelse av eksamen før termin.

Departementet har begrunnet forslaget om lik utsettelse for kvinner og menn med økonomi og at det vil bli urimelig kostnads-krevende for institusjonen å gi kvinner som føder, lenger utsettelse enn andre som har behov for utsatt eksamen. Ombudet ønsker i denne forbindelse å påpeke at forbudet mot direkte forskjellsbehandling på grunn av graviditet og fødsel er absolutt og at økonomiske hensyn dermed ikke kan begrunne slik forskjellsbehandling.»

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet viser til at:

«En lovfesting av retten basert på perioder knyttet til termin vil gi bedre forutberegnelighet for kandidatene og forholdsvis lett å administrere. UiT anmoder departementet om å vurdere å gi rett til utsatt eksamen etter de samme tidsspenn som angis i arbeidsmiljøloven, slik at perioden det gis rett til utsatt eksamen tilsvarende arbeidsmiljølovens bestemmelser om permisjon.»

Høgskolen i Sør-Trøndelag støtter intensjonen om å introdusere en overordnet bestemmelse i loven der studenters rett til permisjon i forbindelse med svangerskap og fødsel hjemles. Men høyskolen deler ikke departementets forståelse av at de økonomiske byrdene for institusjonene vil øke dersom en følger arbeidsmiljøloven. Høgskolen ønsker at mor får rett til seks ukers permisjon etter fødsel.

Forskerforbundet og Unio har likelydende høringsuttalelser og viser til at:

«Forslaget om rett til utsatt eksamen i tre uker etter fødsel er en halvering av arbeidsmiljølovens minimumsbestemmelse om fødselspermisjon, jf. § 12-4. [...] En fødsel er en stor påkjenning og mange vil ikke være i stand til å gå opp til eksamen allerede tre uker etter fødsel. Forskerforbundet mener derfor at bestemmelsene om rett til utsatt eksamen må ta utgangspunkt i bestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Dersom det er flere studenter som har rett til utsatt eksamen av ulike årsaker, kan institusjonene samordne disse i én eksamen.»

Universitetet i Bergen og Universitetet i Stavanger støtter også forslaget, men ber departementet avklare om begrepet «eksamen» er avgrenset til avsluttende skoleeksamen som vurderingsform.

Høgskolen i Bergen, Høgskolen i Ålesund og Utdanningsforbundet støtter ikke forslaget.

Høgskolen i Bergen uttaler:

«Høgskolen mener at forslaget til endring i § 4-5 (1) tydeliggjør fars/medmors rettigheter, men at forslaget samtidig innskrenker den fødendes rettigheter med hensyn til avleggelse av eksamen i permisjonstiden. Rettigheten som foreslås tatt inn i loven, har far/medmoder også i gjeldende rett, jf. § 4-5 første ledd, siste setning. Den gir derved ikke far/medmoder utvidete rettigheter, men innskrenker den fødendes rettigheter.»

Høgskolen i Ålesund skriver:

«Det bør vurderes å beholde dagens § 4-5 første ledd og i stedet etablere en felles nasjonal studie- og eksamensforskrift under uhl. hvor slike detaljer spesifiseres, inkludert de bestemmelser som nå foreslås tatt inn i loven.»

Utdanningsforbundet viser til arbeidsmiljøloven. De er av den oppfatning at å gi mor kun rett til utsatt eksamen tre uker etter fødsel, er en halvering av mors rettigheter i dag.

«Det kan ikke være slik at i det man ønsker å gi far rettigheter skal disse tilsvarende tas fra mor. Utdanningsforbundet mener at man snarere må gi far rettigheter i tråd med de som allerede er hjemlet i arbeidsmiljøloven. [...] Mors rett til utsatt eksamen er allerede ivaretatt i tråd med arbeidsmiljølovens bestemmelser.»

4.1.4 Departementets vurdering

Departementet har merket seg innsigelsene fra en rekke av høringsinstansene, også fra noen av utdanningsinstitusjonene, om at høringsforslaget innebærer en innstramming av mors rettigheter i forhold til regelen etter arbeidsmiljøloven. Departementet har også merket seg uttalelsen fra Likestillings- og diskrimineringsombudet om at man må ta hensyn til kjønnsperspektivet. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen om rett til utsatt eksamen tar utgangspunkt i arbeidsmiljøloven, og at mor skal ha rett til utsatt eksamen hvis eksamensdato er i perioden fra tre uker før termin til seks uker etter fødsel.

Når det gjelder rettigheter for far til å få utsatt eksamen, tar departementet også utgangspunkt i arbeidsmiljølovens bestemmelse hvor far har rett til to uker fri etter fødsel, jf. arbeidsmiljøloven § 12-3 første ledd. Departementet foreslår derfor en bestemmelse som sier at hvis eksamen avholdes i løpet av de to første ukene etter fødsel, har far rett til utsatt eksamen. Departementet viser til at institusjonene står fritt til å gi fedre rett til lenger utsettelse, da lovforslaget kun angir et minimumskrav til utdanningsinstitusjonene.

Det følger av barneloven § 4 a tredje ledd at regler i lov eller forskrift som gjelder for en far, også gjelder for en medmor. Rettigheten skal så langt det er mulig også gjelde i forbindelse med adopsjon, men departementet har valgt ikke å regulere dette forholdet særskilt i bestemmelsen fordi det finnes mange ulike adopsjonsprosesser som det er vanskelig å ta høyde for i en lovt tekst. Selv om arbeidsmiljøloven § 12-3 annet ledd gir rett til to uker permisjon i forbindelse med overtagelse av omsorg for barnet, er det ofte tilfellet at adoptivforeldrene må være i adoptivbarnets land en lengre periode.

Det er enkelte av høringsinstansene som har stilt spørsmål ved om begrepet «eksamen» skal være avgrenset til avsluttende skoleeksamen som vurderingsform. I høringsnotatet viste departementet til at eksamensformen er uten betydning. I dag brukes mange ulike vurderingsformer, og studentens rett til utsatt eksamen gjelder uansett når eksamen avlegges og hva slags eksamen det er. Eksamensformen kan være muntlig, skriftlig, hjemmeeksamen eller annet.

Det er noen av høringsinstansene som ønsker en avklaring av om det dreier seg om utsatt «ordinær» eksamen eller om man også kan få utsatt eksamen ved tidligere utsatt eksamen. Departementet mener at utgangspunktet må være at det er ordinær eksamen studenten har et krav på å få

utsatt, men at institusjonen må vurdere i hvert tilfelle hvilken tilrettelegging som er rimelig og nødvendig.

Dersom det er flere studenter som av ulike årsaker har rett til utsatt eksamen, kan institusjonen samordne disse i én eksamen. Departementet viser til at utdanningsinstitusjonene kan gi nærmere regler i forskrift.

Det vises til lovforslaget § 4-5 første ledd.

4.2 Fusks ved «gjennomføring av eksamen»

4.2.1 Gjeldende rett

I dag følger det av universitets- og høyskoleloven § 4-7 første ledd bokstav b at det bare er den som har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket ved avleggelsen av eksamen eller prøve, som kan bli funnet skyldig i fusk. Begrepet «avleggelse av» blir av noen institusjoner tolket slik at bestemmelsen kun omfatter fusk som gjøres etter at eksamensoppgaven er blitt delt ut. Andre institusjoner har derimot en videre forståelse av hva begrepet omfatter, og anvender dette slik at også det å legge igjen hjelpemidler, skriftlige notater og lignende ved bokkontroll umiddelbart forut for selve eksamen, anses som forsøk på fusk.

4.2.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å presisere at fusk også kan forekomme i situasjoner der eksamensoppgavene ennå ikke er delt ut. Eksempler på dette er der ulovlige hjelpemidler ligger sammen med lovlige hjelpemidler, og der dette blir avdekket under bokkontroll. Dette skjer før eksamensoppgaven deles ut, men etter departementets vurdering må dette anses som fullbyrdet fusk, fordi studenten ikke kan reversere handlingen. Departementet la til grunn at de hjelpemidlene en student legger på pulten klar for bokkontroll, er de hjelpemidlene studentene akter å ha tilgjengelige under eksamen. I høringsnotatet viste departementet til at det legges til grunn en meget streng aktsomhetsplikt for studentene ved eksamen. Denne aktsomhetsplikten gjelder allerede ved innlevering av hjelpemidler til bokkontroll.

Departementet foreslo derfor å endre ordene «ved avleggelse av» til ordene «i forbindelse med gjennomføring av», slik at det tydeligere fremgår at slike situasjoner også omfattes av fuskebegrepet og er å anse som fusk.

4.2.3 Høringsinstansenes syn

Et stort antall av høringsinstansene er positive eller har ingen merknader til departementets forslag. Noen høringsinstanser er uenige i begrepsendringen, fordi de mener at dette vil medføre en utvidelse av dagens lovtekst.

Fellesstyret for NVH og UMB mener det er et klart behov for tydeliggjøring, og særlig av begrepet «eksamen» og «fusk». Fellestyret viser til at Felles klagenemnd har lagt vekt på institusjonenes egne reglementer i vurderingen av hvorvidt handlemåten anses som fusk, og at dette medfører ulik praksis ved institusjonene.

Universitetet i Bergen, ved det juridiske fakultet, mener det springende punktet er om en grovt uaktsom overtredelse forut for utdeling av eksamensoppgaven rammes, også der dette blir fanget opp av forutgående kontroll. Fakultetet skriver:

«Når studenten har gjort alt som skal til for at de ulovlige hjelpemidlene skal være tilgjengelig under eksamen, og bare en mer eller mindre tilfeldig bokkontroll forhindrer at de faktisk blir tilgjengelig, bør etter vår mening skyldkravet være oppfylt.»

Høgskolen i Østfold påpeker at det er viktig at det etableres klare rammer med hensyn til hvilke regler som gjelder. Dersom alle ikke-tillatte hjelpemidler ubetinget må oppbevares utenfor eksamenslokalet, eller etter et angitt klokkeslett i forkant av eksamensstart, mener høyskolen at dette må reguleres eksplisitt og opplyses klart og tydelig for eksamenskandidatene.

Norsk studentorganisasjon og Forskerforbundet presiserer at det er viktig at eksamensinspektørene ikke kontrollerer hvilke hjelpemidler en student har lagt på pulten før studenten har fått lagt bort sekk eller veske på anvist plass i eksamenslokalet.

Felles klagenemnd peker på at også institusjonen i lokale forskrifter bør informere om konsekvensene av å legge igjen ulovlige hjelpemidler i de tilfellene der man har kontroll av hjelpemidler på forhånd.

Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange mener at forslaget trekker i retning av svekket rettsikkerhet for studentene. Steenstrup Stordrange påpeker at grov uaktsomhet innebærer noe sterkt klanderverdig der studenten burde forstått at dette ga reelle fordeler ved eksamen, mens mange tilfeller med ulovlige hjelpemidler ved bokkontroll kun handler om feil i stressende situasjoner. Steenstrup Stordrange viser til at også mindre feil vil bli

straffet med fuskesanksjon dersom forslaget innebærer at ulovlige hjelpemidler i lokalet anses som fullbyrdet fusk.

4.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener det bør presiseres i loven at det kan foreligge fullbyrdet fusk, ikke bare forsøk på fusk, også i situasjoner der eksamensoppgavene ennå ikke er delt ut. Dette gjelder særlig ved eksamener der det utføres bokkontroll før eksamensoppgavene blir utdelt.

I dom av 29. november 2013 i Bergen tingrett og dom av 19. desember 2013 i Oslo tingrett kom retten frem til at eksamen anses påbegynt idet kontrollen påbegynnes, og at bokinnlevering er en del av eksamen. Retten fant i begge tilfellene at en forskriftsregulering av når eksamen anses påbegynt kun er en retts teknisk presisering, og således ikke er i motstrid med universitets- og høyskoleloven § 4-7 første ledd bokstav b. Departementets forslag er derfor en presisering av gjeldende rett, men departementet mener at dette bør fremkomme av loven og ikke kun i utdanningsinstitusjonenes eksamensforskrifter.

De hjelpemidlene en student legger på pulten klar for bokkontroll, er de hjelpemidlene studenten akter å ha tilgjengelige under eksamen. Hvis det å legge ulovlige hjelpemidler på pulten ikke omfattes av fuskebegrepet, vil dette innebære at det kan lønne seg for studenter å ta med ulovlige hjelpemidler til eksamen. De som blir oppdaget ved bokkontroll vil kun få hjelpemidlene inndratt, mens de som ikke blir oppdaget vil ha hjelpemidlene tilgjengelig under eksamen og dermed kunne få en uberettiget fordel.

Loven stiller et krav om at handlingen må være grovt uaktsomt eller forsettlig. Det legges til grunn en meget streng aktsomhetsplikt for studentene ved eksamen. I dette ligger det en plikt for studentene til å sette seg inn i eksamensreglementet og hvilke hjelpemidler som er tillatt brukt under selve eksamen. Studenten har også et særlig ansvar for å forsikre seg om at det bare er lovlige hjelpemidler som ligger på pulten når bokkontrollen skal begynne.

Departementet er enig med høringsinstansene i at det er viktig at det ikke settes i gang kontroll av hvilke hjelpemidler som ligger på pulten før eksamenskandidaten har fått god tid til å forberede og rydde eksamenspulten, og at det tydelig angis klokkeslett for oppstart av kontroll. Videre må institusjonene på forhånd gi god informasjon til eksamenskandidatene om hva som er tillatte hjelpemidler ved eksamen, og om konsekvensene

av å legge igjen ulovlige hjelpemidler ved bokkontroll.

Departementet foreslår i tillegg å presisere i § 4-7 første ledd bokstav b at ved forsøk på fusk er skyldkravet forsett. I lovens forarbeider, Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) side 76, skrev departementet at dersom det kun foreligger forsøk på fusk, vil det stilles krav om et fullbyrdsforsett for at handlingen skal kunne føre til annullering av eksamen og utestenging. Departementet foreslår nå at dette kommer frem i loven.

Det vises til lovforslaget § 4-7 første ledd bokstav b.

4.3 Medvirkningsansvar ved fusk på eksamen

4.3.1 Gjeldende rett

Det følger av universitets- og høyskoleloven § 4-8 tredje ledd at en kandidat som har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket ved avleggelsen av eksamen kan bli utestengt fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved alle universiteter og høyskoler i inntil ett år. Gjeldende bestemmelse rammer kun den som fusker ved avleggelsen av egen eksamen. Det er ikke hjemmel til å sanksjonere en som medvirker til en annens fusk.

Utdanningsinstitusjonene hadde i den opphevede lov av 16. juni 1989 nr. 77 om universiteter og vitenskapelige høyskoler § 47 første ledd hjemmel for å sanksjonere medvirkning til fusk. Bestemmelsen skulle videreføres uendret i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 42 fjerde ledd, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994) side 70, men ble ved en feil utelatt i lovutkastet.

4.3.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at utestenging og tap av eksamensrett er et alvorlig inngrep i studentenes rettigheter. Dersom utdanningsinstitusjonene skal benytte seg av en slik sanksjon mot studenter som har medvirket til fusk, er det etter departementets vurdering nødvendig med en uttrykkelig hjemmel i lov. Departementet foreslo derfor at § 4-8 tredje ledd utvides til også å omfatte medvirkning til fusk. Den foreslåtte bestemmelsen innebærer at den som har medvirket til fusk, kan sanksjoneres med utestenging og eksamenskarantene i inntil ett år. Forslaget innebærer ikke at vedkommende kan straffes med annullering av sin egen eksamensbesvarelse, da annullering av en students eksamen forutsetter at

det er avdekket fusk i forbindelse med studentens avleggelse av den aktuelle eksamenen.

4.3.3 Høringsinstansenes syn

Flertallet av høringsinstansene støtter departementets forslag om å utvide § 4-8 tredje ledd til også å omfatte medvirkning til fusk.

Universitetet i Agder ber departementet vurdere om det bør fremgå eksplisitt at skyldkravet også hos medvirker er forsett eller grov uaktsomhet.

Fellesstyret for NVH og UMB foreslår at medvirkning samtidig bør inntas i § 4-7 for å åpne for annullering av eksamensoppgave som sanksjon. *Felles klagenemnd, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Universitetet i Bergen, Høgskolen i Sør-Trøndelag og Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange* støtter ikke forslaget.

Felles klagenemnd mener endringen vil reise vanskelige bevissspørsmål knyttet til skyldkravet og ber departementet vurdere å stille krav om forsett for å kunne konstatere og sanksjonere medvirkning.

Universitetet i Tromsø viser til at det i dag er et bredt register av vurderingsformer. Hva som skal defineres som ulovlig medvirkning, vil være i en gråsoner. Det kan føre til at studenter som har hatt gode hensikter, vil kunne bli mistenkeliggjort og bli dratt inn i en disiplinærsak som potensielt vil kunne få alvorlige konsekvenser. Universitetet viser til at studenter samarbeider om eksamensoppgaver ved hjemmeeksamen, og at det kan være vanskelig å avgjøre grensen for hva som er akseptert samarbeid.

Universitetet i Bergen mener at den foreslåtte bestemmelsen kan føre til at studenter blir redde for å samarbeide, og at ulempene knyttet til bevisførsel og til utilsiktet preventiv virkning er større enn fordelene med en slik bestemmelse.

Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange viser til at det er stor forskjell på klanderverdigheten i det å låne bort en tekst til en annen student, og det å bruke teksten til plagiering for å unngå eget arbeid. Steenstrup Stordrange ber departementet vurdere om konsekvensen av en slik endring er ønskelig og minner om at datateknologien har endret «den praktiske virkeligheten».

4.3.4 Departementets vurdering

Ulovlig samarbeid og medvirkning til plagiat som oppstår i tilfeller hvor det er tillatt med samarbeid i utgangspunktet, er to forskjellige forhold. Ulov-

lig samarbeid rammes etter dagens rettstilstand, mens det kun er studenten som plagierer en annen student som i dag kan sanksjoneres for fusk.

Departementet har merket seg at flere av høringsinstansene er skeptiske til anvendelsen av et forbud mot medvirkning til fusk fordi det i dag er flere eksamensformer der samarbeid er tillatt, i motsetning til ved den klassiske skoleeksamenen. Gjennom å låne bort egen besvarelse, kan en student objektivt sett ha medvirket til at en medstudent har kopiert besvarelsen, uten av studenten har hatt et ønske om å medvirke til fusk. Departementet er enig med de høringsinstansene som viser til at det kan være vanskelig å vurdere om den som har blitt plagiert har blitt det uten å vite det, eller om vedkommende har lånt bort oppgaven med den hensikt å hjelpe en student til å levere en plagiert oppgave.

Ved en rekke oppgaveinnleveringer er det tillatt for studenten å samarbeide. Departementet legger imidlertid til grunn at utdanningsinstitusjonen må gi tydelig informasjon om hvorvidt det er tillatt å samarbeide eller ikke ved innlevering av en oppgave. Det vil være mindre aktuelt å benytte en bestemmelse om medvirkning til fusk der studentene har fått lov til å samarbeide.

En bestemmelse om medvirkning til fusk vil være aktuell i tilfeller der en student ved avleggelsen av en eksamen gir seg ut for å være en annen student, for eksempel ved å logge seg på med en annen students brukeridentitet under avleggelse av eksamen på PC. Departementet antar at denne problemstillingen kan bli mer aktuell når flere eksamener er nettbaserte. Det kommer neppe til å bli mange av disse sakene, men departementet mener det er viktig å ha en hjemmel til å sanksjonere i denne typen saker når de dukker opp.

Departementet er enig med de høringsinstansene som påpeker at vurderingene av om det foreligger subjektiv skyld, kan bli vanskelig i disse sakene, særlig der det dreier seg om fusk ved plagiat. Departementet foreslår derfor å følge opp forslaget fra Felles klagenemnd om å innføre et krav om at det må foreligge forsett for å kunne sanksjonere medvirkning til fusk.

Til slutt foreslås en ren begrepsmessig endring i bestemmelsen. I dag står det i loven at «slik adgang til utestenging gjelder ikke for stipendiat-er ansatt ved institusjonen ph.d.-graden avlegges ved.» For å få en enhetlig begrepsbruk i loven så endres «ph.d.-graden» til «doktorgraden» i bestemmelsen.

Det vises til lovforslaget § 4-8 tredje ledd.

4.4 Dekning av kostnader til advokat i utestengingssaker

4.4.1 Gjeldende rett

I saker om annullering av eksamen, bortvisning og utestenging skal institusjonen dekke eventuelle utgifter kandidaten har til advokatbistand, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-8 femte ledd, § 4-9 syvende ledd og § 4-10 femte ledd. Plikten til å dekke slike utgifter inntreffer fra det tidspunktet det er reist en sak om bortvisning eller utestenging. Institusjonen har også plikt til å dekke advokatutgifter ved domstolsprøving av vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering, jf. § 4-11 annet ledd. I lovforarbeidene, i rundskriv om veiledning i behandling av klagesaker ved institusjoner under lov om universiteter og høyskoler og i rundskriv om skikkethetsforskriften, er det forutsatt at advokathonoraret skal begrenses til statens salærsatser.

Verken universitets- og høyskoleloven eller forskrift om felles klagenemnd for behandling av klagesaker etter lov om universiteter og høyskoler § 4-7 til § 4-10 gir uttrykkelig begrensning med hensyn til salærsats eller hjemmel til å sette ned salærkravet hvis det er fakturert for flere timer enn rimelig og nødvendig.

4.4.2 Høringsnotatet

Sivilombudsmannen ga i en uttalelse 13. februar 2012 (Sak 2011/1883) uttrykk for at en begrensning av advokatens timesats til den offentlige salærsatsen må være fastsatt i lov eller forskrift for å være rettslig bindende. Det har vært departementets intensjon at dekning av utgifter til juridisk bistand skal følge det offentliges gjeldende salærsatser. Departementet foreslo derfor at de aktuelle lovbestemmelsene endres slik at det fremgår uttrykkelig at utgiftene til advokat skal beregnes ut fra en timesats tilsvarende den til enhver tid gjeldende offentlige salærsats, fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet med hjemmel i salærforskriften.

Videre mente departementet at det bør fremgå tydelig av lovteksten at institusjonene kun skal dekke nødvendige utgifter til juridisk bistand. Departementet foreslo derfor at departementet eller Felles klagenemnd kan sette ned salæret i saker der de finner at det er benyttet lenger tid enn rimelig og nødvendig.

I lovforarbeidene, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) side 42, er det lagt til grunn at prøving for domstolene med rett til dekning av saksomkostninger

bare gjelder én rettsinstans, tingretten. Dette fremkommer også av loven når universitets- og høyskoleloven § 4-11 annet ledd om dekning av utgifter til advokat leses i sammenheng med bestemmelsens første ledd. Departementet foreslo imidlertid en presisering i loven for at dette skal komme tydeligere frem av loven.

4.4.3 Høringsinstansenes syn

Norsk radiografforbund, Utdanningsforbundet, Advokatforeningen, Sivilombudsmannen, Samordna opptak, Universitets- og høgskolerådet, Justis- og beredskapsdepartementet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Felles klagenemnd, Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Østfold, Høgskolen i Bergen, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Gjøvik, Westerdals høyskole, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Nordland, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Fellesstyret for NVH/UMB og Det teologiske menighetsfakultetet støtter forslaget.

Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen (UiB) og Høgskolen i Oslo og Akershus peker likevel på at det etter ordlyden i høringsforslaget kan virke som om det bare er klageinstansen som har myndighet til å avgjøre at et salærkrav fra en advokat skal reduseres. De tre ovennevnte institusjonene, samt Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Universitetet i Agder synes det vil være bedre om institusjonen eller institusjonens klagenemnd har myndighet til å avgjøre at et salærkrav skal reduseres. UiB ønsker Felles klagenemnd som klageinstans.

Fellesstyret for NVH og UMB, Universitets- og høgskolerådet og Universitetet i Bergen ønsker en tydeliggjøring av hva som regnes som tidspunkt for når en sak er reist. Norsk studentorganisasjon, Unio og Forskerforbundet er enig i departementets forslag, men ønsker å presisere at de finner det uklart hva som skal til for at departementet eller klagenemnda skal fatte vedtak om å sette ned salæret. De ønsker også å presisere at i tilfeller hvor salæret blir satt ned på bakgrunn av vurdering gjort av departementet eller klagenemnd, bør det økonomiske tapet ikke måtte dekkes av studenten. Advokat eller talsperson er den faglige ekspertten i slike saker og må holdes ansvarlig for vurderingen av hvor mye arbeid en sak krever.

Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange mener begge de foreslåtte endringene er uheldige da de i praksis vil bidra til å svekke rettssikkerheten for studenter som anklages for fusk. Det systemet

som nå ønskes etablert, gjør det vanskelig for advokater med forvaltningsrettslig ekspertise å gi bistand. De viser til at timesatsen er lav og at systemet med overprøving av salæret hos Felles klagenemnd vil innebære at det å gjøre en grundig jobb i disse sakene innebærer en betydelig risiko for advokater som velger å ta sakene.

4.4.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med høringsinstansene i at førsteinstansen (utdanningsinstitusjonen) bør ha myndighet til å sette ned advokatens salær. Utdanningsinstitusjonene har inngående kjennskap til sakens art og omfang og er nærmest til å vurdere hva som har vært rimelig og nødvendig bruk av tid på den aktuelle saken. Etter § 4-8 tredje ledd kan styret selv eller institusjonens klagenemnd fatte vedtak om bortvisning eller utestengning, og de vil dermed være nærmest til å vurdere om salæret skal settes ned. Felles klagenemnd blir klageinstans i disse sakene, jf. § 5-1 syvende ledd. Felles klagenemnd er en nasjonal klagenemnd oppnevnt av Kunnskapsdepartementet for behandling av klagesaker etter universitets- og høyskoleloven §§ 4-7 til § 4-10. Nemnda behandler allerede saker om salærnedsettelse.

Det er viktig at det ikke må fremstå som en uoverkommelig risiko for studenten å klage på institusjonens vedtak. Det er derfor viktig at institusjonene og klagenemnda bruker skjønn og bare setter ned salærkravet i saker hvor det er et klart misforhold mellom sakens omfang og advokatens redegjørelse for tidsbruk.

Flere av høringsinstansene har foreslått å utvide retten til advokatbistand til også å gjelde lagmannsretten og Høyesterett. Departementet viser til at prøving for domstolene med rett til dekning av saksomkostninger bare gjelder én rettsinstans, tingretten, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) side 42, og det foreslås en presisering i § 4-11 annet ledd for at dette skal komme tydeligere frem i loven. Departementet legger vekt på at dersom saken blir anket videre fra tingretten, kan studenten søke om å få dekket advokatkostnader etter rettshjelploven.

Det vises til lovforslaget § 4-8 femte ledd, § 4-9 syvende ledd, § 4-10 femte ledd og § 4-11 annet ledd.

4.5 Innføring av krav om «barneomsorgsattest»

4.5.1 Gjeldende rett

Stortinget vedtok ny politiregisterlov 11. mars 2010, jf. Ot.prp. nr. 108 (2008–2009). Denne loven trer i kraft 1. juli 2014.

Den nye politiregisterloven § 39 har bestemmelser om politiattest for personer som skal ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige (barneomsorgsattest). Etter politiregisterloven § 37 nr. 4 kan politiattest bare brukes for å utelukke fysiske og juridiske personer fra stilling, virksomhet, aktivitet eller annen funksjon dersom utelukkelse kan forhindre at personer begår overgrep eller har skadelig innflytelse på mindreårige. Poliattest kan også bare brukes dersom den bidrar til å øke tilliten til at mindreårige tas hånd om av skikkede personer.

I Prop. 114 L (2012–2013) *Endringer i Politiregisterloven mv.* foreslo Justis- og beredskapsdepartementet, på bakgrunn av innspill fra Kunnskapsdepartementet, at det i universitets- og høyskoleloven § 4-9 tas inn en henvisning til politiregisterloven § 39 første ledd. Denne endringen trådte i kraft 1. januar 2014, uavhengig av når politiregisterloven trer i kraft. Plikten til å fremlegge politiattest i studier der studenten kommer i kontakt med barn (personer under 18 år), følger nå direkte av universitets- og høyskoleloven.

Etter § 4-9 åttende ledd gir Kongen forskrifter om hvilke studier som skal omfattes av første ledd, om hvilke straffbare forhold som kan føre til utestenging, og om saksbehandlingen.

4.5.2 Departementets vurdering

I Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) la Justis- og beredskapsdepartementet frem forslag til ny politiregisterlov. Siden fulgte forslag til forskrift til loven, samt endringer i politiregisterloven og andre lover som følge av at politiregisterloven trer i kraft. Kunnskapsdepartementet har etter gjennomgang av disse forslagene og etter dialog med universitets- og høyskolesektoren, funnet at det er behov for å endre lovteksten i universitets- og høyskoleloven ytterligere, slik at den blir tydeligere og enklere.

Departementet har på bakgrunn av politiregisterloven § 39 også endret forskrift av 31. januar 2007 nr. 173 om opptak til høyere utdanning, kapittel 6 om politiattest ved opptak. Endringene trådte i kraft 1. februar 2014. Etter de nye bestemmelsene skal søkere til utdanninger hvor studen-

ter kan komme i kontakt med mindreårige som del av klinisk undervisning eller praksisstudier, legge frem politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd i forbindelse med opptak. Hvis det er gitt særlige regler om politiattest for bestemte typer yrkesutøving, gjelder disse reglene tilsvarende for studenter som deltar i praksisstudier eller klinisk undervisning. Den enkelte utdanningsinstitusjon må vurdere om utdanningene de tilbyr, omfattes av kravet om barneomsorgsattest eller kravet om politiattest for bestemte typer yrkesutøvinger, og kreve fremlagt politiattest av studenter til disse utdanningene. Den enkelte utdanningsinstitusjon har plikt til å gi søker tilstrekkelig og relevant informasjon om studienes innhold, herunder om det er krav om politiattest.

Endringen departementet nå foreslår i § 4-9 er av ren teknisk karakter, som følge av den nye politiregisterloven. Hensikten med endringen er å få ordlyden i bedre overensstemmelse med politiregisterlovens system for barneomsorgsattester. Disse forslagene har ikke vært på alminnelig høring, men innføringen av krav om barneomsorgsattest i universitets- og høyskoleloven og endringene i opptaksforskriftens kapittel om politiattester har vært på alminnelig høring.

Konkret foreslår departementet å stryke bestemmelsens første ledd første setning som omtaler en rekke ulike sårbare grupper. Videre ønsker departementet å endre andre setning fra «I studier der studenter kommer i kontakt med mindreårige, skal det kreves at studentene legger frem politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd.» til «I studier der studenter *kan* komme i kontakt med mindreårige *som del av klinisk undervisning eller praksisstudier*, kan det kreves at studentene legger frem politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd, *ved opptak til eller underveis i studiet.*»

Departementet vil understreke at til tross for at lovens ordlyd kun vil henvise til «mindreårige», vil bestemmelsen fange opp andre sårbare grupper. Departementet har i dialog med sektoren fått bekreftet at i de utdanningene hvor en student kan komme i kontakt med utviklingshemmede eller andre sårbare grupper, vil vedkommende også normalt kunne komme i kontakt med mindreårige. Disse utdanningene vil dermed omfattes av kravet om barneomsorgsattest. Andre sårbare grupper vil også være sikret ved at bestemmelsens annet ledd fastsetter at i utdanninger som fører frem til yrker hvor det er gitt særlige regler om politiattest, gjelder de særlige regler om politiattest tilsvarende for studentene. Dette gjelder for

eksempel helseutdanningen. Etter lov om helsepersonell m.v. av 2. juli 1999 nr. 64 § 20 a skal helsepersonell som skal yte helse- og omsorgstjenester til barn fremlegge politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd. Helsepersonell som skal yte helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming, skal fremlegge politiattest som viser om vedkommende er siktet, tiltalt, ilagt forelegg eller er dømt for brudd på overtredelse av straffelovens bestemmelser om seksualforbrytelser, jf. § 20 a annet ledd. Den som har vedtatt forelegg eller er dømt for seksualovertridelser er utelukket fra å yte helse- og omsorgstjeneste til barn eller personer med utviklingshemming.

Formålet med både lov- og forskriftsendringene er å få et enhetlig system for politiattester. I den forbindelse er det viktig at kravene til politiattest for studenter er i overensstemmelse med profesjonslovgivningen. Kravet til politiattest for studenter bør derfor ikke være strengere enn profesjonslovgivningen, og dette oppnås ved at universitets- og høyskoleloven henviser til politiregisterloven § 39 og bestemmelser om politiattest i profesjonslovgivningen.

Videre foreslås det å stryke oppramsingen av staffebestemmelser i annet ledd. Det fremkommer av politiregisterloven § 39 hvilke straffebestemmelser som er omfattet av barneomsorgsattest. Det fremkommer også av profesjonslovgivningen hvilke straffebestemmelser som skal fremkomme ved politiattest til yrkesutøvelse.

Lovens § 4-9 åttende ledd foreslås endret som en følge av de ovennevnte forskriftsendringene. Departementet foreslår i den forbindelse å endre bestemmelsen med hensyn til hvem som skal ha myndighet til å gi forskrift. Etter gjeldende lov gir Kongen forskrift om hvilke utdanninger som skal omfattes av krav om politiattest og hvilke straffbare forhold som skal fremkomme av politiattesten. Etter at det nå er innført et krav om barneomsorgsattest i alle utdanninger hvor studentene kan komme i kontakt med mindreårige, er det ikke lenger behov for forskriftsregulering av dette. Den nye forskriften vil omhandle den konkrete saksbehandlingen ved utestengning grunnet straffbare forhold. Det gjelder ikke faste normer for på hvilket nivå forskriftskompetansen skal legges. Dreier det seg om forskrifter som vil ha vesentlig betydning for et stort antall brukere, kan dette tale for å legge kompetansen til Kongen. Departementet vurderer på bakgrunn av forskriftens endrede innhold og karakter, at det er mer hensiktsmessig at departementet, og ikke Kongen, gis forskriftsmyndighet etter denne bestemmelsen.

Med de foreslåtte endringene mener departementet at § 4-9 vil være mer presis og mer i overensstemmelse med hensikten bak barneomsorgsattest etter politiregisterloven og departementets ønske om et enhetlig system for politiattester.

Det vises til lovforslaget § 4-9.

4.6 Politiattestnemnda

4.6.1 Gjeldende rett

Med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 4-9 femte ledd har departementet oppnevnt en nasjonal nemnd for politiattestsaker som avgjør om studenter som har merknader på politiattesten, skal nektes å delta i klinisk undervisning eller praksisopplæring.

Politiattestnemnda behandler slike saker som førsteinstans. Institusjonens klagenemnd eller styret selv gir kun en uttalelse i saken som danner grunnlag for politiattestnemndas avgjørelse. Klageinstans for politiattestnemndas vedtak er Felles klagenemnd.

4.6.2 Høringsnotatet

På bakgrunn av departementets ønske om å gjøre behandlingen av politiattester med merknader enklere og raskere, ble det foreslått å legge ned den nasjonale politiattestnemnda, og legge førsteinstansbehandling av sakene til utdanningsinstitusjonenes klagenemnd, jf. § 5-1. Departementet mente at en slik ordning i større grad enn nåværende ordning vil tilfredsstille kravet om en effektiv behandling av saken, samt gi studenten en rask avklaring av om vedkommende kan fortsette på utdanningen. I tillegg vil en raskere saksgang bedre ivareta hensynet til pasienter, klienter og andre som skal beskyttes mot studenter som ikke bør delta i praksisopplæring eller klinisk undervisning. For å sikre god og forsvarlig sakshandling av disse sakene foreslo departementet at utdanningsinstitusjonen, ved den aktuelle fagavdelingen, uttaler seg i saken før klagenemnda behandler den. Den aktuelle fagavdelingen vil i større grad enn styret kjenne til de kravene som bør stilles til studenter som skal delta i praksisopplæring eller klinisk undervisning. Det ble foreslått at Felles klagenemnd fortsetter å behandle sakene som klageinstans.

Et alternativ departementet la frem i høringsnotatet var å beholde dagens ordning med førsteinstansbehandling hos politiattestnemnda, men at kravene til sakshandling hos utdanningsinstitusjonen forenkles.

4.6.3 Høringsinstansenes syn

Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Universitetet i Stavanger, Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, Universitetet i Nordland, Fellesstyret for NVH og UMB, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Østfold, Høgskolen i Gjøvik, Høgskolen i Ålesund, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Bergen, NOKUT, Universitets- og høgskolerådet, Norges radiografforbund, Universitetet i Bergen og Utdanningsforbundet støtter forslaget. Disse høringsinstansene ser et klart behov for å forenkle og effektivisere saksbehandlingen av politiattester og mener at en behandling ved institusjonens klagenemnd vil bidra til dette. Universitetet i Oslo viser til at institusjonens klagenemnd allerede behandler flere sakstyper av tilsvarende alvorlighetsgrad (bortvisning, utestengning med mer). Høgskolen i Østfold fremhever at en slik endring vil gi mer samsvar mellom saksgang knyttet til politiattester med merknader og saker knyttet til fusk under eksamen, bortvisning og utestengning og lignende.

Universitetet i Stavanger uttrykker bekymring for saksbehandlingstiden i Felles klagenemnd, både av hensyn til de personene reglene om politiattest skal beskytte og av hensyn til studenten selv. Det må etter universitetets mening derfor lovfestes en maksimal saksbehandlingstid på alle saker som behandles av nemnda.

Høgskolen i Hedmark og *Høgskulen i Sogn og Fjordane* mener behandling av politiattest i lokal klagenemnd kan føre til ulik vurdering mellom institusjonene. Høgskolen i Hedmark mener behovet for en raskere og enklere saksgang ved den enkelte institusjon kan ivaretas ved at saksforberedelsen gjøres ved institusjonen uten at styret eller klagenemnda må involveres. De støtter derfor et alternativ med å beholde dagens ordning, men at kravene til sakshandling hos utdanningsinstitusjonen forenkles.

Høgskolen i Oslo og Akershus støtter det alternative forslaget om å beholde nemnda med forenklet sakshandling ved institusjonene. Høgskolen mener at behandling av sakene i en nasjonal politiattestnemnd vil sikre likebehandling og forutberegnelighet. Den enkelte institusjon behandler få saker, og det tar tid å opparbeide erfaring. Avstand til studentene vil hindre at utenforliggende hensyn tillegges vekt i vurderingen av om studenten skal utestenges. Institusjonens vurdering og anbefaling vil være vedlagt saken når den behandles av politiattestnemnda, men det vil være opp til nemnda å avgjøre vektingen av de ulike momentene.

Studentparlamentet ved UiO ser at endringene som blir foreslått, kan føre til at klagenemndene får veldig mye å gjøre. De er også urolige for at klagenemndene på institusjonene er så lukket at det hindrer likebehandling og forutberegnelighet for studentene.

NOKUT, Det teologiske Menighetsfakultetet og Norges studentorganisasjon mener at en eventuell nedleggelse av politiattestnemnda vil kreve kompetanseheving i de lokale klagenemndene, da de i utgangspunktet ikke har kompetanse og erfaring med vurdering av politiattester.

Politiattestnemnda er negativ til forslaget om å legge ned nemnda. Erfaring fra saker de har motatt fra ulike studiesteder, viser store forskjeller i hvordan studiestedene behandler denne type saker. Nemnda er bekymret for at en ordning der studiestedet er førsteinstans ikke i tilstrekkelig grad vil sikre kvalitet, likebehandling og forutberegnelighet. Det sikrer avstand til studenten at sakene behandles i en nemnd uavhengig av studiestedet. Dette er viktig for å kunne gjøre konkrete vurderinger basert på momenter som lovgiver har skissert i forarbeidene. Erfaring viser at nærhet til studenten som skal vurderes, kan påvirke beslutningstaker og føre til at det legges avgjørende vekt på hensynet til studenten. Det har vist seg at dette fører til anbefalinger om tilpassede løsninger for studenten som ikke i tilstrekkelig grad verner de sårbare gruppene. Med nemnda får man studiestedets vurdering og anbefaling, men det er opp til nemnda å avgjøre vektingen av de ulike momentene. De har også erfaring med at det er svært varierende kvalitet på politiattestene fra de forskjellige politidistriktene. Det er derfor viktig at disse vurderes sentralt av et organ som har erfaring med å lese politiattester. Nemnda deler departementets syn på at sakene må behandles enkelt og raskt, men er av den oppfatning at en forenkling i hovedsak bør gjøres ved den forberedende behandlingen på studiestedet.

4.6.4 Departementets vurdering

Departementet har merket seg at det er mange høringsinstanser som ikke ønsker å legge ned politiattestnemnda, og som er bekymret for at en slik ordning vil svekke kvaliteten på vurderingene og ikke i tilstrekkelig grad sikre likebehandling og forutberegnelighet. Men det er også mange høringsinstanser som støtter departementets forslag, og som peker på behovet for et effektivt system for behandling av politiattester og bedre samsvare mellom saksgang knyttet til politiattester med merknader og saker knyttet til fusk under

eksamen, bortvisning, utestengning og lignende. Departementet har etter en grundig vurdering kommet til at det bør fremmes et lovforslag som innebærer at politiattestnemnda legges ned og at sakene behandles i første instans av utdanningsinstitusjonenes klagenemnd, jf. § 5-1.

For det første anser departementet et system hvor beslutningsmyndigheten i disse sakene legges til den enkelte institusjon, som bedre i overensstemmelse med institusjonenes faglige autonomi. For det andre ser departementet ingen god begrunnelse for at det skal være et helt særskilt saksbehandlingssystem for politiattester. I dag behandles utestenging på grunn av fusk, forstyrrende adferd eller skikkethetsvurdering av institusjonenes klagenemnd som første instans og med Felles klagenemnd som klageinstans (altså tilsvarende den ordningen som departementet nå foreslår skal gjelde for politiattestsaker).

Kravene til kunnskap om regelverket, og overholdelse av reglene om god saksbehandling som stilles i saker om politiattest, gjelder også for andre typer utestengingsvedtak. Departementets inntrykk er at disse prinsippene i stor grad overholdes i de utestengingssakene hvor institusjonenes klagenemnd er første instans. I vurderingen har departementet lagt stor vekt på behovet for rask behandling av denne typen saker. Etter dagens regelverk legger studentene frem politiattest etter at de har fått tilbud om studieplass. Etter dette har utdanningsinstitusjonen en tidagers frist på å forberede saken og oversende den til politiattestnemnda, jf. opptaksforskriften § 6-11. Nemnda har deretter en fireukers frist for å ferdigbehandle saken, jf. opptaksforskriften § 6-12. Fristene er satt av hensyn til studenten selv, men også av hensyn til pasienter, brukere og lignende.

Politiattestnemnda peker på at de har sett store forskjeller i hvordan utdanningsinstitusjonene behandler denne type saker. Videre er det store kvalitetsmessige forskjeller i den skjønnsmessige vurderingen som ligger til grunn for uttalelsene fra institusjonen. Som nevnt over, anser departementet institusjonenes klagenemnder for allerede å ha nødvendig kompetanse og forutsetninger for å behandle saker om politiattester, da de allerede behandler en rekke forskjellige klager knyttet til studentenes rettigheter og plikter. Departementet viser også til at leder av nemnda og varamedlem for leder skal fylle de lovbestemte kravene for lagdommere. De vil derfor ha gode forutsetninger for å vurdere de juridiske sidene ved behandling av politiattest med merknader.

Departementet ser likevel argumentet med at nasjonal likebehandling kan være vanskelig å

oppnå når saker behandles lokalt på institusjonene. Men Felles klagenemnd er en nasjonal klageinstans, og gjennom sin saksbehandling av klager utvikler de en nasjonal norm som vil ha presensvirkning for institusjonenes behandling. Felles klagenemnd jobber aktivt for å gjennom vedtak og ved årsmelding gi institusjonene veiledning om god saksbehandling, informere om de prinsipper som legges til grunn ved klagebehandling og forhold som de mener institusjonene må ta hensyn til i sin førsteinstansbehandling. Dette er med på å sikre likebehandling. Politiattestnemnda viser til at nemndas behandling av sakene sikrer avstand til studenten. Det kan tenkes tilfeller der fagavdelingen ved utdanningsinstitusjonen har blitt kjent med studenten. På bakgrunn av dette kan fagavdelingen være tilbøyelig til å anbefale at studenten fortsetter utdanningen, til tross for merknader på politiattesten. Det vil imidlertid være institusjonens klagenemnd, og ikke fagavdelingen, som fatter vedtak i første instans. Videre viser departementet til at det er politiattestkrav ved ansettelse som lærer og i alle typer helseyrker, som er de utdanningene hvor det er vanligst med praksisstudier og klinisk undervisning. Etter opplæringslova og helsepersonelloven kan en person ikke ansettes i stilling hvor de kommer i kontakt med barn, dersom de er dømt for seksuelle overgrep mot mindreårige. Dette er i motsetning til universitets- og høyskolelovens system, hvor det er plikt til å fremlegge politiattest, men hvor merknader på attesten ikke automatisk fører til utestengning fra praksisstudier eller klinisk undervisning. Etter denne loven må man foreta en skjønnsmessig vurdering. Da yrkeslivet, blant annet for lærere og helsepersonell som nevnt over, opererer med yrkesnekt ved merknader på politiattest, er det viktig at institusjonene ikke utdanner studenter til et yrke han/hun mest sannsynlig ikke kan utøve dersom han/hun har merknader på attesten. Skjønnselementet bør derfor benyttes med varsomhet hos utdanningsinstitusjonene.

Når det gjelder kvaliteten til politiattestene, vises det til at det er opprettet en egen politienhet for vandelskontroll og politiattester. Enheten vil være landsdekkende fra 2014/2015. Enheten har jobbet med forenkling av systemene for innhenting av attester og vurdering av dem og har per i dag 14 dagers saksbehandlingstid fra de mottar søknaden om attest. Dette har enheten overholdt i høstens opptaksrunde. Departementet er optimistisk med hensyn til at den nye enheten vil få ned saksbehandlingstiden og få opp kvaliteten på politiattester.

Flere høringsinstanser uttrykker bekymring for klagenemndenes kapasitet, både de lokale og Felles klagenemnd. For å sikre forsvarlig saksbehandling i de lokale klagenemndene må utdanningsinstitusjonene sette av tilstrekkelig resurser, både til nemndas arbeid og til sekretariatsfunksjonene. Ved en del av de mindre institusjonene har klagenemndene få saker, slik at de har møter relativt sjelden. Få saker kan også føre til at de medlemmene av klagenemnda som ikke er jurister, opparbeider seg for liten kompetanse om regelverket. Mindre utdanningsinstitusjoner bør derfor vurdere om de bør opprette en klagenemnd sammen med en eller flere andre utdanningsinstitusjoner, jf. punkt 6.1.4 i Ot.prp. nr. 79 (2003–2004).

For å sikre at Felles klagenemnd kan behandle klager raskt vil departementet vurdere det fremtidige ressursbehovet hos Felles klagenemnd, se kapittelet 9 om økonomiske og administrative kostnader. Departementet finner det ikke nødvendig å presisere en saksbehandlingstid for Felles klagenemnd i lov eller forskrift. Det følger allerede av forvaltningsloven § 11 a at et forvaltningsorgan skal forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold. Nemnda må derfor fortløpende vurdere sine arbeidsmetoder, slik at de oppfyller kravene til god saksbehandling.

Det vises til lovforslagets § 4-9 femte ledd.

4.7 Informasjonsutveksling om vedtak om fusk

4.7.1 Gjeldende rett

Universitets- og høyskoleloven kapittel 4 om studentenes rettigheter og plikter omhandler blant annet klanderverdig opptreden, fusk og bruk av falske dokumenter under studiet, samt sanksjoner knyttet til slike brudd. Det følger av § 4-7 syvende ledd at institusjonene «kan» informere hverandre om annullering av eksamen eller prøve grunnet fusk, mens det følger av § 4-8 første og tredje ledd at institusjonene «skal» informere hverandre om utestengings- og bortvisningsvedtak på grunn av fusk eller klanderverdig opptreden. Etter § 3-7 syvende ledd «skal» også NOKUT og Samordna opptak, i tillegg til institusjonene, informere hverandre dersom en søker har levert falske dokumenter. Departementet kan gi nærmere bestemmelser om informasjonsutvekslingen i forskrift.

Hensikten med informasjonsutvekslingen gjennom registeret er å opplyse institusjonene om vedtak vedrørende opptakskarantene, eksamenskarantene og utestenging som har virkning

ut over institusjonen vedtaket er fattet ved. Dette vil hindre at studenter får opptak til, eller tar eksamen ved, andre institusjoner når det foreligger et sanksjonsvedtak. Informasjonsutvekslingen er også begrunnet i at studenten ikke skal kunne benytte seg av falske dokumenter ved andre institusjoner.

4.7.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at det er tatt initiativ til å opprette et felles register, RUST (Register for utestengte studenter), som skal muliggjøre en effektiv og trygg formidling av blant annet vedtak om utestenging. RUST er en database som skal kommunisere med institusjonenes datasystem, i all hovedsak Felles student-system.

Hensikten med informasjonsutvekslingen gjennom registeret er å opplyse institusjonene om vedtak vedrørende opptakskarantene, eksamenskarantene og utestenging som har virkning ut over institusjonen vedtaket er fattet ved. Dette vil hindre at studenter får opptak til, eller tar eksamen ved, andre institusjoner når det foreligger et sanksjonsvedtak. Informasjonsutvekslingen er også begrunnet i at studenten ikke skal kunne benytte seg av falske dokumenter ved andre institusjoner.

Departementet foreslo å samle alle bestemmelsene som omfatter informasjonsutveksling av sanksjonsvedtak i en ny bestemmelse. Videre foreslo departementet en uttrykkelig hjemmel til at informasjonsutvekslingen mellom institusjonene skal foregå gjennom RUST. Dette er for å tilfredsstille kravene etter personopplysningsregelverket. Departementet foreslo å videreføre hjemmelen til å kunne fastsette rutiner for informasjonsutvekslingen i forskrift.

4.7.3 Høringsinstansenes syn

Det er i hovedsak en positiv tilslutning blant høringsinstansene til opprettelsen av RUST, og til at informasjonsutvekslingen mellom institusjonene skal skje gjennom et slikt register.

Justis- og beredskapsdepartementet påpeker at det av høringsnotatet ikke fremgår hvilket behandlingsgrunnlag som ligger til grunn for opprettelsen av RUST, og at det ikke gis en vurdering av personvern hensyn og forholdet til taushetsplikten. Justis- og beredskapsdepartementet mener det bør fremgå av loven at registrering i RUST skal skje uten hinder av taushetsplikten, jf. forvaltningsloven § 13 f annet ledd.

Universitetet i Oslo, Fellesstyret for NVH og UMB, Høgskolen i Oslo og Akershus og Høgskolen i Ålesund påpeker at bestemmelsen om utestenging i universitets- og høyskoleloven § 4-8 tredje ledd innebærer at utestenging kun gjelder den aktuelle institusjonen vedkommende studenter ved, mens bortfall av eksamensretten gjelder alle institusjonene. Høgskolen i Ålesund bemerker at det å registrere vedtak i RUST som kun omfatter egen institusjon, vil virke mot hensikten med RUST. Universitetet i Oslo ber om at lovteksten tydeliggjøres slik at det fremgår hvorvidt studenter kun mister eksamensretten ved de andre institusjonene, eller om sanksjonen også innebærer at vedkommende nektes opptak ved andre institusjoner. Videre ønsker Universitetet i Oslo avklaring på hvor langt adgangen til å utveksle informasjon strekker seg i saker om falske vitnemål etter universitets- og høyskoleloven § 3-7 syvende ledd.

Universitetet i Agder og Universitetet i Oslo stiller spørsmål ved om informasjonsrutinene også bør omfatte vedtak om tvungen avslutning av doktorgradsutdanning etter foreslått ny § 4-8 sjette ledd.

Unio og Forskerforbundet mener at det må vurderes hvor lenge informasjonen skal oppbevares i registeret, og at denne begrensningen bør tas inn i loven.

Datatilsynet er positive til forslaget om å samle bestemmelsene om informasjonsutveksling, forutsatt at en slik bestemmelse bidrar til et mer oversiktlig og informativt regelverk. Datatilsynet påpeker at den foreslåtte ordlyden i § 4-12 ikke angir rammene for opprettelsen av RUST tydelig nok, og at for mye av reguleringen er overlatt til utarbeidelse av forskrift. Bestemmelsen bør være konkret nok til å kunne si at registrering av sensitive personopplysninger i RUST har hjemmel i lov, jf. personopplysningsloven §§ 8 første og annet ledd og 9 første ledd bokstav b. Datatilsynet foreslår videre å tydeliggjøre ansvarsforholdene ved å ta inn i lovteksten hvilken instans som er å anse som behandlingsansvarlig etter personopplysningsloven § 2 nr. 4. Datatilsynet uttaler også:

«I personvernregelverket er angivelsen av uttrykkelige formål med behandling av personopplysninger grunnleggende for oppfyllelsen av de plikter som behandlingsansvarlig har. Det kommer blant annet til uttrykk i grunnkravene til behandling av personopplysninger i personopplysningsloven § 11 og retten til innsyn i § 18 første ledd bokstav c, samt andre ledd. For å kunne ta stilling til om en bestemt

bruk av opplysninger er i tråd med personopplysningsloven er det videre avgjørende at det er satt noen rammer for hva opplysningene kan brukes til.»

Datatilsynet foreslår også at det bør fremkomme at når perioden er utløpt, slettes vedtaket fra RUST.

Samordna opptak (SO) påpeker at RUST ikke er utviklet for å kunne registrere informasjon om søkere som har forfalsket vitnemål, da en registrering i RUST krever at det oppgis en periode for utestengningen. SO viser til at søkere som blir utestengt på bakgrunn av forfalskning, skal registreres i RUST, og at informasjonen slettes i det øyeblikk sanksjonsperioden utløper. Dette innebærer at historikken om utestengingsvedtaket også slettes og at eventuell informasjon om at vedkommende har benyttet seg av falsk dokumentasjon, går tapt. SO mener at RUST må utvides dersom RUST også skal være et nyttig register over personer som har forfalsket dokumentasjon. SO viser til at de, i likhet med NOKUT, ikke har hjemmel til å fatte vedtak om opptakskarantene eller utestenging. SO mener at det er behov for en endring i universitets- og høyskoleloven § 3-7, slik at SOs styre kan fatte vedtak om opptakskarantene. Videre påpeker SO at institusjonene tydelig må angi når perioden begynner og slutter når de fatter vedtak om utestenging, opptaks- eller eksamenskarantene, da dette vil være bestemmende for når vedtaket skal slettes i RUST.

4.7.4 Departementets vurdering

Departementet mener at å samle bestemmelsene om informasjonsutveksling av utestengingsvedtak i en egen paragraf vil bidra til at institusjonenes informasjonsplikt blir tydeligere og mer oversiktlig. Det er av personvern hensyn viktig med en hjemmel i lov som fastslår at informasjonsutvekslingen mellom institusjonene skal foregå gjennom et offentlig eid register, RUST. Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig med en direkte henvisning til personopplysningsloven §§ 8 første og annet ledd og 9 første ledd bokstav b, da den foreslåtte bestemmelsen vil gi en selvstendig hjemmel til å registrere sensitive personopplysninger i tråd med personopplysningsloven. Datatilsynets innspill om at formålet med registeret bør angis uttrykkelig i lov, er etter departementets vurdering viktig for å ivareta hensynet til forutberegnelighet. Departementet er også enig i at det er mest hensiktsmessig at hjemmel til å registrere personopplys-

ninger i RUST, fremgår i loven, fremfor i forskrift.

Departementet foreslår at SO og NOKUT gjennom RUST skal få informasjon om utestengingsvedtak som blir registrert etter § 4-12 annet ledd. I og med at SO og NOKUT ikke har myndighet til å fatte sanksjonsvedtak, foreslår departementet å videreføre dagens praksis med at SO og NOKUT i tillegg varsler den institusjonen som det er søkt om opptak til, dersom de oppdager at noen har brukt falskt vitnemål, falske dokumenter eller dokumenter utstedt fra falske utdanningsinstitusjoner. Det blir deretter opp til den aktuelle institusjonen å fatte et eventuelt sanksjonsvedtak etter § 3-7 åttende ledd. Dersom SO, NOKUT og institusjonene oppdager at en søker har levert falskt vitnemål eller andre falske dokumenter eller dokumenter utstedt fra falske institusjoner skal de etter 3-7 syvende ledd anmelde forholdet til politiet. Departementet fremmet også et forslag om at informasjon om politianmeldelsen skulle registreres i RUST. SO påpeker at en registrering i RUST krever at det oppgis en periode for utestengningen, der periodens start og slutt registreres med det samme, slik at systemet automatisk kan slette informasjonen. For saker som kun er politianmeldt uten at det er fattet et vedtak om opptakskarantene, foreligger det imidlertid ingen tidsangivelse for når saken vil anses som avsluttet slik det gjør ved et utestengingsvedtak. Dette innebærer at informasjonen ikke slettes automatisk ved periodens slutt, og at institusjonene, SO og NOKUT selv må sørge for å slette denne informasjonen manuelt i RUST. Departementet mener at denne informasjonstypen ikke bør registreres i RUST slik registeret er i dag, og vil derfor ikke gå videre med dette forslaget.

Videre skal institusjonene, SO og NOKUT politianmelde forhold etter gjeldende § 3-7 syvende ledd. I dagens bestemmelse plikter institusjonene, SO og NOKUT å informere hverandre om forholdet etter at det er politianmeldt. Selv om departementet i denne omgang foreslår at denne informasjonstypen ikke skal registreres i RUST, mener departementet at § 3-7 syvende ledd må endres slik at hjemmelen til å gjensidig informere hverandre tas ut. Dette er fordi departementet mener at en informasjonsutveksling som foregår utenfor et register ikke i tilstrekkelig grad vil ivareta personvern hensyn, som å sikre at bare de som har berettiget interesse av det får tilgang til personopplysningene og at informasjon om vedtaket blir slettet når vedtaksperioden er utløpt. Når denne hjemmelen for informasjonsutveksling oppheves, vil universitets- og høyskoleloven ikke ha

en egen hjemmel for informasjonsutveksling om politianmeldelse etter § 3-7 syvende ledd, men departementet mener at personvern hensyn taler for at dette må utredes nærmere før dette hjemles særskilt i universitets- og høyskoleloven. NOKUT og SO vil imidlertid kunne orientere om forhold etter § 3-7 syvende ledd med hjemmel i forvaltningsloven § 13 b nr. 5. Bestemmelsen sier at taushetsplikt ikke er til hinder for at «forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver etter lov, instruks eller oppnevningss grunnlag». NOKUT har gjennom sitt ansvarsområde godkjenning av utenlandske utdanninger, en plikt til å avdekke falske dokumenter. SO har gjennom sitt arbeid med opptak et tilsvarende ansvar. I dette ligger det et særlig ansvar for å informere utdanningsinstitusjoner som blir berørt av forhold etter § 3-7 syvende ledd. Formidling av slik informasjon skal kun gis til den utdanningsinstitusjon som har et berettiget behov for informasjonen.

Departementet viser videre til at det følger av ny § 4-12 at utestengingsvedtak på bakgrunn av falske dokumenter etter §§ 3-7 åttende ledd og 4-8 tredje ledd skal registreres i RUST, og at NOKUT og SO skal få tilgang til denne informasjonen gjennom RUST der dette er nødvendig for deres virksomhet.

Når det gjelder SOs innspill til en endring i § 3-7, slik at SOs styre kan fatte vedtak om opptaks-karantene, må dette vurderes ved neste endring av universitets- og høyskoleloven.

Det fremkommer av forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning § 12 at når det er fattet vedtak om at en student utestenges på grunn av vedtak om ikke-skikkethet, skal opplysninger om studentens navn, omfang og utestengingsperiode sendes til SO, som vil opprette et sentralt register. Vi mener det er mest hensiktsmessig at også denne informasjonsutvekslingen på sikt omfattes av RUST, i stedet for at institusjonene skal forholde seg til to registre. I forbindelse med en planlagt revisjon av skikkethetsforskriften vil departementet foreslå å endre reglene slik at også vedtak etter skikkethetsvurderinger blir omfattet av RUST.

Departementet foreslår at det lovfestets en hjemmel til at departementet skal fastsette nærmere bestemmelser om RUST i forskrift, blant annet rutiner for informasjonsutvekslingen. Her vil det blant annet fremgå hvem som er behandlingsansvarlig for RUST og særlige rutiner for

informasjonsutveksling mellom SO, NOKUT og utdanningsinstitusjonene.

Departementet mener det ikke er nødvendig å lovfeste at registreringen skal skje uten hinder av taushetsplikten, da dette fremgår av forvaltningsloven § 13 f annet ledd.

Enkelte høringsinstanser foreslår å endre § 4-8 tredje ledd slik at den utvides til å omfatte ute-stengning fra alle institusjonene, og ikke som i dag kun tap av eksamensrett ved alle institusjonene. Departementet mener imidlertid at forslaget vil utvide bestemmelsens virkeområde i en slik grad at dette bør sendes på alminnelig høring. Departementet vil vurdere innspillet ved neste endring i universitets- og høyskoleloven.

Departementet foreslår heller ikke å utvide RUST til å omfatte høringsforslagets § 4-8 sjette ledd om tvungen avslutning av doktorgradsutdanning. Vedtak om tvungen avslutning har ingen tidsbegrensing, og det legges opp til at vedtaket bare skal ha betydning for den ph.d.-avtalen som avsluttes. Det følger av Universitets- og høyskole-rådets retningslinjer for doktorgradsutdanning at en student skal opplyse om vedkommende har levert avhandlingen tidligere ved en annen utdanningsinstitusjon. Den nye utdanningsinstitusjonen må selv vurdere om de vil gi studenten opptak til doktorgradsutdanning hos dem.

Informasjon om vedtak om annullering av eksamen eller prøve etter § 4-7 første ledd bokstav b, vil som hovedregel ikke ha konsekvenser for opptak til studier eller avleggelse av eksamen ved andre institusjoner. Departementet foreslår derfor at § 4-7 syvende ledd, som omhandler annullering av eksamen eller prøve, oppheves.

Det vises til lovforslaget ny § 4-12 og § 3-7 syvende ledd.

4.8 Tvungen avslutning av doktorgradsutdanning

4.8.1 Gjeldende rett

Universitets- og høyskoleloven inneholder få bestemmelser om doktorgraden og doktorgradskandidaters rettigheter. Universitets- og høyskoleloven § 3-9 om eksamen omfatter eksamener og prøver som er en del av et ph.d.-program, men ikke selve avhandlingen, jf. Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) side 22. Er en doktorgradskandidats avhandling underkjent på grunn av «fusk», jf. § 4-7 første ledd bokstav b, kan doktorgradskandidaten som utgangspunkt ikke utestenges eller bortvises fra universitetet etter reglene i § 4-8. Det er i forarbeidene uttalt at blant annet reglene for

bedømmelse og klage knyttet til avhandlingen, reguleres av forvaltningsloven og institusjonens forskrift for det aktuelle doktorgradsprogram.

Institusjonenes egne regelverk for ph.d.-graden tar for seg blant annet opptak til doktorgradsprogram, krav til søknaden om opptak, avtale om doktorgradsutdanningen, frivillig og tvungen avslutning før avtalt tid, krav til avhandlingen, veiledning, ny levering og klage. Regelverkene er i stor grad utformet i samsvar med Universitets- og høyskolerådets (UHR) veiledende retningslinjer for ph.d.-graden. Når det gjelder tvungen avslutning, legger UHRs veiledende retningslinjer § 5.5 opp til at institusjonene kan vedta slik sanksjon hvis ett eller flere av følgende forhold foreligger:

- Vesentlig forsinkelse i gjennomføringen av opplæringsdelen, grunnet forhold som kandidaten selv rår over.
- Gjentatte eller vesentlige brudd fra kandidats side på informasjons-, oppfølgings- eller rapporteringsplikt, herunder unnlatt innsendelse av fremdriftsrapport, jf. § 9.
- Forsinkelse i fremdriften av forskningsprosjektet som er av en slik art at det skaper begrunnet tvil om kandidaten vil kunne fullføre prosjektet innenfor avtalt tid. For å danne grunnlag for tvungen avslutning må forsinkelsen skyldes forhold som kandidaten selv rår over.
- Brudd på de forskningsetiske retningslinjer som gjelder for fagområdet, herunder fusk som rammes av reglene i Lov om universiteter og høyskoler § 4-7.
- Opptreden fra en kandidat bryter med den tillit som må foreligge mellom universitet og kandidat under gjennomføringen, herunder straffbare forhold knyttet til gjennomføringen av ph.d.-utdanningen.

I tillegg har vi lov om behandling av etikk og redelighet i forskning (forskningsetikkloven) av 30. juni 2006 nr. 56, som skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente etiske normer, jf. § 1. I medhold av denne loven, har Kunnskapsdepartementet opprettet et faglig uavhengig statlig forvaltningsorgan, som heter Nasjonalt utvalg for granskning av redelighet i forskning (Granskingsutvalget). Granskingsutvalget skal være en nasjonal ressurs for institusjoner, bedrifter eller oppdragsgivere for behandling av saker om uredelighet i forskning og et supplement til lokalt behandlingsapparat. Utvalget skal uttale seg om forskning i Norge har vært vitenskapelig uredelig. Både institusjoner og enkeltpersoner kan forelegge en sak for utvalget. For eksempel kan arbeidsgivere, oppdragsgivere, finansier-

ingskilder og enkeltpersoner som på en eller annen måte er berørt av selve forskningen eller de resultatene forskningen har ført til, legge frem sak for utvalget. Institusjonen er imidlertid ikke pliktig til å oversende alvorlige saker til utvalget. Hovedansvaret for forebygging og behandling av uredelig forskning ligger fremdeles på den enkelte institusjon. Utvalget vurderer selv om en henvendelse gir grunn til videre undersøkelser eller er åpenbart grunnløs. Utvalget kan også behandle saker av eget tiltak. Saker som faller utenfor utvalgets virkeområde, eller som er åpenbart grunnløse, avvises av utvalget.

I Sivilombudsmannens sak 2012/1158 bemerket Sivilombudsmannen at rettsvernet for doktorgradskandidater var mangelfullt regulert i lovverket, og ba Kunnskapsdepartementet om å vurdere å endre dette.

4.8.2 Høringsnotatet

Som følge av Sivilombudsmannens uttalelse forslø departementet i høringsnotatet å føye til et nytt sjette ledd i § 4-8, som ville hjemle tvungen avslutning av doktorgradsutdanning. Departementet viste til at det er behov for å samordne utdanningsinstitusjonenes regelverk og praksis for å sikre doktorgradskandidaters rettstilling, særlig knyttet til sanksjoner ved vitenskapelig uredelighet.

Videre viste departementet til at tvungen avslutning fremstår som en egnet sanksjon ved vitenskapelig uredelighet under doktorgradsutdanningen. Ved vurdering av tvungen avslutning mente departementet at det er hensiktsmessig å se hen til forskningsetikkloven med tilhørende forskrift. Grunnlaget for tvungen avslutning ville etter forslaget enten være vitenskapelig uredelighet eller vesentlig mislighold av ph.d.-avtalen.

I de fleste tilfellene er doktorgradskandidatene ansatt ved utdanningsinstitusjonen i en stipendiatstilling. I slike tilfeller vil det forholdet som er grunnlag for tvungen avslutning av avtalen, også danne grunnlag for eventuelle sanksjoner etter tjenestemannsloven §§ 9, 14 og 15 eller arbeidsmiljøloven §§ 15-7 og 15-14. I høringsnotatet ble det lagt til grunn at i slike tilfeller vil forholdet behandles i en to-trinnsprosess, hvor man først avklarer konsekvensene av vitenskapelig uredelighet eller vesentlig mislighold under forskerutdanningen, og deretter konsekvensene for kandidatens ansettelsesforhold.

Departementet vurderte at det ikke er rimelig eller behov for å likestille studenter og doktorgradskandidater når det gjelder rett til å få dekket

advokatutgifter av institusjonen, jf. § 4-8 femte ledd. Doktorgradskandidater er som regel ansatt i en stipendiatstilling og har inntekt. Som arbeidstaker vil en doktorgradskandidat ha de samme rettighetene og mulighetene som andre arbeidstakere. Arbeidsgiver bør ikke ha større ansvar for å dekke disse arbeidstakernes advokatutgifter enn andre arbeidstakeres utgifter til advokat i forbindelse med en eventuell rettstvist.

Departementet mente også at institusjonene bør kunne fastsette nærmere regler for tvungen avslutning i forskrift.

4.8.3 Høringsinstansenes syn

Justisdepartementet, Fellesstyret for NVH og UMB, Universitetet i Nordland, Universitetet i Stavanger, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Gjøvik, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Ålesund, Høgskolen i Bergen, Norsk radiografforbund og Sivilombudsmannen støtter forslaget.

Universitetet i Nordland og Høgskolen i Gjøvik mener det må komme tydeligere frem om endringsforslaget innebærer at regler for annullering og utestengning i §§ 4-7 og 4-8 skal gjelde ikke bare for opplæringsdelen, men også for doktorgradsavhandlingen.

Høgskolen i Molde, vitenskapelig høyskole i logistikk støtter i utgangspunktet departementets forslag, men anser forslaget til lovtekst som uklart i forhold til hvem tvungen avslutning skal gjelde for. Høgskolen støtter også i hovedsak departementets vurdering med hensyn til at doktorgradskandidater ikke skal ha rett til å få dekket kostnader til advokat i forbindelse med saker om tvungen avslutning. Høgskolen spør likevel om doktorgradskandidater som ikke er ansatt (for eksempel med kvotefinansiering) bør ha rett til å få dekket advokatutgifter, eller om det vil være opp til institusjonen å vurdere hva som er rimelig.

Studentparlamentet ved Universitet i Oslo er positiv til departementets tiltak, men mener at forslaget fra departementet er for strengt. Studentparlamentet vil her støtte seg på uttalelsen til Student- og forskerombudet ved Universitetet i Oslo, som foreslår en gradert ordning der straffereaksjonen er avhengig av hvor langt i doktorgradsløpet kandidaten har kommet.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet stiller seg positiv til at tvungen avslutning blir hjemlet i loven. Universitetet bemerker at med klagerett til en nasjonal nemnd vil dette innebære at det vil ta svært lang tid før studierettsaken er endelig avklart. De fleste kandidatene er også

ansatt, og konsekvensen av tilsetningsforholdet skal vurderes i neste omgang, hvis det ikke gjelder forhold som tilsier at sakene kan gå parallelt. I oppsigelsessaker er håndteringen av klager lagt internt ved institusjonene (styret). Her bør det være parallellitet, slik at også tvungen avslutning kan avgjøres endelig ved institusjonen, av institusjonens klagenemnd.

Universitetet i Agder er enig i departementets forslag. Universitetet tolker høringsforlaget slik at det ikke er en forutsetning for å vedta tvungen avslutning at det nasjonale Granskingsutvalget har tatt stilling til hvorvidt det foreligger vitenskapelig uredelighet, og ber departementet vurdere om dette bør fremgå tydeligere. Videre viser universitetet til at adgangen til utestengning etter § 4-8 tredje ledd ikke gjelder for stipendiater ansatt ved institusjonen doktorgraden avlegges ved, som utgjør den største delen av kandidatene. Ny setning foreslås: «I særlige tilfeller kan institusjonens klagenemnd vedta tvungen avslutning som følge av annullering av eksamen eller prøve som inngår i ph.d.-utdanningen, jf. § 4-7 første og andre ledd.»

Universitetet i Bergen viser til at det er stor oppslutning blant høringsinstansene i deres interne høring om at loven bør gi hjemmel for tvungen avslutning, men at de strides om sammenhengen mellom tvungen avslutning og disiplinærtiltak etter tjenestemanns- og arbeidsmiljøloven for doktorgradskandidater som også er stipendiater. Universitetet mener det kan være vanskelig å unngå en prosess i to trinn eller langs to spor, men synes samlet sett at den rekkefølgen departementet skisserer, er den beste.

Norges handelshøyskole synes det er uklart hvilken bevisbyrde som må legges til grunn for at høyskolen skal kunne avslutte doktorgradsutdanningen og videre avslutte ansettelsesforholdet. Videre vises det til at tidligere utredning ved handelshøyskolen av forholdet mellom studierett og ansettelse i stipendiatstilling, har konkludert med at en stipendiat ikke kan miste studierett uten at betingelsene for oppsigelse er oppfylt, og at disse to prosessene bør kjøres parallelt. Hvis dette er tilfellet, mener høyskolen at prosedyrer for saksgang må avklares.

Høgskolen i Sør-Trøndelag støtter ikke forslaget om at institusjonens klagenemnd skal tillegges myndigheten til å vedta tvungen avslutning. Høgskolen ønsker at institusjonene selv skal avgjøre hvilket av høyskolens interne organ som skal tillegges denne myndigheten. De støtter imidlertid endringsforslagets intensjon om å samordne prosedyrer, ved at institusjonens klagenemnd skal vurdere reaksjoner ved fusk på prøver

underveis i utdanningen. Det vil også være god forvaltningskikk å la Felles klagenemnd være klageinstans, slik det foreslås i høringsutkastet.

Etter *Universitetet i Oslo*s oppfatning kan det være stor forskjell på de forhold som forslaget tar sikte på å regulere, nemlig vesentlig mislighold av doktorgradsavtalen og mistanke om fusk og vitenskapelig uredelighet. Universitetet ønsker at disse behandles separat og støtter derfor ikke forslaget slik det foreligger nå.

Universitetet i Oslo sier følgende vedrørende reaksjoner i forbindelse med vesentlig mislighold av doktorgradsavtalen:

«Det er naturlig at vedtak om tap av studierett og tvungen avslutning fattes på fakultetsnivå, siden fakultet forvalter henholdsvis studieretter og ph.d.-avtaler. Det er også naturlig at klager over slike vedtak behandles i institusjonens klagenemnd. Dette er i tråd med dagens praksis ved UiO. Det bør vurderes hvorvidt sammensetningen av institusjonens klagenemnd sikrer hensiktsmessig kompetanse ved behandling av saker knyttet til ph.d.-utdanning. På samme måte som studenter skal være representert i behandlingen av studentsaker, bør det vurderes om representanter for ph.d.-kandidatene burde være representert ved behandling av saker knyttet til ph.d.-utdanningen.»

Universitetet bemerker følgende vedrørende reaksjoner i forbindelse med fusk og vitenskapelig uredelighet:

«Høringsnotatet omtaler under temaet vitenskapelig uredelighet ikke forholdet til institusjonenes egne forskningsetiske utvalg eller til Granskingsutvalget. Etter forslaget vil spørsmålet om vitenskapelig uredelighet under doktorgradsarbeidet behandles i klagenemnda og ved klage av departementet eller et særskilt klageorgan oppnevnt av dette. Ulike klage- og saksbehandlingsløp for saker om vitenskapelig uredelighet skaper utfordringer i forhold til krav om likebehandling av materielt like saker, avhengig av hvor forskeren er i karriereløpet. Ved UiO er for øvrig vitenskapelig uredelighet under doktorgradsarbeidet et marginalt problem og vi stiller spørsmål ved behovet for en egen bestemmelse om dette.»

Når det gjelder opptak til doktorgradsprogram versus tilsetting i stipendiatstilling, viser UiO til at en sentral problemstilling er hvorvidt tvungen

avslutning gir tilstrekkelig grunnlag for oppsigelse. Sannsynligvis vil det ikke alltid være tilfelle.

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet anmoder om at fullmakten til å vedta tvungen avslutning blir lagt til institusjonene, med klagenemnda som klageinstans. Det foreslås at institusjonens styre kan delegere fullmakten til fakultet og tilsvarende. Universitetet ser behov for avklaringer om en som har fått avbrutt doktorgradsutdanningen ved tvungen avslutning kan:

- ta doktorgraden som privatist med hjemmel i § 3-10?
- få opptak til doktorgradsstudiet ved en annen institusjon? (Varslingssystem)
- få adgang til å fremstille seg for graden dr. philos?

Avslutningsvis foreslår universitetet en ny siste setning i § 5-3 fjerde ledd: «Ved klage over refusjon av doktorgradsavhandling, gjelder forvaltningslovens regler.»

Unio, Forskerforbundet, Utdanningsforbundet og Norsk studentorganisasjon (NSO) mener at det bør sondres mellom tilsatte doktorgradsstipendiater og doktorgradskandidater uten tilsetningsforhold, og at dette skillet må være tydelig i lovverket. For tilsatte doktorgradsstipendiater kan det ikke skilles mellom doktorgradsstudiene og tilsetningsforholdet når det gjelder sanksjoner som innebærer tvungen avslutning.

Forskerforbundet, Unio og NSO mener at tilsatte doktorgradsstipendiater må behandles på linje med andre tilsatte i spørsmål om vesentlig mislighold og grov uaktsom uredelighet etter reglene i arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven. Det er ikke grunnlag for å forskjellsbehandle tjenestemenn tilsatt i stipendiatstilling fra andre tjenestemenn i disse spørsmålene. Tvungen avslutning kan derfor bare skje dersom det er hjemmel for opphør av arbeidsforholdet i henholdsvis tjenestemannsloven og arbeidsmiljøloven. Dette tilsier at reglene om opphør av arbeidsforholdet i eksisterende lovverk, er tilstrekkelig for å ivareta spørsmålene om tvungen avslutning for tilsatte doktorgradsstipendiater. I tråd med dette må det også være slik at det er tilsetningsmyndigheten som skal fatte vedtak om tvungen avslutning og opphør av tjenesten og ikke klagenemnda.

Forskerforbundet, Unio, Utdanningsforbundet og NSO understreker at forslaget om å delegere til institusjonene å fastsette nærmere regler for tvungen avslutning vil åpne for lokale forskjeller og svekke rettssikkerheten til både de ansatte stipendiatene og kandidatene. Videre mener de at

også kandidater uten tilsetningsforhold bør få rett til å få dekket advokatutgifter av institusjonen.

De forskningsetiske komiteer mener følgende bør avklares:

- Komiteene anser at det viktigste i denne sammenheng er å styrke betingelsene for god forskningspraksis, og det vil denne regelendringen på egen hånd bare i begrenset grad bidra til. I utgangspunktet er opplæring i god vitenskapsskikk og forskningsetiske normer underveis i arbeidet med doktorgraden ikke minst veileders ansvar. Endringen bør derfor innebære en tilsvarende formell ansvarliggjøring og opplæring av veiledere.
- Det er viktig at sanksjonssystemet er lagt opp slik at reaksjonen i hvert tilfelle står i rimelig forhold til regelbruddet. Dersom sanksjonene oppfattes som for strenge, vil det lett kunne føre til at miljøene unngår å reagere på brudd med god forskningspraksis. Det kan derfor være grunn til å holde muligheten åpen for en tidsbegrenset bortvisning.
- Det avgjørende er at man baserer seg på felles og avklart forståelse av hva som skal kunne medføre tvungen avslutning, og at dette kommuniseres entydig til hele gruppen av doktorgradskandidater.

Studentombudet ved UiO er uenig i departementets forslag om å innføre tvungen avslutning av doktorgradsutdanning ved vitenskapelig uredelighet. Slik forslaget er utformet, mener ombudet at tvungen avslutning også vil være aktuelt der hvor kandidaten for eksempel ikke har fulgt regler for god henvisningsskikk hvorpå dette faller inn under plagiat. Videre vises det til at det er viktig å se på de ulike formene for uredelighet og vurdere om tvungen avslutning er en egnet sanksjon for alle eventualiteter. Der hvor en doktorgradskandidat har vært uredelig i fremstillingen av forskningsresultater, vil resultatene miste sin mening. Utdanningen vil uansett avsluttes som en konsekvens av at uredelighet avdekkes, selv om avtalen ikke sies opp.

Ombudet mener at departementets intensjon kan ivaretas i en regel som tilsvarende regelen for studenter, nemlig utestengning i ett eller to semestre. Doktorgradskandidater vil bli vurdert strengere enn studenter, som en naturlig følge av at man skal vurdere om det subjektive skyldkravet er oppfylt. Ombudet mener også at det er av vesentlig betydning hva som blir rettsstillingen til doktorgradskandidater sammenlignet med andre ansatte forskere/vitenskapelig ansatte. Det påpekes at lovgiver bør tydeliggjøre at forskjellbehand-

ling ikke er tilsiktet, eventuelt begrunne hvorfor slik forskjellsbehandling er berettiget.

Videre sier ombudet at det er viktig å ha med seg at enkelte fagmiljøer er så smale at adgangen til å ta opp igjen sin doktorgradsutdanning etter en tvungen avslutning, i praksis vil være lik null. De mener at lovgiver bør forsikre seg om at bestemmelsen ikke rammer på en måte som gjør at en doktorgradskandidat, som er vitenskapelig uredelig i form av så dårlig henvisningsskikk at det kvalifiserer til plagiat, dømmes på samme måte som en doktorgradskandidat som fusker med forskningsresultater slik at det utgjør en fare for liv og helse. Ytterligere mener ombudet at forslaget til § 4-8 sjette ledd beskriver en til dels uklar prosess. Det er særlig viktig å avklare grensesnittet mellom utdanningsinstitusjonens klagenemnd og Granskingsutvalget.

Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning (Granskingsutvalget) støtter ikke forslaget slik det foreligger og mener at en henvisning fra universitets- og høyskoleloven til forskningsetikkloven kan skape en uheldig sammenblanding av ulike lover, håndhevingssystemer og forskningsetiske tradisjoner. Utvalget synes ikke det er helt klart om vitenskapelig uredelighet er ment å bare handle om fusk på prøver underveis i doktorgradsutdanningen eller også fusk i selve avhandlingen. Utvalget mener at det ikke bør etableres en sammenheng mellom forskningsetikklovens definisjon og spørsmålet om tvungen avslutning på grunn av uredelighet i universitets- og høyskoleloven.

4.8.4 Departementets vurdering

I Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* fremkommer det at Norge har viet forskningsetikken stor oppmerksomhet gjennom et system med nasjonale og regionale forskningsetiske komiteer, tydelige krav i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning og gode tradisjoner i utdanning og forskning. Av nevnte melding fremgår det at NTNU, som et ledd i kvalitetssikringen av doktorgradsutdanningen, har utarbeidet en egen håndbok som følger alle fasene i doktorgradsløpet, fra utvelgelse og opptak via veiledning og forskningsprosjekt til avslutning og disputas. Av håndboken fremgår det at doktorgradsutdanningen skal gi opplæring i og erfaring fra vitenskapelig arbeid og metodikk, være internasjonalt rettet, være en integrert del av en helhetlig forskningsvirksomhet ved hvert fagmiljø og gi grunnlag for ledende

arbeid innen næringsliv, forvaltning, utdanning og forskning.

Departementet ønsker med dette forslaget å lovfeste kjernen i UHRs bestemmelse i de veiledende retningslinjer § 5.5 i universitets- og høyskoleloven, og dermed sikre at vedtak om tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen er lovhjemlet. Departementet viser til at ordlyden i lovteksten skiller seg fra ordlyden i UHRs retningslinjer, da disse er veiledende og en lovbestemmelse må være klar, presis og forutsigbar for dem den gjelder. Hensikten med lovendringen er følgelig ikke å legge nye føringer på dette feltet, men kun å lovfeste gjeldende praksis.

Departementet foreslo i høringsnotatet å føye til et nytt sjette ledd i § 4-8, men har etter høringsrunden kommet frem til at det mest hensiktsmessige vil være å lage en egen bestemmelse, § 4-13, som kun regulerer forholdene ved doktorgradsutdanningen. Videre ser departementet at begrepet «vesentlig mislighold», som ble brukt i høringsforslaget, kan være noe misvisende. For å skape klare og forutsigbare rammer har departementet etter høringsrunden endret lovteksten, slik at institusjonen kan vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen ved vitenskapelig uredelighet og når en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen.

Hvem skal sanksjonen anvendes på

Tatt i betraktning utdanningens art og formål, fremstår tvungen avslutning som en hensiktsmessig sanksjon etter universitets- og høyskoleloven. Sanksjonen skal kunne anvendes på alle doktorgradskandidater, uansett tilknytning til utdanningsinstitusjonen doktorgraden avlegges ved. Doktorgradskandidater kan ha mange ulike tilknytningsforhold til utdanningsinstitusjonene hvor de avlegger sin doktorgrad. Noen er ansatt som stipendiater ved utdanningsinstitusjonen, noen har en annen arbeidsgiver mens de tar doktorgraden og noen har ikke noe arbeidsforhold, men finansierer doktorgradsutdanningen på annet vis. Dette skaper utfordringer i forhold til en felles regulering av sanksjoner for disse kandidatene.

Blant annet Forskerforbundet og Unio ønsker ikke at det skilles mellom doktorgradsstudiet og tilsettingsforholdet for tilsatte doktorgradskandidater. De mener at spørsmål om vitenskapelig uredelighet eller manglende oppfyllelse av ph.d.-avtalen må behandles på samme måte som ved andre tjenestemenns mislighold av tjenesteplikter eller vitenskapelig uredelighet, ved at det foretas en konkret vurdering av vilkårene i tjenestemannslo-

vens bestemmelser om oppsigelse, avskjed og ordenstraff. Departementet viser til at reglene om opphør av arbeidsforhold i tjenestemannsloven ikke kommer til anvendelse på de kandidatene som ikke har et ansettelsesforhold til utdanningsinstitusjonene doktorgraden avlegges ved. Det er derfor nødvendig med en klar hjemmel for å avslutte doktorgradsutdanningen for disse kandidatene. Departementet mener at det er en fordel at kandidatene behandles mest mulig likt, og foreslår derfor det samme systemet for alle kandidater, uansett tilknytningsforhold.

For kandidater som er ansatt ved utdanningsinstitusjonen doktorgraden avlegges ved, vil manglende oppfyllelse av tjenesteplikter og brudd på redelighet også kunne medføre disiplinærreaksjoner etter tjenestemannsloven eller arbeidsmiljøloven.

Departementet ønsker et tilnærmet enhetlig reguleringssystem for doktorgradskandidater. Det er imidlertid viktig å avgrense vurderingstemaet om sanksjoner i universitets- og høyskoleloven mot reaksjonene med hjemmel. I de tilfellene en kandidat er ansatt ved utdanningsinstitusjonen vil forholdet behandles i en to-trinnsprosess, hvor man først avklarer konsekvensene av vitenskapelig urededelighet eller manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen under forskerutdanningen, og deretter konsekvensene for kandidatens ansettelsesforhold.

Grunnlaget for vedtak om tvungen avslutning

Vitenskapelig uredelighet

Departementet foreslo i høringsforslaget at brudd på vitenskapelig uredelighet etter forskningsetikkloven skal kunne føre til tvungen avslutning av doktorgradsutdanning. Departementet foreslo derfor en henvisning fra bestemmelsen om tvungen avslutning til forskningsetikkloven § 5 annet ledd. For at en handling skal falle inn under definisjonen av vitenskapelig uredelighet i sistnevnte bestemmelse, må det sannsynliggjøres at handlingen har foregått med forsett eller som følge av grov uaktsomhet. Definisjonen dekker ikke faglig uenighet eller mindre alvorlige tilfeller av brudd på god vitenskapelig praksis. Det vises til forskningsetikklovens forarbeider, Ot.prp. nr. 58 (2005–2006), blant annet side 62:

«Eksempler på alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis kan være, foruten forfalskning, fabrikkering og plagiering:

- bevisst tilbakeholdelse av uønskede resultater
- bevisst villedende anvendelse av statistiske metoder

- bevisst villedning om hvem som har bidratt til forskningen (utelatelse og inkluderinger), og hvor mye de har bidratt
- forsettlig eller grovt uaktsom tilbakeholdelse av detaljer i metodikk
- bevisst feilinformering om vitenskapelige kvalifikasjoner i søknader
- bevisst destruering av forskningsmateriale for å hindre undersøkelser av uredelighet i forskning.»

Listen er ikke uttømmende.

Granskingsutvalget foreslo i høringsuttalelsen at henvisningen til forskningsetikkloven skulle erstattes med «alvorlige brudd på forskningsetiske normer for god vitenskapelig praksis». Et annet alternativ departementet har vurdert, er ordlyden fra UHRs retningslinjer: «brudd på de forskningsetiske retningslinjer som gjelder for fagområdet». Etter departementets vurdering bør alle som vurderer uredelighetssaker, benytte samme definisjon. Departementet mener derfor at det er mest hensiktsmessig at en ved vurdering av eventuell vitenskapelig uredelighet benytter definisjonen i forskningsetikkloven. Dette vil sikre en enhetlig standard og hindre at forskere og doktorgradskandidater blir bedømt ulikt. Det er ikke ønskelig med et system hvor det er lavere terskel for å sanksjonere doktorgradskandidater enn andre forskere. Definisjonen av vitenskapelig uredelighet i forskningsetikkloven har vært anvendt i flere av uredelighetssakene som har vært behandlet på lokale institusjoner den siste tiden. Dette tyder på at begrepet «vitenskapelig uredelighet» allerede er innarbeidet i universitets- og høyskolesektoren.

Manglende oppfyllelse av forpliktelsene etter doktorgradsavtalen

Departementet foreslo i høringsnotatet at grunnlaget for tvungen avslutning skulle være vitenskapelig uredelighet eller vesentlig mislighold av doktorgradsavtalen. Departementet ser at begrepet «vesentlig mislighold» kan være noe misvisende. Det forhold at en kandidat ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen, behøver ikke å dreie seg om klanderverdige forhold, slik «mislighold» kan antyde. For å skape klare og forutsigbare rammer, har departementet etter høringsrunden endret lovteksten slik at institusjonen kan vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen ved vitenskapelig uredelighet eller når en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen. Departementet mener at denne ordlyden i større

grad tar hensyn til de forskjellige forholdene som kan oppstå, uavhengig av skyld, og som fører til at en kandidat ikke klarer å følge avtalt progresjon.

Doktorgradsavtaler inneholder gjerne en fremdriftsavtale. Ved søknad om opptak til doktorgradsutdanningen ber ofte utdanningsinstitusjonene om en prosjektbeskrivelse, og i denne skal fremdriften fremkomme, jf. UHRs veiledende retningslinjer § 5.1. Opptak til institusjonens doktorgradsutdanning formaliseres ved skriftlig avtale, jf. UHRs veiledende retningslinjer § 6.

I bestemmelsen om tvungen avslutning i UHRs retningslinjer, blir grunnlaget for et slikt vedtak angitt til vitenskapelig uredelighet, vesentlige forsinkelser av programmet, samt gjentatte og vesentlige brudd på informasjons-, oppfølgings- eller rapporteringsplikten. Foruten vitenskapelig uredelighet, er de øvrige forhold konkrete eksempler på manglende oppfyllelse av forpliktelsene etter doktorgradsavtalen. Departementet ønsker å lovhjemle kjernen i UHRs veiledende retningslinjer § 5, men ønsker en mer generell bestemmelse som gir institusjonene større frihet til å foreta en konkret og skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Derfor foreslår departementet lovteksten: «når en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen.»

Imidlertid må visse forutsetninger være oppfylt før man kan fatte et vedtak om tvungen avslutning på dette grunnlaget. Pliktene som anses som brutt må fremkomme av den nevnte doktorgradsavtalen. Kandidaten må i tillegg gis forhåndsvarsel om at utdanningsinstitusjonen har intensjon om å åpne sak om tvungen avslutning. Dersom det lar seg gjennomføre å rette opp i forholdene som kan danne grunnlag for tvungen avslutning før slik sak åpnes, vil det være i både kandidatens og institusjonens interesse og la ham/henne få denne muligheten. Dette vil imidlertid ikke alltid være formålstjenlig, for eksempel ved mistanke om vitenskapelig uredelighet. Slike tilbakemeldinger og veiledning hører naturlig inn under en midtveisevaluering av doktorgradskandidatens arbeid. Etter UHRs retningslinjer § 9 skal institusjonens system for kvalitetssikring av doktorgradsutdanningen omfatte tiltak for å avdekke manglende progresjon i avhandlingsarbeidet og kursdel, mangler ved veiledningen, samt rutiner for å følge opp avdekkede mangler. Systemet skal normalt omfatte årlig og separat rapportering fra doktorgradskandidat og veileder. Midtveisevaluering bør etter retningslinjene § 9.2 normalt finne sted i tredje eller fjerde semester. Kandidaten skal da presentere sitt arbeid og bli evaluert av en gruppe

på minst to personer som er oppnevnt av institusjonen. Evalueringsgruppen skal ta stilling til doktorgradsarbeidets faglige status og fremdrift og gi tilbakemelding til kandidaten, veileder og institusjonen. Etter retningslinjene skal det iverksettes korrigerende tiltak, dersom evalueringen avdekker vesentlige svakheter ved doktorgradsarbeidet.

Departementet vurderer at rapportering og midtveiseevaluering bidrar til å styrke forutsigbarhet for kandidaten og gi ham/henne mulighet til å rette opp eventuelle svakheter eller mangler ved arbeidet. Departementet understreker at det i de fleste tilfeller er i alles interesse at en kandidat får fullføre sitt arbeid. Utdanningsinstitusjonen må derfor i første omgang ha fokus på korrigerende tiltak overfor kandidaten, samt fokus på tilstrekkelig og nødvendig veiledning.

Doktorgradsutdanningen er normert til tre års fulltidsstudium. Imidlertid ansettes ofte kandidaten i stipendiatstilling for fire år, der et år benyttes til pliktarbeid. Vedtak om tvungen avslutning, på bakgrunn av at kandidaten i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen, forutsetter dermed at avtaleperioden er konkretisert i avtalen. Videre forutsetter det at utdanningsinstitusjonen i forskrift eller i avtalen har bestemmelser om permisjonsordninger og muligheter for å søke om forlengelse av avtaleperioden. Lovfestede permisjoner omfatter blant annet permisjon ved sykdom og fødsel og gir automatisk rett til forlengelse på doktorgradsutdanningen.

Saksgang

Saksgang i første instans

Noen høringsinstanser, blant annet Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet mener at førsteinstansbehandling av saker om tvungen avslutning bør være på institusjonsnivå. Departementet foreslår at saker om tvungen avslutning i første instans behandles ved utdanningsinstitusjonen, men at det ikke presiseres i loven hvilket organ på utdanningsinstitusjonen som skal fatte et vedtak om tvungen avslutning. Dette er noe hver enkelt institusjon bør fastsette selv, avhengig av hvordan de har organisert sin doktorgradsutdanning.

Normalt er det mest hensiktsmessige at det er det organet eller enheten som inngikk kandidatavtalen ved utdanningsinstitusjonen som er første instans ved vedtak om tvungen avslutning, både på grunn av manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen og på grunnlag av vitenskapelig uredelighet. Dette er ofte et fakultet. Organet som inngår en doktorgradsavtale, er nærmest til å vur-

dere om det foreligger manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen eller vitenskapelig uredelighet, og kan bidra med kompetanse og raske avgjørelser i denne prosessen. Fakultetet vil også ha best kunnskap om det enkelte fagområdet, herunder oversikt over faget og dets praksis.

Vedtak om at en tjenestemann skal sies opp, ilegges ordensstraff, gis avskjed eller suspenderes, treffes av tilsettingsorganet. Å la institusjonen være førsteinstans generelt i saker om tvungen avslutning vil skape parallellitet til saksgangen etter tjenestemannsloven. Dette vil gi en tidseffektiv saksgang, ved at sakene i utgangspunktet behandles lokalt.

Erfaring viser at institusjonene ikke har mange saker om vitenskapelig uredelighet i doktorgradsavhandlingen, men at de få sakene som kommer opp, er omfattende og kompliserte. Mange institusjoner oppretter en sakkyndig ad hoc-utvalg for vurdering av konkrete påstander om vitenskapelig uredelighet. Dette fremstår som fornuftig, men departementet ønsker ikke å lovfeste et slikt krav til saksbehandlingen. På bakgrunn av institusjonenes størrelse og karakter finner departementet at det er mest hensiktsmessig at institusjonene selv vurderer behovet for dette. En slik løsning vil være best i overensstemmelse med institusjonenes autonomi.

Saksgang ved klage over tvungen avslutning ved vitenskapelig uredelighet

Flere høringsinstanser har påpekt at de mener at institusjonens klagenemnd ikke er rette instans til å være klageorgan for saker om tvungen avslutning av doktorgradsutdanning på grunn av vitenskapelig uredelighet. Departementet mener at det er gode argumenter for en saksgang med nasjonal klagebehandling, blant annet for å sikre likebehandling og for å utvikle en felles norm som kan ligge til grunn for institusjonenes vurdering av senere saker. Departementet foreslår derfor at det i saker om tvungen avslutning på grunn av vitenskapelig uredelighet fastsettes en klageordning hvor departementet behandler disse type klager.

Erfaring viser at institusjonene ikke har mange saker i året om vitenskapelig uredelighet på doktorgradsavhandlingen. Ifølge årsmeldingen til Granskingsutvalget for 2012, behandlet utvalget ni saker i 2012. Hvis klagen dreier seg om saksbehandlingen, har departementet kompetanse til å vurdere og avgjøre klagen. I de tilfellene hvor det klages over uttalelsens innhold, altså vurderingen av om det foreligger vitenskapelig uredelighet, har ikke departementet den nødvendige

kompetanse til å vurdere klagen. I slike tilfeller skal det nedsettes et ad hoc-utvalg. Departementet vil avgjøre klagen med utgangspunkt i den sakkyndige uttalelsen, herunder om det foreligger grunnlag for å ilegge sanksjoner etter universitets- og høyskoleloven. En slik klagesaks- gang vil være i samsvar med saksbehandlingen av klager på Granskingsutvalgets vedtak etter forskningsetikkloven.

Saksgang ved klage over tvungen avslutning på grunn av manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen

Universitetet i Oslo påpeker i sin høringsuttalelse at det er stor forskjell på saker om tvungen avslutning på grunn av manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen, og saker om tvungen avslutning på grunn av forskningsfusik. Departementet er enige i dette og foreslår derfor å skille de to saks- typene, og å ha et enklere system for klageadgang i saker om tvungen avslutning på grunn av manglende oppfyllelse av avtalen.

Tvungen avslutning på grunnlag av manglende oppfyllelse av avtalen, det vil si de tre første omtalte forholdene i UHRs veiledende retningslinjer § 5.5 (se under 4.8.1), er sammenlignbart med utdanningsinstitusjonens krav om progresjon og tap av studierett. På utdanninger generelt er det krav om studieprogresjon. Slike forhold er vanligvis lett konstaterbare, da man har en doktorgradsavtale med angitte krav å se hen til. På bakgrunn av sakenes art og behovet for raske avklaringer mener departementet at klageinstan- sen i denne typen saker bør være institusjonenes klagenemnd. Kandidatens rettssikkerhet i saker om tvungen avslutning vil da være sikret på lik linje med saker om annullering, bortvisning og utestengning.

Konsekvenser av vedtak om tvungen avslutning

Doktorgradskandidater vil ha varierende tilknytning til institusjonen de avlegger sin doktorgrad ved. For dem som er ansatt i en stipendiatstilling, eller ansatt i en stilling et annet sted, vil utdanningsinstitusjonen eller arbeidsplassen måtte vur- dere om vedtaket om tvungen avslutning skal få konsekvenser for arbeidsforholdet for kandidaten. Dette vil måtte vurderes etter regler i tjeneste- mannsloven og arbeidsmiljøloven.

Departementet vil likevel vise til forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, sti- pendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandi- dat av 31. januar 2006 § 1-3, hvor det fremgår at

stillingen som stipendiat har fullført forskerutdan- ning frem til doktorgrad som mål. Videre fremgår det at opptak til doktorgradsprogram er et vilkår for tiltredelse i stilling som stipendiat. Vi mener at det derfor i de fleste sakene om tvungen avslut- ning av doktorgradsutdanning, vil være grunnlag for at arbeidsforholdet avsluttes.

Tvungen avslutning vil ikke innebære en gene- rell avskjæring fra adgangen til å søke nytt opptak til doktorgradsutdanning, og det vil være opp til den enkelte utdanningsinstitusjonen om de ønsker å inngå en ny doktorgradsavtale med ved- kommende kandidat. En kan ikke disputere til doktorgrad et sted uten å være tatt opp i et pro- gram. Disse forutsetningene gjelder også ved ny innlevering. Av UHRs retningslinjer fremkommer det i § 17 at dersom ny innlevering skjer ved annen institusjon, skal det foretas nytt opptak, jf. § 5. Dette understreker at det er strengere krav sammenlignet med ny innlevering ved første insti- tusjon, se retningslinjene § 5.1 og § 5.3: Den andre institusjonen må vurdere om kursdelen kan god- kjøennes i henhold til det nye programmet en søker opptak ved, jf. § 8, og det er et krav at «mini- mum ett år av prosjektet skal gjennomføres etter at vedkommende er tatt opp til doktorgradsutdan- ningen [...]». UHRs retningslinjer § 13 krever egenerklæring fra kandidaten om avhandlingen leveres for første eller annen gang, samt egener- klæring om at doktorgradsarbeidet ikke er levert til bedømmelse ved annen institusjon.

Det vises også til at doktorgradskandidater omfattes av bestemmelsen i universitets- og høy- skoleloven § 3-7 om bruk av falsk vitnemål, slik at en kandidat som får opptak til en doktorgrads- utdanning på grunnlag av falske dokumenter kan bli utestengt fra opptak ved universiteter og høy- skoler i inntil ett år.

Sakskostnader

Etter departementets vurdering er det ikke rime- lig eller behov for å likestille studenter og doktor- gradskandidater når det gjelder rett til å få dekket advokatutgifter av institusjonen. Departementet viser til vurderingen i høringsnotatet, se punkt 4.8.2, hvor det vektlegges at doktorgradskandi- dater som regel er ansatt i en stipendiatstilling eller annen stilling og har inntekt.

Dersom det innføres en rett for doktor- gradskandidater med lav inntekt til å få dekket advokatutgifter, vil dette innebære at utdan- ningsinstitusjonene i hvert enkelt tilfelle vil måtte foreta en behovsprøving av om kandidaten oppfyl- ler kravene om lav inntekt. Dette mener departe-

mentet er unødvendig arbeidskrevende og kan føre til forskjellesbehandling. Departementet anser en slik bestemmelse som overflødig fordi de tilfellene der doktorgradskandidaten har ingen eller lav inntekt, vil bli fanget opp av ordningen med fri rettshjelp. I tillegg skal en kandidat, dersom et vedtak blir endret til gunst for ham/henne, tilkjennes dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, jf. forvaltningsloven § 36.

Klage på vurdering av doktorgradsavhandling

Vurderingen av innholdet og kvaliteten av en doktorgradsavhandling reguleres ikke av universitets- og høyskoleloven, men av forvaltningsloven og institusjonenes forskrift for det aktuelle doktorgradsprogrammet, jf. Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) side 21. Et vedtak om underkjenning av en

avhandling er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b, og kan påklages til det forvaltningsorgan som er nærmest overordnet det organet som har truffet vedtaket, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Fakultetet og universitetsstyret ansees som ett og samme forvaltningsorgan i forvaltningslovens forstand. Styret kan derfor ikke være klageorgan i slike saker, og klageinstans vil være institusjonenes klagenemnd, jf. § 5-1. Dette følger allerede av gjeldende lovgivning, men fremkommer ikke eksplisitt i noen bestemmelse. Departementet mener det vil være hensiktsmessig å presisere, som foreslått av Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, at ved klage over ikke godkjent doktorgradsavhandling, gjelder forvaltningslovens bestemmelser.

Departementet viser til lovforslaget ny § 4-13.

5 Klage

5.1 Klageinstans etter offentleglova

5.1.1 Gjeldende rett

Kunnskapsdepartementet er i dag klageinstans for universiteter og høyskolars avgjørelser etter offentleglova.

5.1.2 Høringsnotatet

Departementet mente i høringsnotatet at det ikke er hensiktsmessig at departementet er klageinstans for universiteter og høyskolars avgjørelser etter offentleglova.

Etter universitets- og høyskoleloven § 5-1 syvende ledd kan departementet opprette særskilte nasjonale klageorgan som skal behandle klager over enkeltvedtak på bestemte områder. Departementet har opprettet en slik klagenemnd, Felles klagenemnd, som behandler klager i saker om fusk og utestenging på andre grunnlag. Departementet foreslo i høringsnotatet at det i § 5-1 syvende ledd fastsettes at Felles klagenemnd også kan behandle klager på vedtak etter offentleglova.

5.1.3 Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene har ingen merknader eller støtter forslaget om å overføre behandling av klager etter offentleglova til en egen klageinstans. Enkelte av høringsinstansene stiller imidlertid spørsmål ved om Felles klagenemnd er rett instans til å behandle denne typen klager.

Universitetet i Oslo, Universitetet i Agder, NTNU og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet viser til at nemnda i dag er sammensatt for å håndtere studierelaterte saker, og at en utvidelse til saker omfattet av offentleglova bør få konsekvenser for sammensetningen, herunder at det bør vurderes om andre enn de med tilknytning til sektoren bør delta.

Universitetet i Stavanger, Høgskolen i Oslo og Akershus, Studentparlamentet ved UiO og Universitetet i Oslo kommenterer at klagenemnda kan få svært mye å gjøre. Flere av instansene påpeker at

fristen i offentleglova § 32, som sier at en klage skal behandles uten ugrunnet opphold, kan bli vanskelig å overholde for nemnda. De mener en eventuell endring må medføre at både nemnda og sekretariatet må bli tilstrekkelig dimensjonert for å øke effektiviteten slik at saksbehandlingstiden blir akseptabel.

Felles klagenemnd bemerker følgende:

«Felles klagenemnd antar at en slik endring vil medføre økt ressursbruk og endret kompetansebehov i nemnda. Denne type saker skal, slik vi forstår det, forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold. Det vil kunne medføre behov for hyppigere møtevirksomhet hos en nemnd som har representanter fra hele landet. Det praktiske i dette kan medføre at nemnda må endre arbeidsmetode, slik at saker må avgjøres uten av nemndas medlemmer kan møtes fysisk, men f. eks. må avgjøre sakene pr. telefon eller e-post.»

Samordna opptak (SO) peker på at forslaget innebærer at nemndas sekretariat, som ligger til SO, må sette av flere ressurser til forberedelse og behandling av sakene. SO viser videre til at Felles klagenemnd ikke kan behandle klage på innsynsbejæringer på vedtak fattet av nemnda selv. SO mener derfor det er mest hensiktsmessig å opprette en egen nemnd for behandling av klager på avslåtte innsynsbejæringer.

Norsk redaktørforening, Norsk journalistlag og Norsk presseforbund støtter ikke forslaget. De viser til at Sivilombudsmannen i sak 2010/632 har uttalt at endringen må følge av offentleglova, ikke universitets- og høyskoleloven. Videre mener de at endringen vil føre til en svekket klagebehandling. De viser til at hensynet til likebehandling er relevant for overføring av klagebehandlingen til Felles klagenemnd, da dette må vurderes opp mot alle som er omfattet av offentleglova, og ikke mellom aktører innad i en bransje. De viser også til det strenge kravet til effektiv og rask saksbehandling, og at en overføring til Felles klagenemnd vil medføre ytterligere forsinkelser i saksbehandlingen.

5.1.4 Departementets vurdering

Norsk redaktørforening, Norsk Journalistlag og Norsk Presseforbund uttaler at slike endringer må gjøres i offentleglova og ikke i særlov. Departementet viser til at Justis- og beredskapsdepartementet i brev 25. januar 2011 har gitt tilslutning til at regler om klageordning kan fastsettes i universitets- og høyskoleloven, forutsatt at arbeidet i klagenemndene er innrettet på en slik måte at saksbehandlingen blir forsvarlig. Departementet vil påpeke at verken Justis- og beredskapsdepartementet eller Sivilombudsmannen har hatt merknader til forslaget i høringsrunden.

Flere av høringsinstansene, deriblant Felles klagenemnd, peker på at en endring av nemndas oppgaver vil kunne medføre et annet kompetansebehov og sammensetning i nemnda. Departementet viser til at leder av nemnda og varamedlem for leder skal fylle de lovbestemte kravene for lagdommere og skal ikke være ansatt ved institusjonen. De vil etter departementets vurdering ha gode forutsetninger for å vurdere de juridiske sidene i klagebehandlingen etter offentleglova, og de vil være uavhengige av universitets- og høyskolesektoren. Nemndas øvrige medlemmer, som er studenter og representanter fra utdanningsinstitusjonene, vil kunne tilføre diskusjonene andre perspektiver enn de rent juridiske, i forbindelse med meroffentlighetsvurderinger og lignende.

Avgjørelser etter offentleglova påklages som hovedregel til forvaltningsorganet som er nærmest overordnet det forvaltningsorganet som har gjort vedtaket. Etter departementets vurdering vil en sammensatt nemnd, som Felles klagenemnd, kunne behandle denne typen klager med et bredt perspektiv. Departementet legger til grunn at nemnda har en slik sammensetning og kompetanse at den vil være godt egnet til å behandle klager etter offentleglova.

Klage på avgjørelser etter offentleglova skal forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold. Nemnda kan selv vurdere om det er behov for å endre arbeidsmetode når de behandler enkelte saker, for eksempel ved å avholde telefonkonferanser eller utveksle informasjon og synspunkter via e-post. For øvrig viser departementet til at avgjørelser etter forvaltningsloven, som i dag behandles av nemnda, også skal avgjøres uten ugrunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11 a. Flere høringsinstanser peker på at også sekretariatet må dimensjoneres til den økte saksmengden som skal forberedes til nemndas behandling. Departementet er enig i dette. Det vises for øvrig

til vurderingen i kapittel 9 om økonomiske og administrative konsekvenser.

Departementet legger til grunn at Kunnskapsdepartementet vil være klageinstans for klager på vedtak om avslag på innsynsbegjæringer som Felles klagenemnd selv har fattet i første instans.

Det vises til lovforslaget § 5-1 syvende ledd.

5.2 Klage over formelle feil

5.2.1 Gjeldende rett

Det følger av universitets- og høyskoleloven § 5-2 første ledd at styret selv eller institusjonens klagenemnd behandler klager over formelle feil ved eksamen. Hvis det er begått formelle feil som kan ha hatt betydning for en eller flere kandidaters prestasjon eller bedømmelse av denne, kan styret eller klagenemnda i henhold til § 5-2 fjerde ledd bestemme at det skal foretas ny sensurering eller avholdes ny eksamen. Av lovens forarbeider, Ot.prp. nr. 85 (1993–94) side 77, fremgår det at «i enkelte tilfeller er det imidlertid behov for å kunne gjennomføre ny sensur eller ny prøve eller eksamen også for kandidater som ikke ønsker det».

Etter gjeldende § 5-2 fjerde ledd vil institusjonens klagenemnd fatte vedtak om ny sensurering eller ny eksamen eller prøve, som første instans. Det fremkommer ikke av loven om det er klageadgang på vedtak etter § 5-2 fjerde ledd. I Sivilombudsmannens uttalelse i sak 2012/1824 slås det imidlertid fast at det er klageadgang på vedtak etter § 5-2 første ledd, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Det følger da av forvaltningsloven § 28 at departementet er klageorgan i slike saker.

5.2.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at lovteksten endres slik at det fremgår klart at det er klageadgang på denne typen vedtak. Departementet anser det ikke som hensiktsmessig at departementet selv er klageinstans i disse sakene.

I høringsnotatet ba departementet høringsinstansene om å ta stilling til to ulike alternativer for saksgang ved vedtak om formelle feil etter § 5-2 fjerde ledd:

- Alternativ 1 er at institusjonen ved den aktuelle fagavdeling behandler saken i første instans, og klageorgan er institusjonens egen klagenemnd.
- Alternativ 2 er at institusjonens klagenemnd behandler saken i første instans og Felles klagenemnd er klageorgan.

Begge alternativene tilfredsstillende etter departementets oppfatning kravet til toinstans behandling etter forvaltningsloven.

Under alternativ 1 vil både førsteinstansbehandlingen og klagebehandlingen skje lokalt. Dette kan være en fordel i forhold til tidsaspektet, herunder at klagen blir behandlet innen rimelig tid. Videre kjenner fagavdelingen sakens innhold og vil være godt egnet til å treffe en avgjørelse i saken.

Under alternativ 2 vil det ta noe lenger tid før det fattes vedtak i førsteinstans da institusjonens klagenemnd er avhengig av å treffes for å fatte vedtak. En fordel med at klagebehandling skjer nasjonalt er at dette vil gi grunnlag for en samordning av praksis ved høyskoler og universiteter.

Departementet skrev i høringsnotatet at alternativ 1 fremstår som mest hensiktsmessig fordi dette sikrer raskest behandling, slik at eventuell ny eksamen eller ny sensurering kan gjennomføres relativt kort tid etter eksamen.

5.2.3 Høringsinstansenes syn

Det er bred enighet om at alle som har fått en uhenksommessig fordel eller ulempe skal få ny sensurering, eller at det avholdes ny eksamen eller prøve. Det er videre enighet om at det bør hjemles en klageadgang for slike vedtak. Flere av høringsinstansene har ingen merknader til forslagene. Flertallet støtter forslaget i alternativ 1 og mener at dette vil sikre best behandling både ut fra et kvalitets- og tidsperspektiv.

Av disse påpeker blant annet *Universitetet i Oslo* at departementet bør presisere at reaksjonsformer som ny sensurering eller eksamen kan tas i bruk for alle kandidater, også de som ikke har klaget over formelle feil, da slike reaksjonsformer kan være nødvendig ved formelle feil for å sikre kvalitet og tillit til eksamenen.

NTNU påpeker at det vil være svært få av denne typen saker, slik at en samordning av praksis mellom institusjonene ikke vil ha særlig betydning.

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og *Universitets- og høyskolerådet* viser til at det er fagavdelingen som har nærhet til eksamensgjennomføringen og som bør kunne gripe inn dersom de oppdager formelle feil.

Universitetet i Stavanger mener imidlertid at alternativ 2 gir den mest betryggende saksbehandling i første instans, men støtter alternativ 1 fordi den lange saksbehandlingstiden i Felles klagenemnd kan gi store konsekvenser for studenter som er nær avslutningen av studiet.

Universitetet i Agder, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Norsk studentorganisasjon, Studentparlamentet ved UiO og Advokatforeningen støtter forslaget i alternativ 2. Høgskulen i Sogn og Fjordane mener klagenemnda som første instans vil ha den beste kompetansen og en avstand til saker der studenter og avdelinger har ulikt syn. Norsk studentorganisasjon mener argumentet om å sikre den raskeste behandlingen ikke er godt nok for å risikere at klagen ikke får en grundig og nøytral behandling. Norsk studentorganisasjon viser til at instansen som er ansvarlig for å avholde eksamen eller prøve, ikke er skikket til å behandle klage. De mener dette fører til habilitetsspørsmål, samt at det ikke finnes sikring for at studentrepresentanter er med på å behandle klagen, da forslaget ikke sier noe om hvor i den aktuelle fagavdelingen klagen skal behandles. Studentparlamentet ved UiO og Advokatforeningen mener at rettsikkerheten til studentene, og behovet for å sikre likebehandling av studentene, må veie tyngre enn tidsaspektet.

5.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener i likhet med flertallet av høringsinstansene at den mest hensiktsmessige ordningen er alternativ 1, hvor institusjonen behandler saken i første instans, og klageorgan er institusjonens egen klagenemnd. Det er av stor betydning for studentene at klager på formelle feil behandles raskt slik at en eventuell ny eksamen eller ny sensurering kan gjennomføres relativt kort tid etter eksamen. Dette er også særlig viktig for avgangsstudentene.

Denne saksgangen vil være i samsvar med ordningen etter forvaltningsloven der klagen rettes til underinstansen, det vil si det forvaltningsorganet som i første instans fattet vedtaket som påklages, jf. forvaltningsloven § 32. Ved klager over formelle feil vil det være utdanningsinstitusjonen som er underinstans, det er den som er ansvarlig for gjennomføringen av eksamen eller sensur som er påklaget. Utdanningsinstitusjonen vil vurdere klagen og om den skal tas til følge, og eventuelt hvilke tiltak som er nødvendige for å rette opp en eventuell formell feil. Dette tilsvarende ordningen etter forvaltningsloven § 33 annet ledd, som gir underinstansen myndighet til å oppheve eller endre et vedtak hvis den finner at en klage er begrunnet. Dersom utdanningsinstitusjonen ikke tar klagen til følge, skal den tilrettelegge saken og oversende den til klageinstansen for behandling, tilsvarende ordningen i forvaltningsloven § 33 fjerde ledd.

NSO skriver i sin høringsuttalelse at de mener det er uheldig hvis det ikke er studentrepresentanter med på å behandle klagen. Det sitter to studentrepresentanter i institusjonens klagenemnd, slik at studentrepresentantene vil delta i klagebehandlingen med den ordningen departementet foreslår lovfestet, jf. universitets- og høyskoleloven § 5-1 annet ledd.

Det vises til lovforslaget § 5-2 første, fjerde og nytt femte ledd.

5.3 Gjennomføring av klagesensur

5.3.1 Gjeldende rett

Etter universitets- og høyskoleloven § 5-3 fjerde ledd kan en kandidat klage skriftlig på karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultatet er kunngjort. Studenten har da krav på ny sensur. Ved ny sensurering skal det benyttes minst to nye sensorer, hvorav minst en ekstern, jf. § 3-9 femte ledd.

Norsk studentorganisasjon ba i brev av 17. juni 2013 Kunnskapsdepartementet om å endre regelverket slik at all klagesensurering gjennomføres uten at sensorene har informasjon om det første karaktervedtaket, såkalt «blind sensur». I dag kan institusjonene alternativt foreta en åpen sensur, hvor klageprosessen følger en ordning tilsvarende forvaltningsloven, det vil si at man skal sende med alle dokumenter i saken til den som behandler klagen. Norsk studentorganisasjon mener at det er viktig med likebehandling ved klagesensur, og at det er uheldig at praksis ved universiteter og høyskoler ikke er lik. De mener at «blind sensur» sikrer en helt nøytral vurdering og vil forhindre at det oppstår et inntrykk blant studentene om at vurderingene i klagesensuren er påvirket av lojalitet til førstegangssensorene. De viser til en undersøkelse gjennomført av en arbeidsgruppe nedsatt av Universitets- og høyskolerådet (UHR), som viser at ved «blind sensur» ble resultatet endret karakter i 34 prosent av klagesakene, mens ved sensur med informasjon om første karaktervedtak ble resultatet endret karakter i 22,5 prosent av sakene.

Tidligere har departementet lagt til grunn at loven ikke gir en klar anvisning på hvilken dokumentasjon som skal følge med ved ny sensur etter klage. Departementet har konkludert med at institusjonene selv kan velge, og departementet har uttalt at institusjonene står fritt til å velge mellom to løsninger; enten at klagesensur verken får informasjon om karakter, førstegangssensors begrunnelse eller kandidatens begrunnelse for klagen,

eller at klagesensur får alt. Departementet har også uttalt at det avgjørende er at dokumentasjonen som følger besvarelsen, ikke kun gir uttrykk for én side av saken.

5.3.2 Høringsnotatet

Siden det er lagt til grunn at lovens ordning tillater begge ordningene for klagesensur, mente departementet at det er nødvendig med en endring av loven for å innføre kun én ordning for klagesensur. I høringsnotatet ba derfor departementet høringsinstansene om å ta stilling til et lovforslag om at det innføres et fellessystem for klagesensur og at fellessystemet skal være blind sensur.

5.3.3 Høringsinstansenes syn

Norges handelshøyskole er skeptisk til at man fratar undervisningsinstitusjonene anledning til å velge hvilken klagesensur de vil bruke. *Arkitektur- og designhøgskolen* ber om at dagens rettstilstand, der den enkelte institusjon kan velge ordning for klagesensur, opprettholdes.

NOKUT, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, Høgskolen i Telemark, Studentrådet ved teologiske fakultet ved UiO, Høgskulen i Sogn og Fjordane og Det teologiske Menighetsfakultet mener det er positivt at det blir lovfestet en felles ordning for hele sektoren.

Universitets- og høyskolerådet er i prinsippet enig i at det bør være en felles ordning, men styret er ikke sikker på om den løsningen som er forslått, er den beste.

Universitetet i Nordland støtter forslaget om felles system for klagesensur, men mener at åpen klagesensur gir det beste grunnlaget for en god og kvalitetssikret ny sensur. Universitetet viser til ovennevnte undersøkelse foretatt av UHR av universitetenes og høyskolenes prosedyrer ved klage på karakterfastsetting. Universitetet mener resultatene fra undersøkelsen i seg selv ikke kan tolkes som at «blindsensur» er mer objektivt. Videre sier universitetet:

«Ved innføring av «blindsensur» som eneste ordning, vil det her være helt avgjørende å ha gode sensorveiledninger for å minimere sjansene for at sensorene i første og andre instans legger til grunn ulike kriteriesett for sine vurderinger. Selv med tilgang til relevant informasjon som sensorveiledning, detaljerte emnebeskrivelser og lignende, vil en ved «blind sensur» uansett stå overfor betydelige

utfordringer når det gjelder å vurdere kandidatens prestasjoner i en sammenheng, blant annet i forhold til de øvrige kandidatens prestasjoner i en sammenheng, bl.a. i forhold til de øvrige kandidatens prestasjoner.»

Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Høgskolen i Lillehammer, Westerdals høyskole, Arkitektur- og designhøgskolen, Høgskolen i Ålesund og Høgskolen i Hedmark bruker i dag en ordning med åpen sensur. Disse høringsinstansene vektlegger i hovedsak hensynet til likebehandling mellom institusjonene, kvalitet og til at klagevedtaket bør baseres på best mulig opplysning av saken.

Universitetet i Oslo viser til at det gjennom studentens begrunnelse ofte avdekkes at det snarere er snakk om klage på formelle feil enn klage på karakter, for eksempel når studenten klager på misforhold mellom undervisning og eksamensoppgaver. Fordi universitetet antar at en ordning med blind omsensur innebærer at studentene heller ikke skal levere begrunnelse, mister de denne muligheten til å få klagen behandlet riktig.

I de tilfeller klagesensur kun bedømmer en eller svært få oppgaver, trekker Westerdals høyskole og Arkitektur- og designhøgskolen frem ulempen ved blind sensur, særlig ved vurdering av eksamensoppgaver som inneholder praktiske arbeider og kunstneriske uttrykk. Høgskolen i Ålesund mener hovedspørsmålet her er hvilket prinsipp en klagesensur skal hvile på: en helt ny sensur eller en reell klagesensur som følger vanlige forvaltningsrettslige normer hvor saken skal være så godt opplyst som mulig fra alle parter?

Høgskolen i Hedmark vil ikke støtte forslaget om at den eneste tillatte sensurformen er «blind sensur». De viser til at det ofte er små fagmiljøer man kan hente sensorer fra. Det innebærer at en klagesensur ikke alltid har detaljkunnskap om hvilket fagnivå som kreves for å oppnå de ulike karakterene ved en spesiell eksamen i et fag. Ved større eksamener vil det være utarbeidet mer detaljerte sensorveiledninger, og klagesensorene har ofte en større gruppe klagebesvarelser å sammenligne med. Høgskolen påpeker at et mulig svar på forskjeller i hvor ofte en karakter endres mellom de ulike sensurordningene, er at klagesensur ved åpen sensur kan få en bedre oversikt over det samlede nivået for den enkelte eksamen, og hva som skal til for å få de ulike karakterene.

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Høgskolen i Østfold, Universitetet i Stavanger, Norges handelshøyskole, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Oslo og Akershus, Studentrådet ved teologiske fakultet, Høgskolen i Bergen, Utdanningsfor-

bundet, Høgskolen i Gjøvik, Norsk radiograf forbund, Norsk studentorganisasjon, Det teologiske Menighetsfakultet, Studentparlamentet ved UiO og Advokatforeningen støtter forslaget om blind sensur. Disse høringsinstansene vektlegger i hovedsak at denne hindrer «lojalitet» mellom sensorer. Det er besvarelsen som skal vurderes på nytt, og ikke arbeidet til de første sensorer.

Norges handelshøyskole stiller seg positive til blindsensur som nasjonal standard, gitt at det skal innføres en slik nasjonal standard.

Universitetet i Tromsø viser til undersøkelsen foretatt av UHR. Resultatene vil kunne tolkes ulikt avhengig av hvilken ordning en er tilhenger av, men må uansett tolkes med forsiktighet. Undersøkelsen viser imidlertid at det er betydelige forskjeller avhengig av hvilken klageordning som benyttes. Dette vurderes som uheldig i sektoren. Siden 2009 har universitetet hatt krav om at det skal foreligge sensorveiledninger for alle eksamener, det vil si en skriftliggjøring av det faglige grunnlaget eksamen skal bedømmes på. Sensorveiledning gir viktig informasjon både ved ordinær sensur og ved klage på karakterfastsettelse og kan sies å være særlig viktig for institusjoner som praktiserer blindsensur.

Flere av høringsinstansene har merknader knyttet til hvilken dokumentasjon som bør følge en klage ved blind sensur. *Fellesstyret for NVH og UMB* er i prinsippet enig i forslaget. Fellesstyret påpeker imidlertid at lovforslagets ordlyd utestenger mulighetene for at klagesensorer kan få tilsendt annet materiale som kan bidra til en riktig sensurering. Fellesstyret oppfordrer departementet til å vurdere om lovteksten kan utformes slik at den regulerer hvilket materiale klagesensorene ikke skal ha adgang til i stedet for en begrensning av tillatt materiale.

Høgskulen i Sogn og Fjordane støtter forslaget om å innføre blind sensur, men mener at studentens klage skal være begrunnet. *Høgskolen i Gjøvik* mener at begrepet «generelle retningslinjer» som ligger i endringsforslaget er noe uklart og kanskje bør konkretiseres. *Høgskolen i Molde* mener blind sensur kan medføre at klagesensur kan få lite grunnlag til å sette karakter, ettersom det som regel er bare en eller få oppgaver som skal bedømmes. Forslaget kan innebære at det må innføres obligatorisk sensorveiledning eller en ordning med eksempeloppgaver.

De forskningsetiske komiteer NESH og NENT stiller seg bak forslaget om «blind sensur», som disse komiteene mener i større grad vil sikre studentene lik og rettferdig behandling. *NEM* mener derimot at dette er et spørsmål som må utredes.

Alle de tre komiteene er enige om at et hovedanliggende er at det etableres en mer enhetlig praksis. Et middel i denne sammenhengen kan være utarbeidelse av retningslinjer for sensur.

Universitetet i Agder mener at hvis den foreslåtte formuleringen er ment å hindre at klagesensorene får tilsendt andre besvarelser som et sammenlikningsgrunnlag, anser de det for å være uheldig. Alternativt kan det presiseres i loven hvilken informasjon de nye sensorene ikke skal få tilgang til.

5.3.4 Departementets vurdering

På oppdrag fra Utdanningsutvalget i Universitets- og høyskolerådet ble det vinteren 2011 gjennomført en kartlegging av klagesensuren ved 40 universiteter og høyskoler. Denne undersøkelsen viste departementet til i høringsbrevet. Undersøkelsen belyser omfanget og utfallet av klagesensuren ved disse institusjonene for perioden fra og med våren 2008 til og med våren 2010, omfattende mer enn 30 000 klagesaker. 23 institusjoner, herunder tre universiteter, praktiserte den gamle ordningen etter forvaltningsloven, også kalt åpen sensur. 17 institusjoner, herunder fem universiteter, praktiserte den nye modellen med blind sensur. Klagesensur etter forvaltningsloven førte til endring av karakter i 22,5 prosent av klagesakene. Tilsvarende tall for blindsensur var 34 prosent. Følgende endringer ble foretatt ved åpen klagesensur; 16,6 prosent ble endret fra ikke bestått til bestått, 7,3 prosent gikk opp minst to karaktertrinn, 15,2 prosent gikk fra bestått til ikke bestått og 11 prosent gikk ned minst to karaktertrinn. Følgende endringer ble foretatt ved blind klagesensur; 36,4 prosent ble endret fra ikke bestått til bestått, 20,8 prosent gikk opp minst to karaktertrinn, 26,6 prosent gikk fra bestått til ikke bestått og 19,2 prosent gikk ned minst to karaktertrinn.

En felles ordning

Den ovennevnte undersøkelsen bekreftet at institusjonene har forskjellige måter å gjennomføre klagesensur på. Mange av høringsinstansene er positive til at det nå foreslås en felles ordning for hele sektoren. I hovedsak argumenteres det for at dette vil føre til likebehandling.

Departementet har forståelse for at studienes karakter og stor variasjon i eksamensformer taler for en valgfrihet for institusjonene. Imidlertid kan ikke departementet se at utdanningsinstitusjonene gir slike faglige begrunnelser for hvilken sensurordning som benyttes. Utdanningsinstitu-

sjonenes valgte sensurordning gjelder for hele institusjonen, og det ser ikke ut til at de varierer sensurform etter hva slags fag eller eksamenstype det dreier seg om. Departementet finner således at en felles ordning for klagesensur vil verne om rettsikkerheten til studentene i større grad, særlig med hensyn til likebehandling og forutsigbarhet. Det er i tillegg avgjørende at dette er hva studentene selv ønsker.

Blind eller åpen sensur

Høringsinstansene som går for åpen sensur vektlegger i hovedsak hensynet til likebehandling mellom institusjonene, kvalitet og til at klagevedtaket bør baseres på best mulig opplysning av saken. Høringsinstansene som støtter forslaget om blind sensur, vektlegger i hovedsak at denne hindrer «lojalitet» mellom sensorene. Det er besvarelsen som skal vurderes på nytt, og ikke arbeidet til de første sensorene.

Sivilombudsmannens sak 2006/1994 tok for seg spørsmålet om studenten, ved klage over karakterfastsetting, kan kreve at begrunnelsen for klagen blir lagt frem for de nye sensorene, jf. § 5-3 fjerde ledd. I forbindelse med saken uttalte Kunnskapsdepartementet at man tolket formuleringen «ny sensur» slik at den nye vurderingen skulle være så lik en vanlig førstegangssensur som mulig. De nye sensorene skulle derfor ikke ha tilgang til andre opplysninger enn de første sensorene, jf. universitetsloven av 1995 § 52 fjerde ledd og nåværende § 5-3 fjerde ledd. Det viste seg imidlertid at denne tolkningen var i strid med etablert praksis ved en rekke institusjoner. Det ble derfor konkludert med at institusjonene selv kunne velge om de ville sende med opprinnelig karaktervurdering og studentens begrunnede klage eller ikke. Departementet uttalte at det avgjørende vil være at dokumentasjonen som følger besvarelsen, ikke kun gir uttrykk for én side av saken.

Departementet mener på bakgrunn av det ovennevnte at blind sensur er mer i overensstemmelse med lovgivers intensjon om at ny sensur skal være så lik en vanlig førstegangssensur som mulig. Det er denne modellen som gir best sikkerhet for en upartisk vurdering av eksamen, og det er denne modellen som får støtte fra de fleste av høringsinstansene.

Dokumentasjon

Flere høringsinstanser har, til tross for ønsket om blind sensur, foreslått at generell dokumentasjon

må vedlegges klagen, og mange har uttrykt ønske om krav til sensorveiledninger. Dette antas å ivareta studentens rettssikkerhet best mulig og sikre et forsvarlig faglig grunnlag for ny sensur.

I dag er det valgfritt for institusjonene å utarbeide skriftlige sensorveiledninger. Sensorveiledningen utfyller læreplanen og er ment som en hjelp i sensors vurderingsarbeid. Den sikrer at de ulike sensorene legger samme retningslinjer til grunn for sine vurderinger. Dette kan være til stor hjelp for eksterne sensorer. Departementet ser klare fordeler ved sensorveiledninger, men vil ikke foreslå at dette blir et absolutt krav i loven. Det vises til at universiteter og høyskoler etter § 3-9 første ledd skal sørge for at kandidatenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Departementet har tillit til at institusjonene, som har stor variasjon i eksamensformer, finner gode ordninger som oppfyller dette kravet i loven. Imidlertid vurderer departementet at i de tilfellene det foreligger sensorveiledning, må disse gjøres tilgjengelig for sensor ved ny sensurering. En modell med

blind sensur, hvor sensorveiledning gjøres tilgjengelig for klagesensor, vil kunne stimulere institusjonene til å lage kvalitetsmessige gode sensorveiledninger, som nettopp vil sikre likebehandling og riktige vedtak.

Departementet er også enig i at ny sensor bør kunne få tilgang til andre eksamensbesvarelser med karakter som eksempler, og også karaktersnitt kan være et relevant og nyttig hjelpemiddel for klagesensor.

Med tanke på dette dreier seg om en ny vurdering, som skal være så lik en vanlig førstegangs-sensur som mulig, mener departementet at ny sensor ikke skal ha tilgang til opprinnelig karakter, sensors begrunnelse for denne og studentens begrunnelse for klagen. Dette hindrer ikke at studenten for eksempel gir sin begrunnelse for klagen til studentkontoret, slik at de før klagen sendes videre kan vurdere om klagen er en reell klage på karakterfastsetting, eller om den egentlig dreier seg om formelle feil.

Det vises til lovforslaget § 5-3 fjerde ledd.

6 Ansettelsesforhold

6.1 Innstegsstilling – ansettelse på innstegsvilkår

6.1.1 Gjeldende rett

Hovedregelen i dag er fast ansettelse i ordinære kombinerte undervisnings- og forskerstillinger. Unntaket fra dette er når det ikke har meldt seg kvalifiserte søkere. I slike tilfeller kan det med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 6-5 ansettes midlertidig i inntil tre år og seks måneder på kvalifikasjonsvilkår, hvis søkeren vurderes til å ha forutsetninger for å kunne kvalifisere seg i løpet av en slik periode. Med hjemmel i samme bestemmelse kan det også ansettes midlertidig i lavere stilling, hvis det på grunn av undervisnings-situasjonen er helt nødvendig å foreta ansettelse. I tillegg til universitets- og høyskoleloven, regulerer arbeidsmiljøloven for private og tjenestemannsloven for statlige virksomheter, adgangen for midlertidige ansettelser. For å kvalifisere for ansettelse i en kombinert stilling, i de mest attraktive fagmiljøene, vil en søker etter avlagt doktorgrad som regel måtte ha kvalifisert seg videre gjennom ansettelser i åremål som postdoktor og i andre engasjementer.

I forskningsmeldingen *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* (Meld. St. 18 (2012–2013)) ble det foreslått en prøveordning på opptil 300 tilsetningsforhold i innstegstillinger innenfor matematisk-naturvitenskapelige fag, teknologi, medisin og odontologi. Hensikten var å legge til rette for rekruttering av unge talenter ved at de ble gitt mer forutsigbare karriereveier til faste stillinger innenfor konkurranseutsatte fagområder. Proveordningen må sees i sammenheng med departementets satsing på å utvikle flere fremstående forskningsmiljøer. Dette ønskes oppnådd gjennom å gi disse miljøene mulighet til å bruke tilsetningsformer som er vanlige ved internasjonale toppuniversiteter.

Det fremgår av Innst. 372 S (2012–2013) at:

«Komiteen er positiv til at flere fagmiljøer ønsker å omfattes av forsøksordningen med innstegsstillinger. Komiteen forventer at regje-

ringen vurderer om det også er andre fagområder enn de som er foreslått som bør omfattes av ordningen i forbindelse med sitt forslag til endring av uhl. Komiteen forventer at forslag sendes til høring til berørte parter».

Departementet fulgte opp Stortingets oppfordring og sendte forslaget om opprettelse av en hjemmel for ansettelse på innstegsvilkår på høring.

6.1.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet to alternative versjoner av innstegsstillinger. Det første alternativet ga vedkommende krav på ansettelse i fast stilling ved utløpet av åremålsperioden, gitt at de fastsatte kompetansekravene var oppnådd. Det andre alternativet ga vedkommende kun et krav på å bli vurdert for fast ansettelse ved utløpet av åremålsperioden.

Når det gjaldt det første alternativet, viste departementet til at innstegsstilling skal være et midlertidig ansettelsesforhold med en konkret og forutsigbar mulighet for overgang til fast stilling dersom kompetansekravene som ble fastsatt ved ansettelse, er oppfylt ved utløpet av ansettelsesperioden. En slik karrierevei vil i utgangspunktet kunne gi lenger periode med midlertidig ansettelse, men den vil samtidig gi kandidaten mulighet til en langt mer forutsigbar karriereplanlegging ved reduksjon i kortvarige og uforutsigbare engasjementer. Den ble ansett å representere en akseptabel balanse mellom midlertidighet og langsiktighet. Det ble vist til at den ansatte skulle utføre alle oppgaver som ligger til en ordinær stilling, det vil si både undervisning, forskning og formidling, herunder ledelse av slike aktiviteter. Kompetanseutviklingen vil derfor være bredere enn i forsker-, postdoktor- og stipendiatstillinger, hvor hovedvekten er lagt på forskningsoppgaver.

For alternativ 2 ble det vist til at det kan være aktuelt å ta hensyn til andre kriterier enn de rent faglige, og som åpner for en mer helhetlig vurdering. Det stilles krav til forskningskompetanse, egnethet og dyktighet innenfor undervisning og veiledning, eventuelt krav til formidling og evne til

å tiltrekke ekstern finansiering til forskningsgruppen vedkommende leder, lederegenskaper for forskningsgrupper og evne til å slutte opp om fagmiljøets strategi i den avsluttende vurderingen. Ved ansettelsen bør den enkelte institusjon selv kunne spesifisere hvilke krav som skal vurderes oppfylt i den avsluttende vurderingen.

Nærmere regler om vilkår for å bli ansatt, innholdet i stillingen, prosedyrer og kriterier knyttet til eventuell midtveisevaluering og avsluttende evaluering ble foreslått fastsatt i forskrift. Det samme gjaldt bestemmelser om utvidelse av åremålsperioden ved for eksempel svangerskapspermisjoner, sykdom eller annet som har hindret progresjonen i kompetanseutviklingen.

6.1.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene er positive til forslaget. De som går mot forslaget, gjør dette primært fordi de mener at det ikke er godt nok utredet og at forslaget også vil bidra til økt bruk av midlertidige ansettelser i universitets- og høyskolesektoren. Også flere av høringsinstansene som er positive til forslaget, mener det er mange uavklarte spørsmål. Enkelte høringsinstanser mener det er så mange uavklarte spørsmål at de ikke kan ta stilling til forslaget.

De fleste av de som er positive til forslaget om å innføre en ordning med innstegsstillinger, støtter forslaget om at vedkommende får krav på å bli vurdert for fast ansettelse ved utløpet av åremålsperioden (alternativ 2). Arbeidstakerorganisasjonene, og blant annet de to største universitetene, støtter det alternativet som gir vedkommende krav på fast stilling ved åremålsperiodens utløp gitt oppfyllelse av de fastsatte kravene (alternativ 1).

Følgende høringsinstanser støtter forslaget til å innføre en ordning med ansettelse i innstegsstilling: *Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Fellesstyret for NVH og UMB, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Det teologiske Menighetsfakultet, Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Gjøvik, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Molde, Diakonhjemmet Høgskole, Høgskolen i Ålesund, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Østfold, Norges handelshøyskole, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Westerdals Høyskole, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), Utdanningsforbundet, Akademikerforbundet, Studentparlamentet ved UiO, Norges Radiografforbund, Parat, Norges ingeniør- og tekno-*

logiorganisasjon (NITO), Norsk studentorganisasjon (NSO), Justis- og beredskapsdepartementet og Teknisk-naturvitenskapelig forening (Tekna).

Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet uttaler at:

«Innstegsstillingen kan gi en forutsigbarhet i forhold til universitetskarriere og dermed bidra til å holde de beste kandidatene ved universitetet. Innstegsstillingene kan bli et viktig strukturelt grep for å bedre rekrutteringen til faste vitenskapelige stillinger. Ikke minst kan virkemidlet bli avgjørende for å ta vare på de unge talentene, men også for å redusere antallet uforpliktende, midlertidige stillinger.»

Universitetet i Stavanger uttaler blant annet:

«UiS er positiv til innføring av innstegsstillinger som et virkemiddel for å styrke rekrutteringsgrunnlaget til faglige toppstillinger. Ettersom stillingen gir en konkret og forutsigbar mulighet for fast ansettelse er det grunn til å tro at den vil være en attraktiv karriereordning for unge lovende forskere.»

Norges handelshøyskole skriver:

«Det er svært viktig for NHH å kunne tilby innstegsstillinger/«tenure track»-stillinger. Dette er den typen stilling som tilbys til nyutdannede PhD-kandidater på de fleste universiteter og handelshøyskoler som det er naturlig å sammenligne oss med – både i Skandinavia og ellers i Europa. Flere institutter ved NHH har deltatt i dette viktigste jobbmarkedet for junior-kandidater innen finansiell økonomi i mange år, og vi ser at det er en ulempe at vi ikke kan tilby det samme «tenure track»-løpet som våre internasjonale konkurrenter.»

Norsk tjenestemannslag, Forskerforbundet, Forum for midlertidige ansatte ved UiO (UiODoc) og Unio støtter ikke forslaget da de er av den oppfatning at det vil medføre mer midlertidighet og at midlertidighetsproblematikken kun kan løses med faste stillinger.

Norsk Tjenestemannslag viser til at:

«Innføring av innstegsstillinger vil gi en noe større forutsigbarhet for de mest ettertraktede kandidatene og for institusjonene. De 2300 midlertidige vitenskapelige ansatte som jobber i sektoren i dag og øvrige kandidater, vil få tilsvarende færre faste stillinger å søke på. NTL

etterlyser en redegjørelse for forholdet mellom innstegsstillinger og annet lovverk, herunder kvalifiseringsprinsippet.»

Universitetet i Oslo, Universitets- og høyskolerådet, Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Stipendiatorganisasjonene i Norge ønsker mer utredning før de kan ta stilling til forslaget.

Universitetet i Oslo viser til at:

«Departementet skriver i høringsnotatet at «nærmere regler om vilkår for å bli ansatt, innholdet i stillingen, prosedyrer og kriterier knyttet til ev. midtveisevalueringer og avsluttende evaluering samt rett til fast ansettelse i en ny stilling uten utlysning fastsettes i forskrift». Disse spørsmålene og flere andre er det absolutt nødvendig å utrede før man kan ta stilling til hvorvidt innstegsstillinger er det riktige svaret på sektorens utfordringer.»

Universitets- og høyskolerådet (UHR) viser til at dersom bruken av slike stillinger skal bli et nyttig virkemiddel for UH-institusjonene, må de kunne knyttes til institusjonens egne strategiske og faglige prioriteringer. UHR finner det vanskelig å vurdere de to alternativene så lenge det finnes uavklarte spørsmål knyttet til ordningen. Blant annet mener de at det er vanskelig å se hvordan stillingene er tenkt finansiert og hvordan de skal fordeles eller hvilken fordelingsnøkkel som skal legges til grunn.

Landsorganisasjonen i Norge (LO) viser i høringsuttalelsen til at de:

«Legger til grunn at det er snakk om en prøveordning knyttet til en ny «innstegsstilling», og forutsetter at Kunnskapsdepartementet vil foreta en grundig evaluering av prøveordningen når den er gjennomført. LO ser at innføring av innstegsstillinger vil gi større forutsigbarhet, siden man blir ansatt i en lengre periode enn det i dag er mulighet til å gjøre. Men universitetene og høyskolene er allerede storbrukere av midlertidige stillinger, utover lovhjemlede stipendiat og post.doc-stillinger. Dette gjelder både administrative, tekniske og vitenskapelige stillinger. Det er alt for mange som blir gående i årevis på kortvarige kontrakter, ofte knyttet til eksternt finansierte prosjekt. Derfor er LO opptatt av at ansettelse på innstegsvilkår ikke må føre til økt midlertidighet ved universiteter og høyskoler. LO vil også understreke at forutsigbarhet er spesielt viktig for rekruttering av kvinner. Det største hinde-

ret for forutsigbarhet er etter vår mening den utbredte bruken av midlertidige stillinger i akademia. Innstegsordningen vil ikke endre på dette, tvert i mot vil det bidra til et smalere arbeidsmarked for det store flertallet av potensielle kandidater. Rekrutteringsutfordringene må derfor løses med faste stillinger.»

I høringsnotatet var det i alternativ 1 foreslått at arbeidstakeren vil ha krav på fast ansettelse etter åremålsperioden hvis vilkårene er oppfylt, mens det i alternativ 2 var foreslått at arbeidstakeren ville ha krav på å bli vurdert for fast ansettelse ved utløpet av åremålsperioden.

Alternativ 1 støttes av Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Det teologiske Menighetsfakultet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utdanningsforbundet, Studentparlamentet ved UiO, NSO, Forskerforbundet, Unio, Akademikerforbundet, Norsk tjenestemannslag, Norges Radiograførbundet, Parat, NITO, Tekna og, med et visst forbehold, UiODoc.

Universitetet i Bergen viser til at:

«Det viktigaste må vere kva som skal gjelde for å kunne få fast stilling ved avslutninga av åremålsperioden. Kriteria for vurdering til fast stilling må vere tydelege i utlysningstekstane og i vilkåra for åremålstilsetjing. [...] Etter ei samla vurdering vert forslaget som er uttrykt i alternativ 1 støtta. Gitt at det er open konkurranse om stillingane og klare, faglege kriterier og systematisk vurdering av om krava er oppnådd, vil ein rett til ei fast stilling om ein oppfyller kriteria, vere det beste alternativet for å rekruttera dei beste og for å gje større tryggleik enn det andre alternativet gjev.»

Alternativ 2 blir støttet av NTNU, Universitetet i Agder, Universitetet i Stavanger, Fellesstyret for NVH og UMB, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Høgskolen i Ålesund, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Østfold, Norges handelshøyskole, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Westerdals Høyskole og NOKUT.

Universitetet i Agder viser til at:

«For å sikre tilsetjing av høyt kompetente arbeidstakere, også utover det rent faglige, anser UiA det sentralt at det tydelig fremkommer av ordlyden at tilsetjing i innstegsstillinger ikke automatisk medfører fast tilsetjing ved utløpet av åremålsperioden. For å tydeliggjøre dette, finner UiA alternativ 2 som det beste forslaget, jfr. «krav på å bli vurdert for fast tilsetjing.»»

Norges handelshøyskole er av den oppfatning at:

«Faglige kriterier er de viktigste kriteriene ved vurdering av fast ansettelse, men også andre kriterier vektlegges, som dyktighet innen undervisning og veiledning, samt hvordan den enkelte bidrar til et aktivt og godt fagmiljø. Vi har gode erfaringer med å evaluere for fast stilling på tilsvarende måte som foreslått i Alternativ 2.»

Flere av høringsinstansene mener at ordningen ikke bør begrenses til enkelte fagområder, men omfatte alle fagområdene. Dette gjelder Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Det teologiske Menighetsfakultet, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Østfold, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Westerdals Høyskole, Utdanningsforbundet, Parat og Stipendiatororganisasjonene i Norge. Kun Norsk tjenestemannslag har vist til at ordningen ikke bør utvides til å gjelde andre fag enn de foreslåtte i høringsnotatet.

Noen av høringsinstansene har vist til at det er uklart hvilke prosedyrer eller nivå stillingen skal ligge på, og at forslaget er for uklart til å ta stilling til det. Dette er Universitetet i Bergen, Forskerforbundet, Unio, NOKUT, NSO og Tekna.

Universitetet i Bergen viser til at de:

«Er for at innstegsstillinger bør takast inn i lova. Fleire fakultet strekar under at det er viktig å prioritere å lyse ut faste stillingar framfor brei satsing på innstegsstillinger. Innstegsstillinger må ikkje erstatte postdoktorstillinger, men vere eit alternativ for dei som alt har vore postdoktorar. Innstegsstillinger må kunne bli tatt i bruk innanfor alle fagområda. Innstegsstilling må vere eit middel for å rekruttere dei beste og gje større tryggleik for å oppnå ei fast stilling. Det er viktig at det kjem nye innstegsstillinger, og at det ikkje er stipendiat- eller postdoktorstillinger som vert til innstegsstillinger.»

Forskerforbundet peker blant annet på at forholdet mellom innstegstillingen og den eksisterende stillingsstrukturen ikke er avklart:

«Uten at det skjer innstramming i lovverket vil innføringen av innstegsstillingen bidra til ytterligere utvidet adgang til midlertidig tilsetning i sektoren. Forskerforbundet foreslår at innstramming av adgangen til midlertidig tilsetning enten skjer ved at innstegsstillingen erstat-

ter postdoktorordningen, eller ved at adgangen til å tilsette midlertidig etter tjenestemannsloven strammes inn.»

NOKUT ber blant annet departementet:

«Se på innstegsstillingene i forhold til kompetansekravene i forskrift om tilsetning og opprykk, herunder om denne typen stillinger skal være en egen kvalifikasjonskategori.»

NSO viser til at:

«Formålet med innstegsstillingen er å sikre større forutsigbarhet i forskerkarrieren. På bakgrunn av at forskerkarrieren i dag preges av utstrakt bruk av midlertidig tilsetning og lange midlertidige karrierer er det avgjørende for NSO at innstegsstillingen utformes slik at den ikke bidrar til å utvide adgangen til midlertidig tilsetning og slik at den ikke fortrenger fast tilsetning. Det må derfor strammes inn på adgangen til midlertidig tilsetning andre steder i lovverket og NSO mener dette fordrer at postdoktorordningen erstattes av innstegsstillingen.»

Tekna mener at det må utarbeides retningslinjer for hvilket ansvar institusjonen har for oppfølging av personer i innstegsstillinger. Det bør også spesifiseres hvilke rettigheter man har dersom forutsetningene for prosjektet endrer seg i perioden. Kriteriene for hva som skal til for fast ansettelse må være entydige og realistiske. Tekna skriver blant annet:

«Den ansatte i innstegstilling skal ifølge departementet utføre alle oppgaver som ligger til en ordinær stilling, det vil si både undervisning, forskning og formidling, herunder ledelse av slike aktiviteter. Kompetanseutviklingen blir dermed bredere enn i forsker-, postdoktor- og stipendiatstillinger hvor hovedvekten er lagt på forskningsoppgaver. Dette er Tekna positive til.»

Tekna mener videre at ordningen med innstegstillinger i høringssaken fremstår som noe uferdig. Det fremkommer ikke hvilket nivå innstegsstillingen skal lede frem til, hvordan prinsippet om at den beste skal ansettes, skal ivaretas, og ordningen vurderes ikke i sammenheng med andre (midlertidige) stillingskategorier. De savner en drøfting av innstegsstillinger sett i lys av tilsvarende ordninger i andre land. Departementet bør

avklare disse spørsmålene i forbindelse med utarbeidelsen av forskrift.

6.1.4 Departementets vurdering

De fleste høringsinstansene støtter at det innføres muligheter til å ansette unge talenter på innstegsvilkår (tenure track). Flere ønsker at denne ansettelsesformen ikke bør begrenses til de foreslåtte fagområdene. Utgangspunktet for departementets forslag var at denne ansettelsesformen er særlig hensiktsmessig for fagmiljøer der forskningen gjennomføres i forskningsgrupper, og at stillingen skulle tiltrekke seg kandidater som det er stor konkurranse om internasjonalt. Vedkommende som ansettes forutsettes å kunne vise at han/hun kan lede en slik forskningsgruppe. Dette kan tilsi at virksomhetene må legge til rette med tilførsel av ressurser til forskning i første del av ansettelsesperioden i stillingen, i form av stipendiat- og postdoktorstillinger, samt utstyr til forskningsgruppen som vedkommende vil få ansvar for å lede. Videre må det i eksperimentelle fag også tilrettelegges med utstyrsmidler for forskningsgruppen. Norges forskningsråd vil kunne ha ordninger som bidrar til dette. European Research Council Starting Grants og Consolidator Grants (ERC Consolidator), der Norge henter langt mindre finansiering enn våre nordiske naboland, vil også kunne være hensiktsmessig i forhold til finansiering av en slik ordning. I siste del av ansettelsesperioden kan den ansattes kapasitet og eller evne til å tiltrekke seg eksterne midler på de ordinære konkurransearenaene være et moment i vurderingen av om vedkommende gis fast stilling.

I den tidligere nevnte forskningsmeldingen *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* ble det foreslått at lovhjemmelen i første omgang skulle benyttes til en prøveordning med opptil 300 stillinger innenfor matematisk-naturvitenskapelige fag, teknologi, medisin og odontologi. Det etableres forskningsgrupper også innenfor andre fagområder og departementet vil derfor gi institusjoner som får adgang til å ansette et visst antall på innstegsvilkår, mulighet til å benytte dem også på andre fagområder enn de som ble foreslått i forskningsmeldingen. Departementet vil understreke at ordningen særlig tar sikte på å lette rekrutteringen av talenter til toppforskingsmiljøene.

Departementet legger til grunn at dette skal være en avgrenset prøveordning, og det skisserte omfanget og åremålsperiodens lengde tilsier at det neppe vil foretas mer enn 50–100 slike anset-

telser årlig i hele universitets- og høyskolesektoren. Det skal være en frivillig ordning der institusjoner som ønsker å prøve ut denne ansettelsesformen blir tildelt en kvote etter søknad til departementet. Ingen institusjoner vil bli pålagt å prøve ut ordningen. Departementet antar at ordningen vil kunne være aktuell på postdoktornivå for å rekruttere de unge talentene, men vil ta stilling til hvilke stillinger som benyttes i dialogen med organisasjonene og sektoren. Dette vil departementet komme tilbake til i forbindelse med forskriftsarbeidet. Prøveordningen vil bli evaluert så snart det er faglig forsvarlig, eventuelt når de første kandidatene har gjennomført en slik ansettelsesperiode, og det kan måles hvor mange som har oppnådd fast ansettelse.

Høringsinstansene var delt når det gjelder spørsmålet om den ansatte skal få automatisk rett til fast ansettelse ved utløpet av åremålsperioden når vilkårene er oppfylt, eller om vedkommende kun skal ha rett til å bli vurdert for fast ansettelse. I alternativ 2 i høringsnotatet, det vil si det alternative der arbeidstakeren kun skulle hatt krav på å bli *vurdert* for fast ansettelse ved utløpet av åremålet, ville arbeidsgiver i stor utstrekning også kunne tatt hensyn til andre kriterier enn de som var fastsatt ved ansettelsen. Dette alternativet vil etter departementets vurdering ikke gi den nødvendige forutsigbarhet en ansettelse på innstegsvilkår bør medføre, og departementet foreslår derfor ikke å lovfeste høringsnotatets alternativ 2.

Når hensikten med ordningen er å sikre en tryggere og mer forutsigbar karrierevei, må den ansatte ha *krav* på fast ansettelse, under forutsetning av at de vilkårene som var stilt ved ansettelsen er oppfylt. Dette er vanlig i internasjonale tenure track-systemer. I samsvar med alternativ 1 i høringsnotatet, foreslås det derfor en lovhjemmel for å ansette midlertidig på innstegsvilkår, der den som ansettes får krav på fast ansettelse ved utløpet av perioden, gitt at de forhåndsdefinerte kravene er oppfylt. Lovhjemmelen vil gi vedkommende rett på en slik ansettelse uten at stillingen han/hun har kvalifisert seg for, må utlyses.

Det kan stilles krav til egnethet og dyktighet til undervisning og veiledning, faglig ledelse, krav til formidling og innovasjon og dyktighet til å tiltrekke ekstern finansiering, i tillegg til forskningskompetanse, og annet, når arbeidstakeren vurderes for fast ansettelse etter åremålsperioden. Forutsetningen er at institusjonen allerede ved utlysingen og i ansettelseskontrakten spesifiserer tydelig hvilke krav som må være oppfylt for at

arbeidstakeren skal få rett til fast stilling ved utløpet av perioden. Departementet forutsetter at vedkommendes forskningskompetanse vurderes på ordinært vis gjennom en faglig bedømmingskomité. Institusjonene må selv fastsette hvordan undervisningskvalifikasjoner, lederegenskaper og lignende skal vurderes. Det innebærer at det vil skje en bredere vurdering av faglig kompetanse enn etter opprykksordningen, hvor det først og fremst er forskningskompetansen som blir vurdert av en sakkyndig bedømmingskomité.

Enkelte høringsinstanser reiser i høringen spørsmål om forholdet til postdoktorstillingen. Departementet legger til grunn at dagens postdoktorstilling videreføres som en stilling med sikte på utvikling av forskningskompetansen, og der arbeidstiden hovedsakelig brukes til forskning. Stillingen er innrettet mot å utvikle forskerkompetanse både for en høyere vitenskapelig stilling i academia, i instituttsektoren og i samfunns- og næringsliv. Det må for eksempel kunne være mulig å gå fra en doktorgradsutdannelse over i en postdoktorstilling for å forske videre på en forretningsidé med sikte på oppstart av en bedrift. Følgelig er ikke dagens postdoktorstilling forbeholdt academia, men brukes også blant annet ved forskningsinstitutter. Statlige institutter har hjemmel for åremålsansettelse i tjenestemannslovens forskrifter. Innstegsstillingen skal derimot være en kombinert stilling, med både undervisning og forskning, innrettet mot et karriereløp i academia og forbeholdt academia. Det må være like viktig å utvikle undervisningskompetanse og kunne fungere i forhold til studentene, som å utvikle forskningskompetanse for å få fast ansettelse. Departementet tar sikte på å vurdere om det er behov for endringer i den ordinære stillingsstrukturen, og i den sammenheng vil det også være naturlig å se på om det er behov for endringer i blant annet åremålets lengde i nåværende postdoktorstilling for universiteter og høyskoler.

Enkelte av høringsinstansene har pekt på at lovforslaget ikke avklarer alle spørsmål som kan oppstå ved innføring av denne ansettelsesformen, herunder om departementet vil tildele lønnsmidler til oppretting av innstegsstillinger. Innføringen av muligheten til å ansette på innstegsvilkår vil i utgangspunktet ikke medføre behov for økte lønnsmidler. Ansettelsesformen vil først og fremst være et alternativ for institusjonene til dagens ansettelsesformer. Det vil være mulig å benytte stillinger som allerede brukes i sektoren til å ansette på innstegsvilkår. Departementet viser til at de nærmere reglene, herunder hvilke stillinger

som skal benyttes i prøveordningen, må fastsettes i forskrift, og fremmer derfor forslag om å lovfeste en forskriftshjemmel. Forskriften vil så bli sendt på bred høring i sektoren. Departementet tar sikte på å involvere både institusjonene og fagforeningene i forskriftsarbeidet.

Til slutt viser departementet til at det i høringsnotatet ble foreslått å åpne for ansettelse på åremål i «innstegsstilling på innstegsnivå». Det som kjennetegner en slik stilling er at arbeidstakeren, som er ansatt midlertidig på åremål, vil ha krav på fast ansettelse hvis de på forhånd fastsatte vilkårene blir oppfylt. Det vil være en mer dekkende beskrivelse av ansettelsesforholdet å ansette på innstegsvilkår. Lovforslaget endres slik at ansettelse på åremål kan benyttes for «stilling på innstegsvilkår»

Det vises til lovforslaget § 6-4 første ledd bokstav k og femte ledd.

6.2 Bistilling

6.2.1 Gjeldende rett

Som et ledd i arbeidet med å styrke samarbeidet med andre utdannings- og forskningsinstitusjoner, offentlige virksomheter og næringsliv er det i universitets- og høyskoleloven § 6-6 gitt anledning til å ansette midlertidig i bistilling inntil 20 prosent av en undervisnings- og forskerstilling. Departementet kan gi forskrift om varighet og vilkår for fratredelse.

Lovbestemmelsen har i stor grad vært tolket og brukt av universitets- og høyskolesektoren som en hjemmel for å ansette på åremål. Selv om det i stor grad er praksis for å ansette på åremål i bistillinger, har det vært reist tvil om bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven gir tilstrekkelig hjemmel til å ansette på åremål i bistilling. Etter endt åremålsperiode fratrer man uten oppsigelse.

Forskrift til tjenestemannsloven § 5b har en parallell bestemmelse, kalt «Særregler for visse typer bistillinger». Denne bestemmelsen åpner for midlertidig ansettelse for et bestemt tidsrom i bistilling inntil 20 prosent av full stilling, men ikke i åremålsstilling.

6.2.2 Høringsnotatet

Det ble i høringsnotatet vist til at en arbeidstaker blir ansatt i en bistilling fordi vedkommende i sin hovedstilling eller hovedverv har tilegnet seg kompetanse universitetet eller høyskolen har bruk for. De fleste som har en bistilling, ble imid-

lertid ikke ansatt i hovedstilling og bistilling samtidig. I disse tilfellene vil det ikke være klart når arbeidet i bistillingen skal opphøre. Departementet antok at det for mange vil være ryddig å være ansatt på åremål i bistillingen. Det ble i høringsnotatet foreslått å lovfeste at det kan ansettes på åremål i bistilling, og at åremålsperiodene kan være fra tre til seks år. Det ble ikke foreslått at det skal være en begrensning på hvor mange ganger man kan ansettes på åremål i bistilling.

6.2.3 Høringsinstansenes syn

Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Bergen, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Det teologiske Menighetsfakultet, Høgskolen i Molde – vitenskapelig høgskole i logistikk, Høgskolen i Hedmark, Forskerforbundet, Unio, De nasjonale forskningsetiske komiteer – NESH, NENT og NEM, Akademikerforbundet og Norsk radiografforbund støtter forslaget.

Handelshøyskolen BI ser ikke noen grunn til å endre dagens ordning.

Enkelte høringsinstanser har kommentert lengden på åremålet. Det teologiske Menighetsfakultet, Høgskolen i Molde, Forskerforbundet og Unio, viser til at de er kjent med at flere institusjoner praktiserer kortere ansettelsesperioder i bistillinger og ser ingen grunn til at loven skal stramme inn på dagens praksis. Forskerforbundet og Unio foreslår derfor at forslaget endres til «åremålsperiodene kan være fra *to* til seks år.»

6.2.4 Departementets vurdering

Som nevnt blir en arbeidstaker ansatt i bistilling fordi vedkommende i sitt hovedverv eller hoved-

stilling har tilegnet seg kompetanse universitetet eller høyskolen har behov for. Bygging av relasjoner mellom utdanningsinstitusjoner og andre samsfunnsaktører er nødvendig når det gjelder for eksempel forskerutdanning og ved kunnskapsoverføring mellom utdannings- og forskningsmiljøene, og næringsliv og offentlige virksomheter. Det er en forutsetning at den etterspurte kompetansen er opparbeidet i en annen hovedstilling eller hovedverv.

En bistilling tilsvarer ikke en ordinær liten deltidstilling.

I enkelte stillinger vil hoved- og bistilling være så nært knyttet til hverandre at ved ansettelse i hovedstillingen kan det være et krav at den som blir ansatt må kunne ivareta begge funksjonene. I slike tilfeller kan bistilling benyttes som en del av en kombinert stilling. Et typisk eksempel er overleger som også blir ansatt i 20 prosent bistilling ved et universitet. Når overlegen slutter i hovedstillingen ved sykehuset vil vedkommende normalt ikke lenger kunne utføre oppgavene som tilhører bistillingen, og kan dermed ikke lenger være ansatt i bistillingen ved universitetet.

Som nevnt i punkt 6.2.2, ble de fleste som har en bistilling, imidlertid ikke ansatt i både hovedstilling og bistilling samtidig. I disse tilfellene vil det ikke være like klart når arbeidet i bistillingen skal opphøre. For mange av disse vil det være ryddig å være ansatt på åremål i bistillingen. Enkelte høringsinstanser har vist til at det kan være tilfeller hvor man ønsker kortere åremålsperioder. Departementet har derfor endret lovforslaget, slik at åremålsperiodene kan være fra *to* til seks år. Det er ikke fastsatt noen begrensning på hvor mange ganger man kan ansettes på åremål i bistilling.

Det vises til lovforslaget § 6-6.

7 Statlige universiteter og høyskoler – styret

7.1 Gjenvalg av styremedlem

7.1.1 Gjeldende rett

Da universitets- og høyskoleloven ble vedtatt i 2005, ble det fastsatt i § 9-4 syvende ledd at «ingen kan gjenvelges som styremedlem hvis vedkommende vil ha fungert i dette verv i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden», jf. § 9-4 syvende ledd, jf. Innst. O. nr. 48 (2004–2005) og Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). I 2008 ble bestemmelsen endret for å presisere at departementet i særlige tilfeller kan forlenge styrets funksjonsperiode og styremedlemmenes tjenestetid, jf. Innst. O. nr. 78 (2008–2009) og Ot.prp. nr. 71 (2008–2009). Ved en feil ble det ikke presisert i lovforslaget at dette skulle medføre endringer i nummereringen av paragrafens øvrige ledd. Derfor fremgår ikke begrensningen for gjenvalg etter åtte år lenger av lovteksten.

7.1.2 Høringsnotatet

Departementet mente det burde fremgå av loven at ingen kan gjenvelges som styremedlem hvis vedkommende har fungert i dette vervet i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden.

7.1.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene har enten ingen merknader eller støtter forslaget.

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet kommenterer at dette kan medføre uklarheter ved strukturendringer og mener at de samme reglene bør gjelde for styremedlemmer og ledere i åremål uansett hvilken av virksomhetene man har tilhørt før tidspunktet for en eventuell fusjon.

7.1.4 Departementets vurdering

Departementet mener at det bør fremgå av loven at ingen kan gjenvelges som styremedlem hvis vedkommende vil ha fungert i dette vervet i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved begyn-

nelsen av den nye valgperioden. Når det gjelder innspillet fra Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet viser departementet til at dette er forhold som må avklares i hvert enkelt tilfelle.

Det vises til lovforslaget § 9-4 nytt åttende ledd.

7.2 Avsetting av enkeltstyremedlem

7.2.1 Gjeldende rett

Universitets- og høyskoleloven § 9-8 slår fast at hvis styret ved sine disposisjoner bringer institusjonens videre virksomhet i fare, kan Kongen i statsråd avsette styret og oppnevne et midlertidig styre inntil nytt styre er valgt og oppnevnt. Bestemmelsen gjelder avsetting av hele styret, og regulerer hvordan og på hvilket grunnlag det kan skje.

Styret er et kollegialt organ, satt sammen av personer oppnevnt og valgt av departementet, de ansatte og studentene. Universitets- og høyskoleloven regulerer ikke hvorvidt enkeltpersoner eller grupper av personer i styret kan avsettes. Departementet har imidlertid lagt til grunn at § 9-8 innebærer at de ansatte og studentene ikke kan avsette styremedlemmene de har valgt.

Utredningen som danner bakgrunn for loven omhandler situasjoner der det kan være aktuelt å avsette hele styret, jf. NOU 2003: 25. Det pekes på de tilfeller der styret setter virksomheten i fare eller nekter å etterkomme pålegg fra departementet. I kommentarene til loven i Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) pekes det også på tilfeller der forutsetningene for oppnevningen er endret ved at til-litsforholdet til styret faller bort.

7.2.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at gjeldende § 9-8 ikke dekker situasjoner der særlig tungtveiende grunner kan tale for at et enkelt styremedlem bør kunne løses fra vervet. Slike hensyn kan for eksempel være tilfeller der et styremedlem som er dømt for straffbare forhold, anses å utgjøre en fare eller trussel for sine omgiv-

elser, eller der det foreligger andre forhold som kan komme i sterk konflikt med den tillit og anseelse som er nødvendig for å inneha et slikt verv.

Departementet mente det bør lovfestes adgang for departementet til å løse et styremedlem fra vervet i slike tilfeller. Lovforslagets vilkår for å avsette styremedlemmer var strenge, og departementet presiserte at det skal mye til for at de er oppfylt.

7.2.3 Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene har ingen merknader. De fleste av høringsinstansene som har merknader, støtter forslaget.

Fellesstyret for NVH og UMB, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Høgskolen i Gjøvik, Høgskolen i Ålesund, Høgskolen i Østfold og Utdanningsforbundet støtter forslaget.

Fellesstyret for NVH og UMB foreslår at bestemmelsen også bør kunne omfatte sykdomstilstander hvor styremedlemmet av en eller annen grunn ikke selv søker om fratreden.

Universitetet i Oslo, Høgskolen i Sør-Trøndelag, NITO, Unio, Studentparlamentet ved UiO og Forskerbundet mener forslaget ikke er forenlig med institusjonens autonomi og selvstyre.

Universitetet i Oslo viser til at vurderinger av enkeltstyremedlemmers evne til å skjøtte vervet sitt bør ligge hos institusjonen selv dersom avsetting skal tillates. Universitetet ber departementet vurdere en ordning hvor styret selv, på bakgrunn av særlige vilkår angitt i loven, kan få anledning til å suspendere et styremedlem og utlyse nyvalg eller be om oppnevning.

Høgskolen i Sør-Trøndelag og NITO påpeker at styremedlemmene må ha handlingsrom og faglig frihet til å ytre seg i saker av styrets interesse. De mener videre at departementet ikke bør gis anledning til å avsette medlemmer som er demo-

kratisk valgt av valgforsamlingene for ansatte og studenter. NITO mener videre at denne myndigheten bør ligge hos Kongen i statsråd.

Unio og Forskerforbundet mener forslaget vil kunne virke unødig disiplinerende på enkeltmedlemmer, og at dagens bestemmelse er tilstrekkelig.

7.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener at styremedlemmer ikke skal kunne avsettes av den gruppen som velger dem, fordi styret er et kollegialt organ og uheldige bindinger til enkelte grupper bør forhindres. Dette vil også være viktig for å forhindre mekanismer som kan virke unødig disiplinerende, og for å sikre at styremedlemmene fritt kan ytre seg.

Departementet understreker at den foreslåtte bestemmelsen ikke vil gi hjemmel til å avsette styremedlemmer på grunn av legitime interessekonflikter i styret. Den foreslåtte bestemmelsen vil gi en sikringsmekanisme som kan benyttes i situasjoner som kun helt unntaksvis oppstår. I lovteksten stilles det krav om at det skal foreligge særlig tungtveiende grunner eller særlige omstendigheter som svekker tilliten til styremedlemmet. Dette kan for eksempel være tilfeller der et styremedlem som er dømt for straffbare forhold, anses å utgjøre en fare eller trussel for sine omgivelser, eller der det foreligger andre forhold som kan komme i sterk konflikt med den tilliten og anseelsen som er nødvendig for å ha et slikt verv.

I tråd med NITOs innspill foreslår departementet at myndigheten legges til Kongen i statsråd, slik at prosedyren for avsetting av et styremedlem blir lik som for avsetting av hele styret etter bestemmelsens første ledd.

Det vises til lovforslaget § 9-8 nytt annet ledd.

8 Diverse endringer

8.1 Fusjon mellom Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark

8.1.1 Høringsnotatet

Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark ble den 1. august 2013 organisert som én institusjon under navnet Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. I høringsnotatet ble det foreslått at universitets- og høyskoleloven § 1-4 annet ledd endres i tråd med dette.

8.1.2 Høringsinstansenes syn

Høgskolen i Telemark og Utdanningsforbundet støtter forslaget. Øvrige høringsinstanser har ingen merknader til forslaget.

8.1.3 Departementets vurdering

Departementet viser til at endringen er av en lovteknisk art og endres på bakgrunn av gjennomført fusjon mellom Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark.

Det vises til lovforslaget § 1-4 annet ledd.

8.2 NOKUTs styre

8.2.1 Gjeldende rett

Etter universitets- og høyskoleloven § 2-2 annet ledd første punktum oppnevnes styret for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) av Kongen, mens styrets leder oppnevnes av departementet.

8.2.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at det er lite hensiktsmessig at styret oppnevnes av Kongen mens styrets leder oppnevnes av departementet. Departementet foreslo å endre loven slik at departementet oppnevner NOKUTs styre.

8.2.3 Høringsinstansenes syn

Fellesstyret for NVH og UMB støtter forslaget om at både NOKUTs styre og styrets leder oppnevnes av departementet. Men de bemerker at når departementet skal oppnevne både NOKUTs styre og styrets leder, kan dette svekke tilliten til NOKUTs uavhengighet av departementet.

Studentparlamentet ved UiO har ingen innvendinger om at styret oppnevnes av departementet, men ber om at bestemmelsen blir endret slik at studentene blir sikret minst 20 prosent representasjon i NOKUTs styre.

NOKUT og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet støtter også departementets forslag. Øvrige høringsinstanser har ingen merknader til forslaget.

8.2.4 Departementets vurdering

Departementet er som nevnt av den oppfatning at det er lite hensiktsmessig at styret oppnevnes av Kongen, mens styrets leder oppnevnes av departementet. Styret, inkludert dets leder, bør oppnevnes av departementet. Dette vil ikke endre NOKUTs faglige uavhengighet, jf. universitets- og høyskoleloven § 2-1 første ledd. Når det gjelder Studentparlamentet ved UiOs ønske om 20 prosent studentrepresentasjon, viser departementet til at det er viktig at NOKUTs styre er bredt sammensatt med representanter fra høyere utdanning og fagskoleutdanning, fra statlige og private utdanningsinstitusjoner, og fra samfunnsliv, i tillegg til en studentrepresentant og en representant fra NOKUTs ansatte. Etter dagens lov har styret åtte medlemmer, og departementet ser det ikke som hensiktsmessig å endre sammensetningen eller størrelsen på NOKUTs styre.

Det vises til lovforslaget § 2-2 annet ledd.

8.3 Enkelte begrepsendringer

8.3.1 Gjeldende rett

I universitets- og høyskolelovens bestemmelser om utestengning og bortvisning, jf. § 4-8, utesten-

ging grunnet straffbare forhold – politiattest, jf. § 4-9 og klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse, jf. § 5-3, benyttes begrepet «praksisopplæring».

I § 4-8 andre ledd og § 4-9 tredje og fjerde ledd brukes ordet «klient» i oppstilling av svake parter studenter kan komme i kontakt med i forbindelse med praksisstudier og klinisk undervisning.

8.3.2 Departementets vurdering

I arbeidet med Meld. St. 13 (2011–2012) *Utdanning til velferd* bestemte departementet seg for å bruke betegnelsen «praksisstudier», da utdanningsinstitusjonene bruker dette begrepet og ikke «opplæring», som er et gammelt begrep. Departementet foreslår derfor å endre § 4-8 annet ledd, § 4-9 første, annet, tredje, fjerde, femte og syvende ledd og § 5-3 femte ledd, slik at begrepet «praksisopplæring» blir erstattet med «praksisstudier».

Ved innføringen av ny helse- og omsorgstjenestelov ble det besluttet at begrepet «klient» skal erstattes med «bruker» når det gjelder helse- og omsorgsrelaterte tema.

Det foreslås derfor å endre § 4-8 annet ledd og § 4-9 tredje og fjerde ledd, slik at begrepet «klient» blir erstattet med «bruker».

Det vises til lovforslagets § 4-8 annet ledd, § 4-9 første, annet, tredje, fjerde, femte og syvende ledd og § 5-3 femte ledd.

8.4 Forbud mot uriktig markedsføring

8.4.1 Gjeldende rett

Universitets- og høyskoleloven § 7-2 omhandler beskyttelse av universiteter og høyskolars egenavn. Bestemmelsens annet ledd slår fast at det bare er institusjon som er akkreditert som «vitenskapelig høyskole» eller «universitet» som kan benytte slike betegnelser. Betegnelsen «høyskole» kan bare benyttes av institusjoner som er akkreditert som «høyskole» eller som er akkreditert for å tilby enkeltstudier etter denne lov. Departementet kan, ved forskrift eller enkeltvedtak, forby bruk av institusjonsbetegnelse eller navn som uriktig gir inntrykk av å ha slik godkjenning, eller som er egnet til å forveksles med en betegnelse nevnt i annet ledd.

Den som i strid med bestemmelsen forsettlig eller uaktsomt bruker en vernet institusjonsbetegnelse, kan straffes med bøter.

8.4.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at det er ønskelig med et fullverdig rettslig vern for å sikre at tilbydere uten akkreditering verken skal bruke ordene «universitet» eller «høyskole» i sitt egenavn, eller gi inntrykk av at de tilbyr høyere utdanning i sin markedsføring. Departementet foreslo derfor å endre loven slik at det fremgår klart at det bare er institusjoner som har akkreditering fra NOKUT, enten som institusjon eller for enkeltstudier, som kan benytte seg av betegnelsene «universitet» eller «høyskole» i sin markedsføring.

Videre ble det foreslått å utvide hjemmelen slik at departementet kan ilegge bøter i de tilfellene en tilbyder gjennom villedende markedsføring gir et inntrykk av at de tilbyr høyere utdanning.

Departementet vurderer at en slik tilføyelse til bestemmelsen vil styrke det rettslige vernet, både for de akkrediterte utdanningsinstitusjonene og for studentene. Det vil også skape den nødvendige forutberegnelighet for studenter som søker seg til høyere utdanning.

8.4.3 Høringsinstansenes syn

Universitetet i Oslo, Universitetet i Nordland, Universitetet i Stavanger, Fellestyret ved NVH og UMB, Høgskolen i Telemark, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Det teologiske Menighetsfakultetet, Høgskolen i Ålesund, Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo, Utdanningsforbundet og Norsk studentorganisasjon støtter forslaget.

Høgskolen i Gjøvik støtter også forslaget og er av den oppfatning at en institusjon må være akkreditert som høyskole for å kalle seg dette, og at det ikke er nok å ha enkelte akkrediterte høyskolestudier.

Universitets- og høyskolerådet (UHR) mener teksten departementet foreslår må forstås som en innstramming i forhold til det som står i § 7-2 andre ledd. UHR mener prinsipielt at bare institusjoner som har institusjonsakkreditering skal kunne kalle seg henholdsvis «universitet», «vitenskapelig høyskole» og «høyskole», uansett om det dreier seg om markedsføring eller i andre sammenhenger.

NOKUT og Westerdals høyskole støtter intensjonen i forslaget om å hindre villedende informasjon til studiesøkende. Etter deres oppfatning tar imidlertid forslaget til formulering i nytt fjerde ledd i § 7-2 ikke tilstrekkelige hensyn til at også institusjoner som ikke er institusjonsakkreditert etter

bestemmelsens andre ledd, har rett til å bruke betegnelsen høyskole når de tilbyr akkrediterte studier.

8.4.4 Departementets vurdering

I dag verner § 7-2 mot uriktig bruk av betegnelsene «vitenskaplig høyskole», «universitet» og «høyskole». Bestemmelsen tar derimot ikke for seg villedende markedsføring overfor tredjepart, som studenter, ved at man gir et uriktig inntrykk av at virksomheten har akkreditering etter denne lov.

Departementet mener at også andre måter å fremstille virksomheten som høyere utdanning på enn ved uriktig bruk av institusjonsbetegnelse, bør omfattes av bestemmelsen. Det kan dreie seg om virksomheter som i sin markedsføring benytter seg av ord og uttrykk som kan villedende studenter til å tro at dette er akkrediterte utdanningsinstitusjoner. Departementet ønsker et fullverdig rettslig vern for å sikre at tilbydere uten akkreditering verken skal bruke «universitet» eller «høyskole» i sitt egennavn, eller i sin markedsføring gi inntrykk av at de tilbyr høyere utdanning. Derfor foreslår departementet at den som ikke har akkreditering ikke kan benytte seg av markedsføring som kan gi et uriktig inntrykk av at de er akkreditert som høyere utdanning. Departementet understreker at tilbydere har en aktsomhetsplikt når det gjelder bruk av institusjonstittel og markedsføring av virksomheten.

Departementet vil derimot ikke videreføre forslaget om å utvide hjemmelen slik at departementet kan ilegge bøter i de tilfellene en tilbyder gjennom villedende markedsføring gir et inntrykk av at de tilbyr høyere utdanning. Dette anses ikke som nødvendig, da overtredelse av forbudet mot villedende markedsføring i universitets- og høyskoleloven § 7-2 annet ledd vil utgjøre brudd på lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår mv. (markedsføringsloven) av 9. januar 2009 nr. 2. Overtredelsen vil da falle inn under markedsføringslovens sanksjonssystem.

Etter dagens lov kan alle institusjoner som har akkreditering av NOKUT, enten som institusjon eller for enkeltstudier, bruke betegnelsen «høyskole» i sitt egennavn og i sin markedsføring. Det var ikke departementets hensikt å endre loven på dette punkt med dette lovforslaget. Lovteksten i høringsforslaget foreslås endret for å få klart frem at forbudet gjelder virksomheter som verken har institusjonsakkreditering eller akkreditering for enkeltstudier.

Departementet viser til lovforslaget § 7-2 annet ledd.

8.5 Enkeltvedtak etter forvaltningsloven

8.5.1 Gjeldende rett

Universitets- og høyskoleloven har en bestemmelse om forholdet til annen lovgivning, § 7-6 annet ledd. Denne viser i dag til feil bestemmelser når det gjelder generell godkjenning, godskrivning og faglig godkjenning.

8.5.2 Høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at i forbindelse med lovendringen i 2008, hvor lovens bestemmelser om godkjenning ble endret, ble det ikke gjort nødvendige korrigeringer i § 7-6 annet ledd som viser til hvilke vedtak som etter universitets- og høyskoleloven er å anse som forvaltningsvedtak. Dette ble foreslått endret slik at det vises til riktig bestemmelse.

8.5.3 Høringsinstansenes syn

Fellesstyret for NVH og UMB støtter forslaget.

Høgskolen i Oslo og Akershus støtter også forslaget og viser til at det er en fordel å få presisert hvilke vedtak som etter universitets- og høyskoleloven er å anse som forvaltningsvedtak eller enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

8.5.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å endre § 7-6 annet ledd slik at den viser til riktige paragrafer i omtalen av bestemmelser knyttet til generell godkjenning, godskrivning og faglig godkjenning.

Det følger av forvaltningsforskriften § 20 at bedømmelse av eksamen eller lignende prestasjoner regnes som enkeltvedtak. Departementet foreslår derfor at dette presiseres i universitets- og høyskoleloven § 7-6 annet ledd selv om dette ikke var foreslått i høringsnotatet. Endringen er rent teknisk, den innebærer ingen endring av den faktiske rettstilstanden.

Videre foreslår departementet at vedtak om rett til utsatt eksamen ved fødsel og vedtak om tvungen avslutning av doktorgradsutdanning tas inn i opplistingen av hva som regnes som enkeltvedtak.

Det vises til lovforslaget § 7-6 annet ledd.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Dersom Felles klagenemnd blir klageinstans for universiteter og høyskolars avgjørelser etter offentleglova, vil departementet fremme forslag om eventuell økning av bevilgningen til Felles klagenemnd i den ordinære budsjettprosessen.

Når det gjelder driften av RUST (Register for utestengte studenter), tar departementet sikte på at brukerne av RUST, som er utdanningsinstitusjonene, skal bære de årlige kostnadene gjennom kontingenten for Felles studentsystem.

Enkeltbestemmelser i loven kan isolert sett medføre økte utgifter for institusjoner. Dette gjelder:

- rett til utsatt eksamen for studenter som får barn
- behandling av saker om studenter med merknader på politiattesten
- innstegsstillinger

Dette vil imidlertid ikke dreie seg om økonomiske konsekvenser av vesentlig omfang. I de tilfellene lovens bestemmelser medfører direkte eller indirekte økonomiske konsekvenser for den enkelte institusjon, forutsettes eventuelle kostnader dekket innenfor gjeldende budsjetttrammer.

10 Merknader til bestemmelsene

Kapittel 3 Faglige bestemmelser – akkreditering

Til § 3-4 Generell godkjenning

Vedtaket om generell godkjenning innebærer at utdanningen i nivå og omfang godkjennes som likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning. Begrepene «i nivå og omfang» viser hen til at NOKUT må vurdere om utdanningen i sin helhet, både nivået og omfanget av utdanningen det søkes godkjenning om, kan anses som likestilt, herunder jevnbyrdig, med norsk akkreditert høyere utdanning. Vedtak om generell godkjenning er ikke en spesifikk faglig godkjenning, men kun en generell vurdering om at den gjennomførte utdanningen er likestilt med norsk akkreditert høyere utdanning på samme nivå. Vedtak om generell godkjenning er hensiktsmessig for søkere som vil bruke godkjenningen mot det ikke-regulerte arbeidsmarkedet.

Bestemmelsen innebærer en begrensning i av hvilke sider av NOKUTs vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning klageinstansen kan overprøve. Klageinstansen kan ikke overprøve NOKUTs vurdering av den avlagte utdanningens nivå og omfang sammenliknet med norsk utdanning. Klageinstansen kan vurdere om det foreligger saksbehandlingsfeil, rettsanvendelsesfeil og brudd på forvaltningsrettlige prinsipper som myndighetsmisbruk og forskjellsbehandling. Se også punkt 3.1.4.

Til § 3-5 Godskriving og faglig godkjenning

Første ledd: Universiteter og høyskoler som tilbyr akkrediterte studier etter denne lov, skal godskrive beståtte emner, fag, eksamener eller prøver fra andre tilsvarende universiteter og høyskoler med samme antall studiepoeng i den utstrekning de oppfyller de faglige krav for en bestemt eksamen, grad eller utdanning ved institusjonen. Å «godskrive» innebærer at studenten ikke må ta tilsvarende beståtte emner, fag, eksamener eller prøver på nytt ved innpassing i studier ved universiteter eller høyskoler. Studenten har krav på god-

skriving etter denne bestemmelsen dersom beståtte emner, fag, eksamener eller prøver oppfyller de faglige krav satt av institusjonen som godskriver. Det følger blant annet av institusjonens studieplaner hvilke faglige krav som gjelder for de enkelte fag og utdanninger. Bestemmelsen gir bare rett til godskriving av utdanning som er akkreditert etter universitets- og høyskoleloven.

Forbudet mot dobbel uttelling gjelder ikke mellom grader, men innenfor én og samme grad. Det at studenten har fått uttelling for et fag i en grad tidligere, er ikke til hinder for at faget kan inngå i en ny grad dersom faget oppfyller deler av kravene som stilles til den nye graden. Se også punkt 3.2.2.

Syvende ledd: Ordet «godskriving» er satt inn i bestemmelsen igjen, slik at Kunnskapsdepartementet kan gi forskrift om godskriving som tidligere. Se også punkt 3.3.4.

Til § 3-7 Studentopptak

Syvende ledd: Utdanningsinstitusjoner, Samordna opptak (SO) og NOKUT skal anmelde forhold som nevnt i bestemmelsen. § 3-7 syvende ledd hjemler imidlertid ikke informasjonsutveksling om forholdet. NOKUT og SO vil likevel kunne orientere om forhold etter § 3-7 syvende ledd med hjemmel i forvaltningsloven § 13 b nr. 5. Bestemmelsen sier at taushetsplikt ikke er til hinder for at «forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver etter lov, instruks eller oppnevningssgrunnlag». Se også punkt 4.7.4.

Kapittel 4 Studentenes rettigheter og plikter

Til § 4-5 Rett til foreldrepermisjon

Første ledd: Bestemmelsen fastsetter at en student har rett til utsatt eksamen ved fødsel. Rettighetene er forskjellige for mor og far. Rettigheten til far skal også gjelde medmor, jf. barneloven § 4 a tredje

ledd. Rettigheten gjelder også for adopsjonsforeldre så langt det passer. Dette er i samsvar med bestemmelsene om permisjon i arbeidsmiljøloven.

Studentens rett til utsatt eksamen gjelder uansett eksamensform. En student som ønsker utsatt eksamen må varsle utdanningsinstitusjonen i god tid. Institusjonen kan i eget regelverk fastsette frist for når søknad om utsettelse må fremmes.

Dersom det er flere studenter som har rett til utsatt eksamen av ulike årsaker, kan institusjonen samordne disse i én eksamen.

Lovbestemmelsen angir en minimumsrettighet for studentene, men institusjonen skal så langt det er mulig og rimelig bidra til å legge studiesituasjonen til rette for studenter som har særskilte behov, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-3 femte ledd. Dette innebærer at utdanningsinstitusjonene ved søknad om utsettelse ut over det § 4-5 fastsetter, må vurdere om studenten kan gis utvidet utsettelse fordi det er mulig og rimelig sett hen til studentens særskilte behov. Se også punkt 4.1.4.

Til § 4-7 Annullering av eksamen eller prøve

Første ledd bokstav b: Bestemmelsenes formulering om at fusk kan skje «i forbindelse med gjennomføring av» eksamen, innebærer at det anses som fullbyrdet fusk hvis ulovlige hjelpemidler plasseres sammen med lovlige hjelpemidler i eksamenslokalet, eller et annet sted de vil være tilgjengelige for eksamenskandidaten under eksamen, og der dette kan bli avdekket allerede under bokkontrollen. En slik handling skjer før eksamensoppgaven deles ut, men kan ikke reverseres etter at kandidatene har klargjort plassen sin for bokkontroll. Skyldkravet må være oppfylt ved at eksamenskandidatene forsettlig eller grovt uaktsomt har lagt det ulovlige hjelpemiddelet tilgjengelig. Hvis plasseringen av det ulovlige hjelpemiddelet kun skyldes simpel uaktsomhet, rammes ikke handlingen av bestemmelsen om fusk.

Det kan også tenkes at omstendigheter gjør det opplagt at det ulovlige hjelpemiddelet ikke er ment å gi studenten en fordel under eksamenen, for eksempel fordi hjelpemiddelet ikke er til nytte ved den eksamenen som avvikles. I slike tilfeller kan ikke handlingen anses som fusk.

Det legges til grunn en meget streng aktsomhetsplikt for studentene ved eksamen. I dette ligger det en plikt for studentene til å sette seg inn i eksamensreglementet og hvilke hjelpemidler som er tillatt brukt under selve eksamen. Studenten har også et særlig ansvar for å forsikre seg om at det bare er lovlige hjelpemidler som ligger

på pulten når bokkontrollen skal begynne. Det er derfor viktig at det ikke settes i gang kontroll av hvilke hjelpemidler som ligger på pulten før eksamenskandidaten har fått tid til å forberede og rydde eksamenspulten, og at det er tydelig opplyst om klokkeslett for start av kontroll. Videre må institusjonene på forhånd gi god informasjon til eksamenskandidatene om hva som er tillatte hjelpemidler ved eksamen, og om konsekvensene av å legge igjen ulovlige hjelpemidler ved bokkontroll.

For eksamener hvor det ikke utføres kontroll i forkant av eksamensstart, vil skjæringstidspunktet for når en handling anses som fullbyrdet fusk, være ved det tidspunkt eksamen settes i gang. Dette kan for eksempel være ved oppgaveutlevering eller det på annen måte annonseres at eksamen har startet. Se også punkt 4.2.4.

Til § 4-8 Utestenging og bortvisning

Tredje ledd: Ved en rekke oppgaveinnleveringer er det lov for studenten å samarbeide. Hvorvidt det er lov til å samarbeide eller ikke ved innlevering av en oppgave, må bli gjort klart for studenten på forhånd.

Skyldkravet for medvirkning til fusk er forsett. Dette er et strengere skyldkrav enn i tilfeller der studenten fusker på egen eksamensbesvarelse. Vurderingen av skyldspørsmålet kan bli vanskelig i disse sakene, særlig der det dreier seg om fusk ved plagiat. Grov uaktsomhet som skyldkrav er derfor ikke tilstrekkelig.

Bestemmelsen innebærer ikke at vedkommende kan straffes med annullering av sin egen eksamensbesvarelse, da annullering av en students eksamen forutsetter at det er avdekket fusk i forbindelse med studentens egen avleggelse av den aktuelle eksamen.

I enkelte eksamenssituasjoner der samarbeid er tillatt, kan det være mest nærliggende å sanksjonere begge kandidater for fusk, for eksempel ved ulovlig samarbeid der to kandidater leverer besvarelser som er så like at det foreligger plagiat. Se også punkt 4.3.4.

Femte ledd: Bestemmelsen gir hjemmel i lov til å begrense utgiftene til advokat ut fra en timesats tilsvarende den til enhver tid gjeldende offentlige salærsatsen, fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet med hjemmel i salærforskriften.

Ved vurderingen av hva som må anses å være «rimelig og nødvendig» tidsbruk, må det først og fremst ses hen til sakens kompleksitet og omfang. Det må avgrenses mot utgifter som ikke er knyttet til utestengnings- eller bortvisningssaken og mot

omfattende arbeid, som for eksempel utredning/ fordypning, som ikke står i sammenheng med sakens karakter og andre lignende saker. Utdanningsinstitusjonene bør be om spesifisert time-liste fra advokaten.

Det er viktig at det ikke må fremstå som en uoverkommelig risiko for studenten å klage på institusjonens vedtak. Institusjonene og klagenemnda må derfor bruke skjønn og bare sette ned salærkravet i saker hvor det er et klart misforhold mellom sakens omfang og advokatens redegjørelse for tidsbruk.

Advokatene som blir engasjert av studentene må holde seg til reglene for god advokatskikk, som blant annet sier at en advokat plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser. Hvis omkostningene i forbindelse med et oppdrag må antas å bli uforholdsmessig høye i forhold til klientens økonomiske stilling eller de interessene saksforholdet gjelder, skal advokaten i tide gjøre klienten oppmerksom på dette, jf. advokatforskriften kapittel 12.

Når det gjelder spørsmålet om når i saksgangen studenten får rett til dekning av advokatutgifter, er det bare i saker hvor det er reist sak om utestengning eller bortvisning at studenten får rett til å få dekket advokatutgifter. I saker om kun annullering vil studenten ikke ha krav på dette. Dersom det senere blir aktuelt med utestenging, vil studenten kunne få dekket advokatutgifter fra det stadiet av saken. Se også punkt 4.4.4.

Til § 4-9 syvende ledd, § 4-10 femte ledd og § 4-11 annet ledd

Se merknadene til § 4-8 femte ledd.

Til § 4-9 Utestenging grunnet straffbare forhold – politiattest

Første ledd: Bestemmelsen gjelder bare utdanninger hvor studenter kan komme i kontakt med mindreårige som del av klinisk undervisning eller praksisstudier, jf. lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten av 28. mai 2010 nr. 16 (politiregisterloven) § 39. Politiattest etter denne bestemmelsen kan bare brukes for å utelukke fysiske og juridiske personer fra stilling, aktivitet eller annen funksjon dersom utelukkelse kan forhindre at personer begår overgrep mot eller har skadelig innflytelse på mindreårige. Videre kan politiattest bare brukes dersom den bidrar til å øke tilliten til at mindreårige tas hånd om av skikkede personer, jf. politiregisterloven § 37 første ledd nr. 4. Det legges til grunn at i de

utdanningene hvor en student kan komme i kontakt med utviklingshemmede eller andre sårbare grupper, vil vedkommende også kunne komme i kontakt med mindreårige.

I Meld. St. 13 (2011–2012) blir praksisstudier beskrevet slik: «Formålet med praksisstudier er å styrke studentenes kunnskap om arbeidsfeltet og trene på reelle arbeidssituasjoner, og derigjennom forberede dem best mulig for yrket. Å benytte arbeidsplassen som læringsarena der studentene deltar i den daglige virksomheten, gir dem mulighet til å prøve ut sine kunnskaper, vurdere teori og praksis i sammenheng og utvikle en bevisst og reflektert holdning til yrkesutøvelsen.» Universitets- og høyskolerådet (UHR) definerte «praksisstudier» i forbindelse med kartlegging av disse i 2010, og da dreier det seg om eksterne praksisstudier: «Praksisstudier kjennetegnes av at studenten for en tidsbestemt periode befinner seg i en situasjon hvor han/hun skal arbeide omtrent som en yrkesutøver. Kravene til oppgaver, omfang og utførelse vil være ulike avhengig av hvor i studieløpet studenten befinner seg. (...) Situasjonen er som oftest kjennetegnet av at praksisstudiene gjennomføres utenfor utdanningsinstitusjonens egen ramme, og at en fagperson på praksisstedet er veileder.» (fra UHRs brev om profesjonsutdanningene 22.juni 2008).

Annet ledd: Hvis det er gitt særlige regler om politiattest for bestemte typer yrkesutøving, gjelder disse tilsvarende for studenter som deltar i praksisopplæring eller klinisk undervisning. Dette gjelder blant annet lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 § 6-10, lov om helsepersonell mv. av 2. juli 1999 nr. 64 § 20 a, lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa av 17. juli 1998 nr. nr. 61 § 10-9 og lov Den norske kirke av 7. juni 1996 nr. 31.

Tredje ledd: Bestemmelsens tredje ledd medfører at personer med anmerkninger på politiattesten kan være utelukket fra praksisstudier og klinisk undervisning på livstid fordi anmerkningen aldri vil bli slettet. Anmerkning på politiattesten fører imidlertid ikke automatisk til tap av rett til å delta i praksisstudier/klinisk undervisning, da klagenemnda skal vurdere dette i hvert enkelt tilfelle.

Femte ledd: Politiattestnemnda legges ned fra 1. august 2014 og etter dette skal sakenes behandles i første instans av utdanningsinstitusjonenes klagenemnd, jf. § 5-1. Se punkt 4.6.4 for nærmere redegjørelse.

Forskrift om opptak til høyere utdanning (opptaksforskriften) ble fastsatt av Kunnskapsdepartementet 31. januar 2007 med hjemmel i universi-

tets- og høyskoleloven § 3-6, § 3-7 og § 4-9, jf. delegeringsvedtak 7. oktober 2005 nr. 1107. I forskriftens kapittel 6 om politiattest ved opptak til høyere utdanning fremkommer reglene for saksbehandling av politiattest med merknader.

Dersom det fremgår av en politiattest at studenten har merknader som nevnt i opptaksforskriften § 6-1, skal utdanningsinstitusjonen straks underrette om den rett studenten har til bistand etter universitets- og høyskoleloven § 4-9 sjuende ledd, jf. opptaksforskriften § 6-8 første ledd. Etter universitets- og høyskoleloven § 4-9 syvende ledd har studenten rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om utestenging fra klinisk undervisning eller praksisopplæring er reist i institusjonens klagenemnd. I dette tilfellet må saken anses som reist fra det tidspunkt fjortendagersfristen om uttalelse til nemnda starter å løpe.

Det vises til rundskriv F-03-14 av 5. mars 2014 vedrørende opptaksforskriftens kapittel 6.

Åttende ledd: Etter bestemmelsens åttende ledd gir departementet forskrifter om saksbehandlingen. Dette er gitt i ovennevnte opptaksforskrift. Se punkt 4.5.2 for nærmere redegjørelse.

Til ny § 4-12 Register for informasjonsutveksling om utestengte studenter

Første ledd: Registeret er en database som skal kommunisere med institusjonenes datasystem, i all hovedsak Felles studentsystem (FS). Det er kun informasjon om vedtak som får konsekvenser ved andre utdanningsinstitusjoner, som skal overføres til RUST. Tilgangen til informasjonen i RUST begrenses ved at informasjonen videreføres via FS kun til institusjoner, Samordna opptak (SO) og NOKUT i de tilfeller der denne informasjonen er relevant og nødvendig for deres virksomhet. Dette vil være institusjoner personen søker om opptak til, eller i tilfeller der vedkommende er student ved en utdanning som omfattes av et utestengingsvedtak. SO og NOKUT skal få informasjon om eventuelle utestengingsvedtak knyttet til personer som søker om opptak eller godkjenning av utenlandsk utdanning, slik at de kan avvise søknaden.

Betegnelsen «utestenging» i denne bestemmelsen omfatter både vedtak om opptakskarantene etter § 3-7 åttende ledd og vedtak om utestenging etter §§ 4-8 første til tredje ledd og 4-10 tredje ledd.

Saksbehandler blir informert om registreringen via varsel, og studenten eller søkeren informeres om registreringen. Det er ikke nødvendig at studenten gir særskilt samtykke til å behandle

personopplysninger i forbindelse med RUST, jf. forvaltningsloven § 13 f annet ledd.

Annet ledd: Vedtak om utestenging som de aktuelle institusjoner, SO og NOKUT skal informeres om, registreres lokalt ved institusjonen der vedtaket fattes.

Informasjonen videreføres via FS til de institusjonene når det er relevant.

Vedtaket slettes automatisk fra institusjonene som har registrert eller mottatt informasjonen når utestengingsperioden er utløpt. Det vil bli utarbeidet nærmere retningslinjer for informasjonsutvekslingen, jf. tredje ledd.

Tredje ledd: Departementet vil gi nærmere bestemmelser om blant annet hvilke opplysninger institusjonene plikter å registrere. Følgende informasjon om utestengingsvedtak etter annet ledd overføres til RUST: fødselsnummer, institusjonsnummer, vedtakets periode, vedtakstype, studieklassifikasjon og navn på saksbehandler ved institusjonen. Forskriften vil også regulere behandlingen av opplysningene som skal registreres, herunder hvem som er behandlingsansvarlig for RUST og rutiner for blant annet sletting. Listen er ikke uttømmende. Se også punkt 4.7.4.

Til ny § 4-13 Graden philosophiae doctor

Bestemmelsen er ny og gir hjemmel til sanksjon om tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen.

Etter bestemmelsen kan utdanningsinstitusjonen vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen ved vitenskapelig uredelighet eller når en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen.

Det forutsettes at institusjonene, i de sakene de har til behandling, har et solid grunnlag for å vedta tvungen avslutning enten på grunnlag av vitenskapelig uredelighet eller vesentlig mislighold. Hvis det foreligger en sak hvor begge forhold kan gi grunnlag for tvungen avslutning, vil institusjonen måtte velge hvilket av forholdene de ønsker å bygge en sak på, selv om det andre forholdet vil kunne trekkes inn i vurderingen.

Første ledd: Institusjonen kan vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanning når en kandidat har opptrådt vitenskapelig uredelig, slik dette er definert i forskningsetikkloven § 5 annet ledd. Etter sistnevntes bestemmelse er vitenskapelig uredelighet definert til forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning. Henvisningen til

forskningsetikkloven innebærer at også kravet om forsett eller grov uaktsomhet vil gjelde. Definisjonen i forskningsetikkloven er begrenset til alvorlige tilfeller av bevisst eller grovt uaktsom uredelighet, og definisjonen dekker ikke faglig uenighet eller mindre alvorlige tilfeller av brudd på god vitenskapelig praksis. Det vises til forskningsetikklovens forarbeider Ot.prp. nr. 85 (2005–2006).

Annet ledd: Det kan vedtas tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen når en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen. Med doktorgradsavtalen menes den avtalen som regulerer partenes rettigheter og plikter under doktorgradsutdanningen, med tilhørende dokumenter. Øvrig dokumentasjon kan være plan for opplæringsdelen og prosjektbeskrivelse. En prosjektbeskrivelse vil kunne omfatte faglig redegjørelse for prosjektet, fremdrift og finansiering. Tvungen avslutning på dette grunnlaget forutsetter at kandidaten har fått veiledning om hvordan han eller hun ligger an i forhold til de forpliktelsene som er nedfelt i doktorgradsavtalen, gjennom underveisevalueringer, rapporter eller lignende. Det vises til UHRs veiledende retningslinjer, som har bestemmelser om blant annet veiledning og dens innhold. Forvaltningslovens regler om forhåndsvarsling vil også gjelde i slike saker, noe som blant annet innebærer at kandidaten skal varsles før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist, jf. forvaltningsloven § 16 første ledd. Etter sistnevnte bestemmelsens annet ledd skal forhåndsvarsel gjøre greie for hva saken gjelder og ellers inneholde det som anses påkrevd for at parten på forsvarlig måte kan vareta sin sak.

Manglende fremdrift kan være et grunnlag for å opprette sak om tvungen avslutning. I den forbindelse vises det til Universitets- og høyskolerådets veiledende retningslinjer § 5.4 som regulerer avtaleperioden. Etter bestemmelsen er doktorgradsutdanningen normert til tre (3) års fulltidsstudier. Institusjonen kan treffe bestemmelser om maksimaltid for gjennomføring utenom lovfestede permisjoner og pliktarbeid.

De nærmere følgene av sanksjonen tvungen avslutning er ikke lovfestet. Departementet mener institusjonene selv, i tråd med deres faglige autonomi, bør vurdere hva tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen vil innebære for deres kandidater. Institusjonene må vurdere hva som er den mest hensiktsmessige løsning ut fra hvordan de har organisert sin doktorgradsutdanning, herunder om sanksjonen vil innebære at kandidaten, utover å miste sin plass i det organiserte studie-

opplegget, for eksempel vil miste tilgangen til laboratorium og utstyr eller om det skal resultere i at kandidaten ikke får levere sin doktorgradsavhandling ved den aktuelle utdanningsinstitusjonen.

Når det gjelder ny innlevering av avhandlingen, vises det til UHRs veiledende retningslinjer § 17.

Departementet vil bemerke at tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen innebærer alvorlige konsekvenser for kandidaten. Det er derfor viktig at disse sakene underlegges kvalitetsmessig god saksbehandling, både for kandidatens del og utdanningsinstitusjonens del. Som ledd i en kvalitetsmessig god saksbehandling, vil overholdelse av de alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper være en selvfølge.

Av ovennevnte Ot.prp. nr. 85 (2005–2006) fremgår det at departementet mener samfunnet i de fleste tilfeller vil ha en legitim interesse i å få kjennskap til de sakene der utvalget kommer frem til at det foreligger alvorlig uredelighet. Dette gjelder både interesse i å få vite forskerens navn og hvilke(n) institusjon(er) forskeren er tilknyttet. Kunnskap om slike opplysninger kan være av betydning for å avkrefte eventuell mistanke mot andre forskere og miljøer som ikke er involvert i saken. Det kan også ha en forebyggende effekt både i forhold til forskningsmiljøet og den enkelte forsker dersom en vet at uredelighetsuttalelser kan offentliggjøres i sin helhet. Hovedregelen vil derfor være at en uttalelse fra utvalget om at navngitte personer har opptrådt uredelig, ikke vil være underlagt taushetsplikt. Etter forvaltningsloven § 13 første ledd bokstav a har imidlertid forvaltningen taushetsplikt for opplysninger om «noens personlige forhold». Opplysninger i saker om skikkethet, utestenging og bortvisning vil ofte falle inn under begrepet «noens personlige forhold». Dersom det foreligger særlige hensyn til en av partene, kan offentliggjøringen derfor skje i anonymisert form. Vedtak og eller rapporter som fastslår vitenskapelig uredelighet blant forskere er ikke unntatt offentlighet, se Ot.prp. nr. 58 (2005–2006) side 56. Departementet forutsetter at en uttalelse som konstaterer vitenskapelig uredelighet, oversendes arbeidsgiver.

Se også punkt 4.8.4.

Kapittel 5 Klage

Til § 5-1 Klagenemnd og særskilte nasjonale klageorgan

Syvende ledd: Klage på avgjørelser etter offentleg-lova skal forberedes og avgjøres uten ugrunnet

opphold. Dette innebærer at nemnda må arbeide slik at de kan behandle disse klagenes raskt, for eksempel ved at enkelte saker behandles i telefonkonferanser og/eller ved utveksling av informasjon og synspunkter via e-post.

Kunnskapsdepartementet vil, som overordnet forvaltningsorgan, være klageinstans for klager på innsynsbegjæringer på vedtak som er fattet av Felles klagenemnd, jf. offentliglova § 32 første ledd. Se også punkt 5.1.4.

Til § 5-2 Klage over formelle feil ved eksamen

Denne saksgangen vil være i samsvar med ordningen etter forvaltningsloven der klagen rettes til underinstansen, det vil si det forvaltningsorganet som i første instans fattet vedtaket som påklages, jf. forvaltningsloven § 32. Som ansvarlig for gjennomføringen av eksamen eller sensur som er påklaget, er utdanningsinstitusjonen underinstans ved klager over formelle feil. Utdanningsinstitusjonen vurderer klagen og om den skal tas til følge, og eventuelt hvilke tiltak som er nødvendige for å rette opp en eventuell formell feil. Dette tilsvarende ordningen etter forvaltningsloven § 33 annet ledd som gir underinstansen myndighet til å oppheve eller endre et vedtak hvis den finner at en klage er begrunnet. Dersom utdanningsinstitusjonen ikke tar klagen til følge skal den tilrettelegge saken og oversende den til klageinstansen for behandling, tilsvarende ordningen i forvaltningsloven § 33 fjerde ledd.

Formålet med å gjennomføre en ny sensur eller eksamen er å sikre at den karakter kandidatene til slutt får, gir et mest mulig riktig bilde av kandidatens kunnskaper og ferdigheter. Dette vil være aktuelt hvor den formelle feilen innebærer at kandidatene har hatt en urimelig fordel, for eksempel hvis eksamensoppgavene har vært kjent blant studentene på forhånd. I slike tilfeller vil det ikke være i samsvar med formålet at bare de som ønsker det får ny sensur eller ny eksamen.

I andre tilfeller kan den formelle feilen være av en slik art at den ikke har bidratt til at kandidatene har skrevet en bedre eksamensoppgave enn det de reelt sett har kunnskaper til. Noen kandidater kan ha prestert dårligere enn det de faktisk kan, for eksempel hvis den formelle feilen består i støy eller lignende i eksamenslokalet, for kort tid på eksamen, eller en uklarhet eller feil i eksamensoppgaven. I slike tilfeller vil det være tilstrekkelig at de kandidatene som ønsker det, får tilbud om ny eksamen eller sensur.

Se også punkt 5.2.4.

Til § 5-3 Klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse

Fjerde ledd: Bestemmelsen omhandler en felles ordning med såkalt «blind sensur» ved klage over karakterfastsetting.

Ved ny sensurering skal sensorene ikke få opprinnelig karakter, sensors begrunnelse for denne eller studentens begrunnelse for klagen.

Dersom institusjonene har utarbeidet skriftlige sensorveiledninger, bør sensor få tilgang til denne. I tillegg kan sensor få tilgang til andre eksamensbesvarelser med karakter som eksempler, og karaktersnitt som kan være et relevant og nyttig hjelpemiddel for klagesensor.

Studenten kan gi sin begrunnelse for klagen til studentkontoret, slik at de før klagen sendes videre kan vurdere om klagen er en reell klage på karakterfastsetting, eller om den egentlig dreier seg om formelle feil. Se også punkt 5.3.4.

Kapittel 6 Ansettelse

Til § 6-4 Ansettelse på åremål

Første ledd bokstav k og nytt femte ledd: Under forutsetning av at vilkårene som ble stilt ved ansettelse er oppfylt, har arbeidstakeren krav på å bli ansatt i fast stilling ved åremålets utløp. Det kan blant annet stilles krav om forskningskompetanse, egnethet og dyktighet til undervisning og veiledning, faglig ledelse, krav til formidling og innovasjon og dyktighet til å tiltrekke ekstern finansiering med mer. Det er en forutsetning at disse kravene blir stilt tydelig ved ansettelse på innstegsvilkår. En som er ansatt på innstegsvilkår skal utføre alle oppgaver som ligger til en ordinær stilling, det vil si både undervisning, forskning og formidling, herunder ledelse av slike aktiviteter. Det skal være en kombinert stilling, innrettet mot et karriereløp i academia og forbeholdt academia. Det må være like viktig å utvikle god undervisningskompetanse og kunne fungere godt i forhold til studentene, som å utvikle forskningskompetanse, for å få fast ansettelse.

Ved fullført åremål i innstegsstillingen skal den ansattes forskningskompetanse vurderes på ordinært vis gjennom en faglig bedømmingskomité. Institusjonene må selv fastsette hvordan undervisningskvalifikasjoner, lederegenskaper og lignende skal vurderes. Det innebærer at det vil skje en bredere vurdering av faglig kompetanse, enn etter opprykksordningen hvor det først og fremst er forskningskompetansen som blir vurdert av en sakkyndig bedømmingskomité. Se også punkt 6.1.4.

Til § 6-6 Særregler for visse typer bistillinger

Ved ansettelse i bistilling kan det ansettes i fast i stilling eller i åremål. Ansatte i bistilling er som andre arbeidstakere omfattet av bestemmelsene om faste og midlertidige ansettelse i arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven.

Bistillingsinnehavere som blir ansatt etter at lovendringen er trådt i kraft, kan komme inn under bestemmelsene i tjenestemannsloven § 10, hvis det er valgt en annen form for midlertidig ansettelse enn åremål. Har man vært ansatt i kombinert stilling, der det er et krav at man ivaretar både en hovedstilling og en bistilling, vil en oppsigelse fra hovedstillingen medføre oppsigelse også fra bistillingen. I andre tilfeller vil en oppsigelse fra hovedstillingen ikke automatisk medføre at ansettelsen i bistillingen faller vekk. Se også punkt 6.2.4.

Kapittel 7 Diverse bestemmelser*Til § 7-2 Beskyttelse av universiteters og høyskoleers egennavn*

Den som ikke har rett til å bruke en institusjonsbetegnelse har heller ikke rett til å benytte seg av disse betegnelse i sin markedsføring, eller på annen måte gi et uriktig inntrykk av at de har akkreditering etter denne lov.

I tillegg til uriktig bruk av institusjonsbetegnelse, kan det dreie seg om bruk av ord og uttrykk i markedsføring og informasjon, som kan villedende studenten til å tro at dette er en akkreditert utdanningsinstitusjon. For eksempel kan bruk av ord og uttrykk som «høyere utdanning», «grader» og «studiepoeng» i markedsføringen og i generell informasjon rammes av denne bestemmelsen.

Villedende markedsføring omfattes av lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår mv. (markedsføringsloven) av 9. januar 2009 nr. 2. Markedsføringsloven dekker all markedsføring fra aktører som kan sies å utøve næringsvirksomhet, inkludert privatskoler. Villedende markedsføring fra privatskoler, eksempelvis dersom en skole gir uriktig inntrykk av at den har en akkreditering den ikke har, vil også utgjøre brudd på markedsføringslovens mer generelle forbud mot urimelig handelspraksis, se særlig markedsføringsloven § 6 første ledd, jf. fjerde ledd, jf. markedsføringsloven § 7 første ledd bokstav f. Etter omstendighetene kan en slik praksis også rammes av forskrift om urimelig handelspraksis av 1. juni 2009 nr. 565 § 1 nr. 4. Forbrukerombudet

fører tilsyn med markedsføringslovens bestemmelser og forskrift om urimelig handelspraksis, og vil med hjemmel i markedsføringslovens sanksjonsbestemmelser kunne gripe inn mot villedende markedsføring fra privatskoler. Markedsføringslovens sanksjonsbestemmelser finnes i markedsføringslovens kapittel 7. Etter markedsføringsloven § 48 første ledd er forsettlig og vesentlig overtredelse av denne karakter også straffbare. Se også punkt 8.4.4.

Til § 7-6 Forholdet til annen lovgivning

Annet ledd: Det ble ikke gjort de nødvendige endringer i bestemmelsen i forbindelse med forrige lovrevisjon da det kom nye bestemmelser i §§ 3-4 og 3-5. Bestemmelsen er nå endret slik at den viser til korrekt bestemmelse i loven. Vedtak om utsettelse av eksamen i forbindelse med fødsel er også et enkeltvedtak. Dette er en bestemmelse som ikke var i loven på det tidspunktet § 7-6 ble vedtatt og tas derfor inn nå.

Når det gjelder sensur etter § 3-9 og klage på sensur etter § 5-3 er dette enkeltvedtak, men disse vedtakene er unntatt reglene om alminnelig begrunnelse og klageregulering etter forvaltningsforskriften §§ 20 og 32.

Det presiseres at bestemmelsen ikke er ment som en uttømmende liste over hvilke vedtak som skal regnes som enkeltvedtak. Også andre vedtak som fattes ved både statlige og private institusjoner vil kunne falle inn under definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a. Se også punkt 8.5.4.

Kapittel 9 Styret*Til § 9-4 Valg og oppnevning av styret*

Åttende ledd: Bestemmelsen tilsvarende § 9-4 syvende ledd som falt ut ved en tidligere endring av loven, jf. Innst. O. nr. 78 (2008–2009) og Ot.prp. nr. 71 (2008–2009). Se også punkt 7.1.4.

Til § 9-8 Adgang til å avsette styret

Annet ledd: Denne bestemmelsen vil kunne benyttes kun i helt spesielle tilfeller. Dette kan for eksempel være tilfeller der et styremedlem er dømt for straffbare forhold, anses å utgjøre en fare eller trussel for sine omgivelser, eller der det foreligger andre forhold som kan komme i sterk konflikt med den tillit og anseelse som er nødvendig for å inneha et slikt verv. Se også punkt 7.2.4.

Kunnskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under
et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om
endringer i universitets- og høyskoleloven.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i universitets- og høyskoleloven i samsvar
med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i universitets- og høyskoleloven

I

I lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler gjøres følgende endringer:

§ 1-4 annet ledd skal lyde:

(2) Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – *Norges arktiske universitet*, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Stavanger har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Departementet kan gi nærmere forskrift om samarbeid og arbeidsdeling mellom universitetene på dette området.

§ 2-2 annet ledd skal lyde:

(2) Styret oppnevnes av *departementet* og består av åtte medlemmer. Ett medlem skal være student. Ett medlem skal oppnevnes blant NOKUTs ansatte og skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold. Det skal oppnevnes varamedlemmer, herunder personlige varamedlemmer for de ansattes og studentenes medlemmer. Departementet oppnevner styrets leder.

§ 3-4 skal lyde:

NOKUT avgjør, etter søknad fra enkeltpersoner, om utdanning fra utenlandsk høyere utdanningsinstitusjon eller norsk institusjon som ikke går under loven, skal gis generell godkjenning slik at utdanningen i nivå og omfang godkjennes som likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning. *Klageinstansen kan ikke overprøve NOKUTs vurdering av den avlagte utdanningens nivå og omfang.* Departementet kan gi forskrift om saksbehandling og klageadgang etter denne bestemmelsen.

§ 3-5 første ledd skal lyde:

(1) Universiteter og høyskoler som tilbyr akkrediterte studier etter denne lov, skal godskrive beståtte emner, fag, eksamener eller prøver fra andre universiteter og høyskoler som

tilbyr akkrediterte studier med samme antall studiepoeng i den utstrekning de oppfyller de faglige krav for en bestemt eksamen, grad eller utdanning ved institusjonen. Vedkommende institusjon skal påse at det ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold *innenfor samme grad.*

§ 3-5 syvende ledd skal lyde:

(7) Departementet kan gi forskrift om *godskrivning*, saksbehandling og klageadgang etter denne bestemmelsen.

§ 3-7 syvende ledd skal lyde:

(7) Dersom en institusjon under denne lov, NOKUT eller Samordna opptak oppdager at en søker har levert falskt vitnemål eller andre falske dokumenter eller dokumenter utstedt fra falske institusjoner, *skal forholdet anmeldes til politiet.*

§ 3-7 syvende ledd annet punktum oppheves.

§ 4-5 Rett til *foreldrepermisjon* første ledd skal lyde:

(1) En student som får barn under studiene, skal gis rett til permisjon fra studiene under svangerskap og til omsorg for barn. I permisjonsperioden har studenten fortsatt status som student ved institusjonen og har rett til å gjenoppta sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen. *En student som er gravid har rett til utsatt eksamen hvis eksamensdato er i perioden mellom tre uker før termin og seks uker etter fødsel. Far har rett til utsatt eksamen hvis eksamensdato er i perioden to uker etter fødsel. Institusjonene kan gi nærmere bestemmelser om utsatt eksamen.* Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven §§ 12-1 til 12-5 og § 12-7 gjelder så langt de passer.

§ 4-7 første ledd bokstav b skal lyde:

b) *forsettlig* har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har *fusket i forbindelse med gjennomføring av*, eller forut for endelig sensur av, vedkommende eksamen eller prøve, eller under gjennomføring av vedkommende kurs.

§ 4-7 syvende ledd oppheves.

§ 4-8 skal lyde:

§ 4-8 Utestenging og bortvisning

(1) En student som tross skriftlig advarsel fra styret gjentatte ganger opptrer på en måte som virker grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen ellers, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, bortvises fra nærmere bestemte områder ved institusjonen for inntil ett år. Hvis en student etter skriftlig advarsel fra styret fortsatt ikke respekterer slik bortvisning, kan styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenge ham eller henne fra studiet og fratras retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år.

(2) En student som grovt klanderverdig har opptrådt på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse for pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som del i klinisk undervisning eller praksisstudier, eller som gjør seg skyldig i grove brudd på taushetsplikt eller i grovt usømmelig opptreden overfor disse, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra studier med klinisk undervisning og praksisstudier og fratras retten til å gå opp til eksamen i disse studiene ved institusjoner under denne lov i inntil tre år. Institusjonen skal informere Sosial- og helsedirektoratet om utestenging etter dette alternativ når det gjelder studenter som følger utdanninger som kan utløse rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 første ledd.

(3) En kandidat som har opptrådt slik som beskrevet i § 4-7 første eller annet ledd, eller forsettlig har medvirket til dette, kan ved vedtak av institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år. Slik adgang til utestenging gjelder ikke for stipendiater ansatt ved institusjonen doktorgraden avlegges ved.

(4) Vedtak om bortvisning eller utestenging treffes med minst to tredels flertall. Vedtak om slik reaksjon kan påklages av studenten etter reglene i forvaltningsloven. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd, er klageinstans.

(5) Kandidaten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller utestenging er reist, eventuelt

fra skriftlig advarsel etter første ledd er gitt. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen, etter sats fastsatt etter forskrift om salær fra det offentlige til advokater m.v. Finner styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, at det er brukt lengre tid enn hva som er rimelig og nødvendig, kan salæret settes ned. Vedtak om salærnedsettelse kan påklages til departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 syvende ledd.

§ 4-8 første ledd tredje punktum oppheves.

§ 4-9 skal lyde:

§ 4-9 Utestenging grunnet straffbare forhold – politiattest

(1) I studier der studenter kan komme i kontakt med *mindreårige* som del av klinisk undervisning eller praksisstudier, kan det kreves at studentene legger frem politiattest som nevnt i *politiregisterloven § 39 første ledd, ved opptak til eller underveis i studiet*.

(2) Hvis det er gitt særlige regler om politiattest for bestemte typer yrkesutøving, gjelder disse tilsvarende for studenter som deltar i praksisstudier eller klinisk undervisning.

(3) Den som er dømt for forhold som innebærer at hun eller han må anses som uskikket til å delta i arbeid med pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre, kan utestenges fra praksisstudier eller klinisk undervisning hvor slik deltakelse må anses som uforsvarlig på grunn av den kontakt studenten får med disse i denne forbindelse.

(4) Den som er siktet eller tiltalt for straffbart forhold som omtalt i *politiregisterloven § 39 første ledd eller i politiattester i medhold av annet ledd*, kan utestenges fra praksisstudier eller klinisk undervisning til rettskraftig dom foreligger eller saken er henlagt, hvis dette er nødvendig av hensyn til sikkerhet eller behandlingsmiljø for pasienter, brukere, barn, elever eller andre som studenten vil komme i kontakt med i denne forbindelse.

(5) *Institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1*, avgjør, etter uttalelse fra *institusjonen*, om studenten skal nektes retten til å delta i klinisk undervisning eller praksisstudier. Forvaltningsloven § 42 gjelder tilsvarende.

(6) Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 sjuende ledd, er klageinstans for nemndas vedtak.

(7) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om utestenging fra klinisk undervisning eller praksisstudier er reist ved institusjonens klagenemnd.

Utgiftene til dette dekkes av institusjonen i samsvar med § 4-8 femte ledd.

(8) Departementet gir forskrifter om saksbehandling ved utestenging grunnet straffbare forhold.

§ 4-9 annet ledd første punktum oppheves.

§ 4-10 femte ledd skal lyde:

(5) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak er reist i skikkethetsnemnda. *Utgiftene til dette dekkes av institusjonen i samsvar med § 4-8 femte ledd.*

§ 4-11 annet ledd skal lyde:

(2) Forliksmegling foretas ikke. Institusjonen dekker alle omkostninger ved søksmålet for tingretten, herunder også honorar til saksøkers advokat, i samsvar med § 4-8 femte ledd.

Ny § 4-12 skal lyde:

§ 4-12 *Register for informasjonsutveksling om ute-stengte studenter*

(1) *Register for utestengte studenter (RUST) er et offentlig eid register som skal sikre effektiv informasjonsutveksling. Informasjonen i registeret skal gjøres tilgjengelig for universiteter, høyskoler og Samordna opptak når informasjonen er nødvendig for deres virksomhet. Formålet med registeret er å hindre at en kandidat eller søker, som har mistet rettigheter som følge av vedtak nevnt i annet ledd, ikke får slike rettigheter ved en annen institusjon.*

(2) *Universiteter og høyskoler skal registrere informasjon i registeret om vedtak etter § 3-7 åttende ledd, § 4-8 første til tredje ledd og § 4-10 tredje ledd, som får konsekvenser for opptak til studier og rett til å gå opp til eksamen ved andre institusjoner. Når vedtakets periode er utløpt skal informasjonen om vedtaket slettes fra registeret.*

(3) *Departementet fastsetter forskrift om registeret, herunder hvilke opplysninger som skal registreres og regler om behandlingen av opplysningene.*

Ny § 4-13 skal lyde:

§ 4-13 *Graden philosophiae doctor*

(1) *Institusjonen kan vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanning ved vitenskapelig urede-lighet etter forskningsetikkloven § 5 annet ledd. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5-1 syvende ledd, er klageinstans for vedtak om tvungen avslutning etter dette ledd.*

(2) *Institusjonen kan også vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen når en kandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen. Institusjonens klagenemnd er*

klageinstans for vedtak om tvungen avslutning etter dette ledd.

(3) *Ved fusk på eksamen eller prøver underveis i doktorgradsutdanningen kan institusjonen vurdere om disse skal annulleres etter § 4-7 første ledd, eller om forholdet er så alvorlig at det gir grunnlag for tvungen avslutning etter første og annet ledd.*

(4) *Ved klage over ikke godkjent doktorgrads-avhandling skal klage behandles av institusjonens klagenemnd.*

(5) *Styret fastsetter forskrift for doktorgradsutdanningen, herunder regler om tvungen avslutning.*

§ 5-1 syvende ledd skal lyde:

(7) Departementet kan opprette særskilte nasjonale klageorgan som skal behandle klager over enkeltvedtak for bestemte områder og over avgjørelser etter offentleglova.

§ 5-2 første ledd skal lyde:

(1) Den som har vært oppe til eksamen eller prøve, kan klage over formelle feil innen tre uker etter at han eller hun er eller burde vært kjent med det forhold som begrunner klagen. Slik klage *fremsettes for institusjonen.*

§ 5-2 fjerde og femte ledd skal lyde:

(4) *Finner institusjonen eller klageinstansen at det er begått formelle feil, og det er rimelig å anta at dette kan ha hatt betydning for en eller flere kandidaters prestasjon eller bedømmelse av denne, kan det bestemmes at det skal foretas ny sensurering eller avholdes ny eksamen eller prøve.*

(5) *Styret selv eller institusjonenes klagenemnd, jf. § 5-1, er klageinstans for institusjonens vedtak etter denne bestemmelsen.*

§ 5-3 fjerde og femte ledd skal lyde:

(4) En kandidat kan klage skriftlig over karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultat er kunngjort. Ny sensurering skal da foretas. *Ved ny sensurering skal sensorene ikke få opprinnelig karakter, sensors begrunnelse for denne eller studentens begrunnelse for klagen.* Er krav om begrunnelse for karakterfastsetting eller klage over formelle feil ved oppgavegivning, eksamensavvikling eller gjennomføring av vurderingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra kandidaten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger. Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om kandidaten skal fremsette klage etter vurdering av separat prøve, oppgave eller annen vurdering, eller om

klage skal fremsettes når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort.

(5) Bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisstudier eller lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages. Forprøver kan bare påklages når prøven ikke er bestått.

§ 6-4 første ledd bokstav k skal lyde:

k) stilling på innstegsvilkår

§ 6-4 femte ledd skal lyde:

(5) For stillinger etter første ledd bokstav k kan departementet fastsette forskrift om vilkår for å ansette i stillingen og varighet. Oppnås de fastsatte kompetansekravene, skal vedkommende ansettes i fast stilling ved utløpet av åremålsperioden.

§ 6-6 skal lyde:

Det kan nyttes midlertidig ansettelse i inntil 20 prosent av undervisnings- og forskerstilling. *Det kan ansettes på åremål i bistilling. Åremålsperiodene kan være fra to til seks år.* Departementet kan gi forskrift om varighet og vilkår for fratredelse.

§ 7-2 annet ledd skal lyde:

(2) Bare institusjon som er akkreditert som vitenskapelig høyskole eller universitet, kan benytte slik betegnelse. Betegnelsen høyskole kan bare benyttes av institusjoner som er akkreditert som høyskole eller som er akkreditert for å tilby enkeltstudier etter denne lov. *Den som ikke har akkreditering etter denne lov, kan ikke benytte seg av markedsføring som gir uriktig inntrykk av å ha slik akkreditering.*

§ 7-6 annet ledd skal lyde:

(2) Avgjørelse om *generell godkjenning etter § 3-4, godskriving og faglig godkjenning etter § 3-5, opptak av studenter etter §§ 3-6 og 3-7, rett til å gå opp til eksamen etter § 3-10, rett til utsatt eksamen etter § 4-5, annullering av eksamen eller prøve etter § 4-7, bortvisning og utestenging etter §§ 4-8 til 4-10, tvungen avslutning av doktorgradsutdanning etter § 4-13 og klage over formelle feil ved eksamen etter § 5-2, regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det samme gjelder vedtak om sensur etter § 3-9 og klage på karakterfastsetting etter § 5-3.*

§ 9-4 åttende ledd skal lyde:

(8) Ingen kan gjenvelges som styremedlem hvis vedkommende har fungert sammenhengende i vervet i åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden.

Nåværende åttende og niende ledd blir niende og tiende ledd.

§ 9-8 nytt annet ledd skal lyde:

(2) Kongen i statsråd kan avsette et styremedlem dersom særlig tungtveiende grunner taler for det, eller særlige omstendigheter svekker tilliten til styremedlemmet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Oslo AS – 04/2014

